Pohjatuulen Joulu

20-24 JOULUKUU 1934

POHJATUULI

Toimisto:
Helsinki . Aleksanterinkatu 19 . Puh. 32 510

Lehti ilmestyy joka kuukauden 15 ja viimeinen päivä. Tilaushinnat 1/1 vk. 48:—, 1/2 30:—, 1/4 20:—, ulkomaille 75:—. Irtonumerot 4:—. Ilmoitushinnat 1/1 sivu 1000:—, 1/2 550:—, 1/4 350:—, 1/8 200:—.

Taloudenhoitaja tavattavissa joka päivä klo 12—13,30 toimistossa.

20. 12. 1934

SISÄLTÖ

Päällys *Taju Rantalaisen.*

Pohjatuulen 1934 irtokannet maksavat 20 mk. Irtonumeroita läh. pyydettäessä

POHJATUULI

TIETÄJÄT

Maurice Maeterlinck.

He ovat tuttuja useimmille ihmisille ja melkein kaikki äidit ovat heitä nähneet. He ovat ehkä yhtä välttämättömiä kuin kärsimykset, ja ne ihmiset, jotka eivät koskaan ole olleet heitä lähellä, eivät myös koskaan ole oikein lempeitä, oikein surullisia, eivätkä oikein hyviä.

He ovat outoja ja ihmeellisiä. He näyttävät olevan lähempänä elämää kuin toiset lapset eikä mitään aavistavan, ja kumminkin asuu heidän silmissään niin syvä varmuus, ettei voi muuta kuin uskoa heidän olevan kaikesta selvillä ja useampana kuin yhtenä iltana katselleen omaa salaisuuttaan silmästä silmään. Kun heidän veljensä vielä hapuilevat sinne tänne syntymän ja elämän välillä, ovat he jo vakiintuneet, seisovat jo kohona kädet ja sielu valmiina. Kiireesti, viisaasti ja tarkasti he valmistuvat elämään, ja juuri tuo kiireellisyys on se merkki, jota äidit, tarkan uskollisina vaistolleen, tuskin uskaltavat havaita.

Useimmiten emme ehdi heitä ollenkaan havaitakaan; he menevät pois mitään puhumatta ja tällöin jäävät he meille ijäti tuntemattomiksi. Mutta toiset viipyvät vähän aikaa meidän luonamme, katsovat meihin hymyillen ja tarkkaavasti, näyttävät olevan myöntämäisillään, että ovat kaiken ymmärtäneet, ja kahdenkymmenen vaiheilla sitten kiireesti poistuvat vaimennetuin askelin, ikäänkuin vasta olisivat huomanneet joutuneensa väärään asuntoon, viettämään elämäänsä uppo-outojen ihmisten parissa.

Itse he tuskin puhuvat mitään ja vetäytyvät heti kuoreensa, kun tuntevat haavoittuneensa tai kun joku on pääsemäisillään heistä selville. Tänään he ovat aivan meidän keskellämme, mutta muutaman päivän päästä, eräänä iltana, he yhtäkkiä ovat meistä niin kaukana, ettemme enää uskalla olla tuntevinamme heitä emmekä heiltä mitään kysyä. Siellä he ovat, melkein elämän toisella äärellä, ja sinusta tuntuu, että vihdoinkin on hetki tullut lausua julki jotain tärkeämpää, inhimillisempää, todempaa ja syvempää kuin on ystävyys, myötätunto tai rakkaus, jotakin joka ponnistelee rintasi syvyydessä, josta et tiedä mitä se on, josta ei milloinkaan puhuta, ja josta ei enää voikaan puhua, sillä niin monta elämää kuluu vaitiollen . . . Ja aika rientää; ja kuka meistä ei olisi sillä tavoin odottanut siihen asti, kunnes ei enää voinut mitään kysyä?

Mitä varten he ovat tulleet ja mitä varten he menevät pois? Syntyvätkö he vain vakuuttaaksensa meille, ettei elämällä ole mitään päämäärää? Mitä maksaa kysyä, kun ei kumminkaan koskaan saa vastausta? Minä olen useita kertoja joutunut näkemään näitä asioita ja kerran näin niin läheltä, etten enää tiennyt, koskiko asia jotakuta toista vaiko minua itseäni . . .

Yksi veljistäni on kuollut sillä tavoin. Oli kuin hänellä yksinään olisi ollut asiasta ennakkoaavistus hänen itsensä sitä tietämättä, kun sen sijaan me toiset ehkä kylläkin tiesimme jotain, vaikkemme olleet saaneet sellaista elimellistä ilmoitusta, jollaista hän säilytti olentonsa kätkössä elämänsä ensi hetkistä asti. Mitä merkillistä piilee niissä, jotka kulkevat kohti jotakin sangen vakavaa tapahtumaa? Se ei ole mitään näkyväistä, mutta kumminkin me sen näemme. He pelkäävät meitä, sillä me ilmaisemme

Eino Mikkola, vastaava toimittaja.
Wecksellintie 8, puhelin 38 220. Tavat. kotonaan 17—19, tiistaisin ja perjantaisin 19,30—21.
Erkki Rantalainen
Toimitussihteeri, Aleksanterinkatu 19, puh. 32 510.
I. M. Varoma, taloudenhoitaja.
Toimistossa 12—13,30.
Toimisto: Aleksanterinkatu 19 A, puh. 32510.
Avoinna 12—3.

heille tuon asian, joka hetki tahtomattamme. Tuskin olemme heitä lähestyneet, kun he jo tuntevat, että tuo heidän tuleva vielä tuntematon kohtalonsa saa meissä aikaan jonkun vaikutuksen. Useimmilta ihmisiltä me salaamme jotakin, emmekä päästä omaankaan tietoomme, mitä me heiltä salaamme. Kahden olennon välitse, jotka ensi kerran tapaavat toisensa, kulkee tuntemattomia elämän ja kuoleman salaisuuksia; ja muitakin salaisuuksia, joilla ei ole vielä nimeäkään, mutta jotka tuollaisessa kohtauksessa välittömästi vallitsevat meidän asentojamme, katseitamme ja kasvojemme ilmeitä; ja kun tartumme jonkun ystävän käteen, tekee meidän sielumme varomattomuuksia, jotka ehkä ulottuvat yli tämän elämän kynnyksen. On kyllä mahdollista, ettei kahden ihmisen välillä ole mitään taka-ajatuksia, mutta on olemassa valtavampia ja syvempiäkin seikkoja kuin ajatus. Nuo tuntemattomat lahjat eivät ole meidän vallassamme ja me petämme alati tuota puhumatonta profeettaa. Emme milloinkaan ole toisia kohtaan samanlaisia kuin itseämme kohtaan, vieläpä olemme samojakin kohtaan erilaisia valossa ja pimeässä. Meidän katseemme muuttuvat alati sen mukaan millainen menneisyys tai tulevaisuus niiden eteen sattuu, ja siksi juuri me tahtomattamme olemme varuillamme. Kohdatessamme noita, jotka eivät elä kauan, me emme näe heitä itseään, vaan heidän tulevan kohtalonsa. He tahtoisivat eksyttää meitä eksyttääkseen itseään. He tekevät kaikkensa johtaakseen meitä harhaan, ja kumminkin heidän hymynsä ja elämänhalunsa läpi jo kuultaa tuo tuleva tapahtuma, aivan kuin se olisi koko heidän olemassaolonsa tuki ja tarkoitus. Taaskin on kuolema heidät pettänyt, ja murhemielin he huomaavat, että me olemme kaikki nähneet, ja että on ääniä, jotka eivät voi vaieta.

Kuka voi sanoa, kuinka suuri on tapahtumain voima ja ovatko tapahtumat meitä, vai mekö vain olemme niitä, tapahtumia? Syntyvätkö ne meistä, vai synnymmekö me ehkä niistä? Vedämmekö me puoleemme niitä, vai nekö meitä? Muutammeko me niiden muotoa, vai muuttavatko ne meidän muotoamme? Eivätkö ne koskaan osu harhaan? Miksi saapuvat ne meille, kuten mehiläiset pesään ja kyyhkyset lakkaan? ja mihin joutuvat ne silloin, kun me emme olekaan sovitulla paikalla? Mikä on se mistä ne meille saapuvat, ja miksi muistuttavat ne meitä kuin omat veljemme? Toimivatko ne menneisyydessä vai tulevaisuudessa, ja kummat ovat voimakkaampia, nekö jotka eivät enää vallitse, vai nekö jotka eivät vielä vallitse? Kumpi muuntaa meidän muotoamme, eilinen vaiko huominen? Eivätkö useimmat meistä vietä suurinta osaa elämästään jonkun tulossa olevan tapahtuman varjossa? Minä olen nähnyt tuota tunnettua arvokasta käytöstapaa, tuota menoa, jolla näyttää olevan aivan liian läheinen päämäärä, tuota suuren kylmyyden ennakkotunnetta ja noita silmiä, jotka eivät milloinkaan hairahdu; olen nähnyt niitä sellaisilla joiden loppu on ollut luonnoton ja jotka kuolema on tavottanut odottamatta ulkoapäin. Ja kumminkin heillä oli juuri sama kiire kuin noilla heidän veljillään, jotka kantoivat yhtäläistä edessä olevaa kohtaloa koko ikänsä oman olentonsa kätkössä. Heillä oli samat piirteet. Heistäkin elämä tuntui vakavammalta kuin niistä, jotka saavat elää kauemmin. Heidän toimissaan ilmeni sama varma ja hiljainen tarkkaavaisuus. Heillä ei ollut aikaa menetettävänä, heidän piti olla valmiit samalla hetkellä: siinä määrin tuo tapaus, jota ei yksikään profeetta olisi voinut ennustaa, oli heidän tietämättään luonut elämän itse heidän elämälleen.

Meidän kuolemamme ohjaa meidän elämäämme, eikä meidän elämällämme ole muuta päämäärää kuin meidän kuolemamme. Meidän kuolemamme on se muotti, jossa meidän elämämme valetaan; kuolema muovailee meidän kasvojemme piirteet. Muotokuvia pitäisi tehdä vain kuolleista, sillä ne yksin ovat omaa itseään ja näyttäytyvät hetkisen sellaisina kuin ovat. Ja mikäpä elämä ei kirkastuisi siinä puhtaassa, viileässä ja yksinkertaisessa valaistuksessa, joka ympäröi ihmislapsen viimeisten hetkien leposijaa? Onko se sitä samaa valoa, joka jo väikkyy noiden lasten kasvoissa ja heidän kiinteässä hymyssään, ja joka meissä herättää hiljaisuudentunteen, mikä muistuttaa sellaisen huoneen hiljaisuutta, jossa joku äsken on ijäksi vaiennut? Kun muistelen noita tuttujani, joita samanlainen kuolema on kaikkia kädestä johtanut, näen edessäni joukon lapsia, neitoja ja nuorukaisia, jotka näyttävät olevan samasta kodista. He ovat jo sisaruksia keskenään, he ikäänkuin tuntevat toisensa joistakin seikoista, joita me emme näe, ja antavat meidän huomaamattamme toisilleen vaitiolon merkin. He ovat ennenaikaisen kuoleman tarkkaavaisia lapsia. Jo koulussa he jollain hienolla tavalla herättivät meidän huomiotamme. He näyttivät etsivän toisiaan ja samalla ikäänkuin karttavan toisiaan, kuten ne, joilla on samanlainen ruumiinvika. Näimme heidän seisovan sivulla päin puitten alla. Heidän hymynsä oli pysyväisempää ja aineettomampaa kuin meidän toisten ja siinä ilmeni aina sama vakavuus, ikäänkuin he olisivat alati pelänneet paljastavansa jonkun salaisuuden. Melkein aina he heti vaikenivat, kun heitä lähestyivät nuo toiset, joiden ikä oli oleva pitempi. Puhuivatko he jo tuosta tulevasta tapahtumasta, vai tiesi-

vätkö he ehkä, että tuo tapaus itse puhui suoraan heidän lävitsensä ja vasten heidän tahtoaan, ja ympäröivätkö he sillä tavoin vaikenemalla tuon tulevan tapahtuman, kaihtaakseen sitä asiaankuulumattomien katseilta. Joskus he näyttivät katselevan meihin alaspäin, niinkuin jonkin tornin korkeudesta, ja vaikka he olivat meitä heikompia, emme me uskaltaneet heihin koskea. Mikään ei tosiaankaan ole kätkettyä; ja kaikki te, jotka minut tapaatte, tiedätte myös mitä minä olen tehnyt ja mitä tulen tekemään, tiedätte mitä minä ajattelen ja olen ajatellut; te tiedätte tarkalleen minun kuolemani päivän, vaikkette vielä ole keksineet keinoa sitä ilmaistaksenne. Meillä on tapana sivuuttaa äänettömästi kaikki sellainen mihin ei kätemme ylety, ja ehkäpä me tietäisimmekin liian paljon, jos tietäisimme kaiken sen minkä tiedämme. Me elämme sivulla meidän todellisesta elämästämme ja me tunnemme, ettei meidän kaikkein mieskohtaisimmilla ja syvimmilläkään ajatuksillamme ole mitään tekemistä meidän kanssamme, sillä me olemme aivan toista kuin meidän ajatuksemme ja unelmamme. Ja vain joinakin hetkinä me ikäänkuin hairahdumme elämään oman itsemme mukaisesti. Koska koittaa se päivä, jona meistä tulee oma itsemme? Niinpä me siis olimme muukalaisia heidän edessään. Joskus he kävelivät meidän kanssamme käytävissä ja pihoilla ja heidän seuransa vaivasi meitä. Joskus he yhtyivät meidän leikkiimme, ja silloin ei leikki enää tuntunut samalta. Jotkut heistä eivät löytäneet kohtaloveljiään. He harhailivat yksinäisinä meidän meluavassa joukossamme, eikä heillä ollut ystäviä niiden parissa, joiden ei tarvinnut kuolla. Ja kumminkin me heitä rakastimme, eikä kellään ollut niin ystävällisiä kasvoja kuin heillä. Mitä oli heidän ja meidän välillämme ja mitä on meidän kaikkien välillämme? Minkä salaperäisen meren syvyyksissä me elämme? Tässä kohden vallitsikin se rakkaus, joka ei enää ilmaise itseään, koska sillä ei ole mitään osaa tämän maailman elämässä. Se ei ehkä kestäisi minkäänlaista koetta, se tuntuu joka hetki pettyvän, ja vaatimattomampikin tavallinen ystävyys näyttää sen voittavan. Ja kumminkin on sen elämä syvempää kuin me itse, ja ehkäpä me vain senvuoksi olemmekin siitä välinpitämättömiä, että se tietää olevansa varattu pitempiä ja varmempia aikoja varten.

Se ei puhu täällä mitään, kun se tietää saavansa puhua myöhemmin; eivätkä ne, joita me syleilemme ja suutelemme, milloinkaan ole niitä joita me syvimmin rakastamme. On siis olemassa yksi elämän osa — ja se on sen paras, puhtain ja suurin osa — joka ei liity tavalliseen elämään, eivätkä edes rakastavaisten silmät milloinkaan pääse näkemään tuon hiljaisuuden ja rakkauden väliseinän läpi.

Vai jätimmekö me heidät yksikseen sen vuoksi, että he nuorempinakin olivat meitä vanhempia? . . . Tiesimmekö, etteivät he olleet meidän ikätoverejamme ja pelkäsimmekö me heidän tuomiotansa? Heidän katseensa eivät enää olleet yhtä eloisia kuin meidän, ja kun he vain sattumalta loivat nuo katseensa meidän elämöivään joukkoomme, niin me heti ilman syytä tyynnyimme ja käsittämätön hiljaisuus valtasi meidät samassa hetkessä. Me vetäydyimme pois päin: he tarkkasivat meitä ja nauroivat vakavasti. Minä muistan kahden sellaisen kasvot, joita odotti väkivaltainen kuolema. Mutta melkein kaikki he olivat arkoja ja pyrkivät toisten ohi huomaamatta. Heillä oli jonkinlainen kuoleman ujous ja he näyttivät alati pyytävän anteeksi jotakin tuntematonta tekoa, jonka he pian tulisivat tekemään. He menivät menoaan, me vaihdoimme yhden katseen, erosimme toisistamme sanaakaan sanomatta ja ymmärsimme kaikki tietämättä mitään.

(Kokoelmasta «Köyhäin aarteet», suomentanut *F. E. Sillanpää*).

Joulusonetti.

Kirj. Erkki Vuorela.

Taas juhlavalot syttyy palamaan
ja joulun autuus asuu rinnassasi.
Kuin rajattomuus, Sinun maailmasi
on täynnä odotusta Messiaan.

On suurta onnea maa tulvillaan.
Sä kiitosrukousta luet riemuissasi,
ja näet: ajan tarkka tiimalasi
on kultahiekkaa täynnä kokonaan.

Oi katso, tähdet tuhlaa valoaan
ja kuule, kuinka enkellaulut kajaa,
on rauha, riemu, luona ihmisten.

Nyt juhlakelloin soitto täyttää maan,
on autuutemme suuri vailla rajaa.
Käy jouluvieras majaan jokaisen.

Kaksi ennen julkaisematonta häärunoa

Ison vihan aika merkitsee Suomen kansan historiassa yhtä sen synkimmistä lehdistä. Mutta sitäpaitsi olivat sen seuraukset niin tuhoisat, että vasta nyt, yli kahden vuosisadan kuluttua, niistä aletaan vapautua. Riistämällä nimittäin osan maastamme Uudenkaupungin rauhassa, se rikkoi Suomen kokonaisuuden ja liittäessään sen yhä läheisemmin Ruotsiin, hävitti samalla yhtenäisen kansallistunnon. Se merkitsi suomenkielen alenemista rahvaankieleksi ja samalla ruotsinkielen valta-aseman lopullista lujittumista, kehitys, joka oli alkanut tosin jo Ruotsin tullessa suurvallaksi.

Tämä tulee näkyviin omakielisen kirjallisuutemme kehityksessä, m. m. tilapäärunoudessa, jonka loistoaika maassamme oli heti Turun Akatemian ja kotimaisen kirjapainon perustamisen jälkeen. Latinan rinnalla oli suomi paljon käytetty kieli, kunnes vuosisadan lopulla ruotsi sivuuttaa latinan valta-asemasta, jolloin suomenkielisiä tilapäärunoja esiintyy vain harvoin ja satunnaisesti, silloinkin pääasiallisesti vain ruotsinkielisten rinnalla. Niin on laita seuraavissa — todennäköisesti vain yhtenä kappaleena jälkimaailmalle säilyneissä — häärunoissa, joiden suomalainen osa seuraavassa ensikerran julkaistaan valokuvajäljennöksenä. Nuoremmassa, suomenkielisellä tittelilehdellä varustetussa foliojulkaisussa on ruotsalainen runo viimeisellä sivulla, vanhemmassa, ruotsalaisnimisessä, taas suomalainen.

*

Synkkä on tausta häärunossa, joka vie meidät keskelle Ison vihan kauhuja, Ruotsissa elävien maanpakolaisten keskuuteen. Tammikuun 27 päivänä 1717 vietti Tukholmassa turkulainen kauppias *Henric Rungen* häitään leskirouva *Catharina Nischan* kanssa. Tavanomaisen häärunon kirjoittivat »Ylkämiehen hywät Ystävät ja Maan Miehet» *N. M.* ja *Johan. Bergius*. Viimemainittu oli kotoisin Taivassalosta, tullut opettajaksi Oulun kouluun v. 1812, paennut Ruotsiin, vihitty siellä papiksi v. 1718, tullut Taivassalon kappalaiseksi v. 1722 ja kuollut 1725.

Kuka oli *N. M.*? Voimme sanoa varmuudella, että nimikirjainten omistaja oli Pyhäjoen kappalainen *Nils Mathesius*. Tämä oli Kalajoen kappalaisen Gabriel Mathesiuksen poika, syntynyt 29/1 1676, tullut maisteriksi v. 1700 väiteltyään aiheesta *De fideli patriota*. Mathesius pakeni venäläisten hyökätessä v. 1714 Ruotsiin ja asettui asumaan Pohjois-Ruotsiin. Hyvin todennäköistä on, että hänen paetessaan liittyi Oulussa seuraan osakuntatoveri ja mahdollisesti myös opiskelutoveri Johan Bergius. Rauhan tultua toimi Mathesius Pyhäjoen kirkkoherrana, johon oli nimityksen saanut jo Ruotsissa ja kuoli v. 1740. Hänellä oli 25 lasta, joista tunnetuimmaksi tuli De Ostrobotnia-väitöskirjan kirjoittaja *Per Niclas Mathesius*.

*

Kaksi ja puoli vuosisataa sitten, joulukuun 15 päivänä v. 1687, vietettiin Turussa »ilolla ylhäisen väen läsnäollessa» komeita häitä. Silloin vihittiin nuori, lahjakas, juuri 30 vuotta täyttänyt filosofian ylimääräinen professori *David Lund* avioliittoon teologian professori *Jacob Flachseniuksen* tyttären *Margaretan* kanssa. Yleiseen hääiloon yhtyi myöskin eräs »flygande Penna» kirjoittaen kaksikielisen, leikillisen häärunon, jonka ruotsalainen osa käsittää kaksi foliosivua ja päättyy sanaleikin sisältävään onnentoivotukseen:

Gud Låte dem grönskas! är enda min Önskan/
Som Lillior i LUND/
Gud låte af LUNDEN upwäxa all stunder
Frucht Tusende Pund.

Suomalainen häärunо, Heimocunnan HääWirsi, on yksi vanhimpia kansallisella mitallamme sepitettyjä runoja. Paitsi alkusointua käyttää runoilija siinä myöskin loppusointua, samoinkuin Agricola Psaltarin esipuheen jumalainluettelossa.

Kirjoittaja ei mainitse nimeään, mutta se selviää Heimocunnan HääWirren jälessä olevista säkeistä:

Så rijmar på tijman
Gladsammer en Knecht.

Runoilijan nimen alkukirjaimet olivat *G. K.* Meille on nimittäin sattumalta säilynyt hiukan myöhäisempi, vuodelta 1693 oleva suomalais-ruotsalainen häärunо, jonka on kirjoittanut helsinkiläinen *G. K.* (Runon julkaissut *Toini Melander* teoksessaan »Suomalaista Tilapäärunoutta Ruotsin wallan ajalta», Helsinki 1928.) Runoissa on paljon rinnakkaisuuksia, vieläpä yhtäläisyyksiäkin. G. K:n takana piilee, kuten on osoitettu, Helsingin triviaalikoulun johtaja *Georgius Kihl*, joka Heimocunnan HääWirren syntymisen aikana oli vielä ylioppilas (»en Knecht»). Kihl, joka kuoli Jämsän kirkkoherrana n. v. 1702, on sepittänyt useita muitakin tilapäärunoja. — Häärunо puuttuu Keckmanin luettelosta, jotavastoin Mathesiuksen häärunо siinä on.

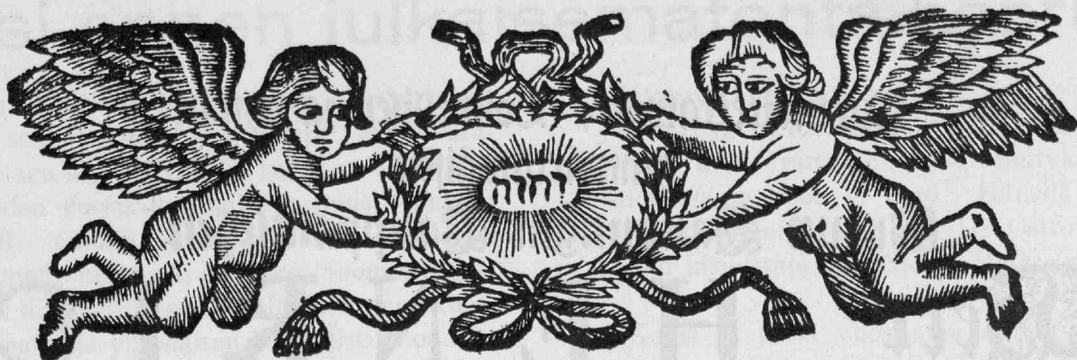
Runot puhuvat voimakasta kieltä menneiltä vaiherikkailta ajoilta.

Eino Mikkola.

Cunnioitettawan / Toimellisen ja hywin
ymmärtäwäisen
Turun Caupungin Cauppamiehen
Herr HENRIC
RUNGENIN
YLKÄMIEHEN/
Nin myös
Cunniallisen ja hywillä awuilla caunistetun
MATRONAN
CATHARINA
NISCHA,
MORSIAMEN/
Häisä / jotca 27. Januarij 1717.
Cunnialliset
STOCKHOLMISA
pidettin;
Edestoit ajaturens ja toiwotureus Ylkämiehen hywät
Ystäwät ja Maan Miehet.

STOCKHOLMISA/
Prändätty Henr. C. Merckellildä Cuning:da Kirjan-
Pränt:dä Suri-Ruhtinan Maasa Suomesa / 1717.

NÄingö naiwat naittilahat
Waimoi ottawat Urohot
Keskellä sodan sälyä/
Metelisä miesten miecan/
Ongos cuultu cummembata
Saatuna sanat mucomat?
Cosca julman Jutin juonet
Ahdistawat angarasti
Wenäjän werinen miecka
Surma suusa wälckynepi/
Suomi pääsnyt sonneistansa/
Häme häjyri häwinnyt;
Sawo saatu surman alla/
Rautalammi rauwennunna;
Endäs Pohja pohjettuna/
Caicki caattu callellensa/
Juhdat juuttunut ajosta;
Hepo cuollut kytin alla/
Coto kylmille jätetty/
Macunda mahori tehty.
Eipä aica andais naida/
Cuulustella cumpanita;
Olis aica ilman olla/
Culutella yötä yrin.
Mutta cuule mies camala
Ota oppi otzas päähän:
Ei sen mieli mettä keitä
Joca syönyt Lesken leiwän;
Joca päsnyt Puolisosta/
Päsnyt paiwistä hywistä;

Surm

Suru särkenyt sydämen /
Murhe lyönyt rinnat ricki.
Näitä tutkin toimesani /
Ajattelin aiwan paljon /
Cosca sain sanomat cuulla /
Uudet tiedot tiedustelin /
Että päiwä päätettynä /
Kestapuodi cuulutettu /
Huone Häixi walmistettu /
Cammioinen caunistettu ;
Lesken sängy pojes siirty /
Säätty wuode Muorin maata ;
Sulha walmixi suittu /
Yljan Puoliso puettu /
Ryngän rinnalle rakettu /
Cumpanixi cuulutettu /
Pandu Papin parran alla /
Että saisit siunauxen ;
Neuwoin yhtehen niwottu /
Seuracunnan suosiolla ;
Caunihilla käytöxillä
Totutun tawan perästä.
Rakenna Jumala rauhat /
Carcota sodan capinat ;
Cocoele Culkiamet /
Saata Suomehen cotia ;
Pane Fari paljon päälle /
Anna Muorin myöden käydä /
Cohdun cullaiset Hedelmät
Awio Sädyn siunatcohon ;
Lapsucaiset lembikernot
Cahden nähden caswacohon ;
Onni olcohon osana /
Myöden käyndö mielisuosin.
Tätä toiwotta todella
Surullinen Suomen poica /
Coto mailda carcotettu /
Jonga nimi N. M.

Fast

ΥΣΤΕΡΟΝ ΠΡΟΤΕΡΟΝ

Eller

Brudgumme-Wahl;

Thet är/

Hur' Flickan den sköna/
Kund' märckia och röna/ hwadh käcker en Man
Hon skal sigh vthwällia
At Hiertat eij qwällia må hennes/ försann
Jagh skrifwer/ vprijfwer
Den Wanan som tijden den gamble har giordt/
At Swennen skull' frija
Men Jungfrun städz Nija/ som alle wij spordt.

Wedh den

Höglärde Herrens/

Mag.
DAVID

LUNDS/

Wälförordnadt Philosophiæ Professoris
wedh den Kongl. Academien i Åbo

BRUDGUMMENS/

Och

Myckit Ehre-Kyske- och Dygderijke Jungfruns/

J. MARGARE-

TA FLACHSENIAS

BRUDENS

Bröllopz-Dagh och Heders-Fäst;

Som den 15. Decemb. 1687. Vthi Högtförnämt Folckz Närwaro
medh Frögd *celebrerades* i Åbo.

Af en snaande Penna beskrefwen.

Tryckt i ÅBO/ af Johan Winter/ Kongl. Booktr.

Heimocunnan HääWirsi.

LAske/ lähen laulamahan
Seuraßa sanelemahan/
Sawon satuja Sanoja/
Ratki Rutosa Runoja/
Täysist Turun Tyttäristä/
Wiericunnan Weickosista.
Caunis cosca Cartonolla
Tyttö täysi Tienohella
Warto wierast wirjästi
Caunista cans corjasti
Caswons. Caulans caiketingin
Laittelepi leukasengin.
Weicko wierest wilkistele
Catzeskele/ curkistele
Cußa culda caunihimbi
Seisoisi se siwiämbi.
Wymein wiminahte Wipuhun
Sano sulosehen Suuhun:
Toipa Tyttö täydellinen/
Olis otta onnellinen/
Kyljen kylmän cumpaniri
Powen palian Peitoreri
Ainoari Armahari
Puolisori parhaari.
Noimba näitä näkemähän

Tule tänne tekemähän
Lauluja / sä Lapinmaasta/
Cahdest caunist armahasta
Cutca cohta kynnitetän
Taiwan Nynillä niotan.
LUNDI/ Lindu lendäwäinen
Tähän asti/ Tietä tehden
Ymbärins Europan Niemen
Soittanut se Suomen Meren
Ylitzen/ nyt Ylkä liene
Joca meildä myötäns wiene
Napurista Nuorucaisen
Neitosen seu naitawaisen/
Hywän Herran Hengellisen
Tyttären juur toimellisen.
Tämä Päiwä Pidot pitä/
Seuracunda suopi sitä/
Candelet et cajahawat/
Harput/ Huilut helisewät
Leickyn Lapset lähetetän
Pojat/ Piyat pyritetän
Permannolle pyörimähän
Täppäillä/ tuorettaman
Toinua tuolle taholle
Torka täysille Tyttöille.

Så rymar på tyman
Gladsaminer en Knecht.

Sotamarsalkka Mannerheim

Suomen historian itsenäisyysajatuksen johdonmukaiset kasvatit: aktivistit, sotilaskomitea ja jääkärit muodostivat sekä toisistaan lähteneinä että omintakeisestikin kehittyneinä sen toimeenpanevan, kansan nostattavan voiman, mikä ratkaisevalla hetkellä tarvittiin Suomen itsenäistyttämiseksi, sen vapauttamiseksi Venäjän ikeestä.

Siihen *ei riittänyt* lainkirjaimen yksipuolinen tulkinta, joka aiheutti erinäisiä sangen oudoilta tuntuvia puolueettomuuden kannanottoja. Tarvittiin myös koko miehinen voima ja kaukonäköinen henkinen kestävyys kansamme henkisten ja taloudellisten perinteiden pelastamiseksi perinpohjaiselta tuholta. Johtoon ja päällikkyyteen kaivattiin miestä, jolla olisi ollut samalla kertaa tarvittava taito ja rohkeus ilman aseita, ilman rahaa ja ilman koulutettuja sotilaita ryhtyä toimimaan sadantuhannen miehen suuruista koulutettua armeijaa vastaan, kun tällä vielä oli kaikki tähän tarvittavat välineet ja kun siihen osa omaa kansaammekin oli liittynyt.

Kun sotilaskomitean vaali päällikkökysymyksessä kohdistui kenraali Mannerheimiin, tunnettiin häntä Suomessa vielä sangen vähän. Ominaisuus, mihin sotilaskomitea lienee päähuomionsa kenraalin suhteen kiinnittänyt, on nähtävästi ollut ei suinkaan yksinomaan hänen sotatottumuksensa ja ansionsa maailmansodassa, sillä niiden oikea arvo lienee meikäläisille tullut tunnetuksi vasta myöhemmin, vaan ennenkaikkea hänen *persoonallisuutensa* sotilaana. Varsin sattuvasti on hänen lähin apulaisensa, päämajoitusmestari, kenraali Ignatius tässä suhteessa esiintuonut ensimäisen vaikutelmansa ensimäisestä tapaamisestaan sotilaskomitean asioissa tulevan ylipäällikön kanssa sanoilla: »edessämme oli käskevä, tarmokas ja itsetietoinen sotilas, jollaista juuri tarvitsimme».

Maamme itsenäisyydenaikainen historia on jo ehtinyt osoittaa, ettei Mannerheim ole ainoastaan sodanaikainen johtajapersoonallisuus, joka on kirjoittanut kauneimman sivun Suomen historiaan ja jota toimintatuloksiltaan suurempaa miestä Suomella koskaan ei ole ollut, vaan että hän vielä tänäkin päivänä on persoonallisuus, jonka yläpuolelle yksikään nykyään elävä kansalainen ei ole pystynyt kohoamaan.

Äskenilmestyneessä Mannerheim-teoksessaan[1] on tri Donner esittänyt joukon tosiseikkoja, jotka luovat lisävalaistusta Valkoisen Kenraalimme jo ennestään tunnettuun persoonallisuuteen itsenäisen Suomen vapaussodan ylipäällikkönä ja Suomen vapaan kansan ensimäisenä suurena *kansanjohtajana*.

Kun Valkoinen kenraalimme v. 1919 seppelöitiin Helsingin Yliopiston kunniatohtoriksi, ei tämä arvo tullut hänelle suinkaan yksinomaan Suomen Vapauttajalle tulevana kunnianosoituksena, vaan oli hänellä jo silloin huomattava määrä tieteellisiä ansioita, joiden perusteella kunniatohtorin arvo täydellä syyllä voitiin antaa, sillä hänen korkean ja monipuolisen sotilaskasvatuksensa kehittämä tiedemieskykynsä ja kriitillinen tutkijaälynsä olivat jo ehtineet huomattavasti rikastuttaa maamme tieteellisiä, m.m. kansatieteellisiä kokoelmia.

Valtiomiehenä on Valkoinen kenraalimme ollut kaukonäköisempi, itsenäisempi ja epäitsekkäämpi kuin mitä nykyään julkisuuden henkilöistä olemme tottuneet ajattelemaankaan. Hänen velvollisuudentuntonsa herkkyys ja vastuunalaisuutensa voima, hänen asiallinen ja ennakkoluuloton harkintansa sekä palava isänmaanrakkautensa yhdistyneenä ei ainoastaan korkean koulutuksensa vaan omakohtaisen itsekasvatuksensakin kautta kehittyneeseen tietorikkaaseen sielunylevyyteen ovat pelastaneet maamme monesta tilanteesta, joiden kohtalokkuutta kukaan muu samanaikainen suomalainen ei olisi pystynyt estämään. Eikä hän kertaakaan *ole hakenut* itselleen tilaisuutta loistaa kyvyillään, vielä vähemmän ansioillaan, ajatuksillaan tai puheillaan.

Sodan kestäessä oli hän valmis luovuttamaan ylipäällikkyyden toiselle, joka ottaisi vastuun isänmaamme kohtaloista. Mutta tinkimään tekemistään päätöksistä ei hän kenenkään kanssa ryhtynyt ei edes silloinkaan, kun hän annettuaan ensimäisen taistelukäskynsä vastaanotti hallitukselta peruutusmääräyksen, vielä vähemmin silloin, kun hallitus pyrki sotkeutumaan hänelle ylipäällikkönä kuuluviin nimitysoikeuksiin. Jokaisessa ristiriidassa esiintyi hän asiallisesti, rauhallisesti ja ylevästi antamatta kertaakaan toisten päästä selville tunteistaan tai sieluntaisteluistaan. Kun hänen ympärillään punottiin juonia, ei vallan makeus tai kunnian pyyde hänen päätöksentekoonsa koskaan päässyt vaikuttamaan, vaan ratkaisi hän asiat ennakkoluulottomasti oman vakaumuksensa perusteella. Ja vihdoin tehtävänsä suoritettuaan, jätti hän tulokset ilman minkäänlaista pakkoa niille kansanvallan elimille, joilla niihin oli *laillinen oikeus*.

[1] *Kai Donner:* Sotamarsalkka, Vapaaherra Mannerheim, Werner Söderström Oy. Porvoo 1934. Siv. 263, Smk 80:—, 100:—. 150:—.

Tavallisesti ihminen helposti katkeroituu nähdessään tehtävän tyhmiä päätöksiä tärkeissä asioissa, joista hänellä itsellään on selvästi velvoittava vakaumus. Mutta mikään katkeruus — jos sitä koskaan Valkoisella kenraalillamme lienee ollutkaan — ei ole saanut Mannerheimia syrjäytettynäkään, hänen vastustajiensakaan pyytäessä, kieltäytymään suorittamasta isänmaallemme arvokkaita tekoja, siinä asemassa ja niissä puitteissa, joissa tehtävät häntä pyytävien mielestä olivat isänmaan onneksi suoritettavat. Kun hän esim. kuninkaanvaalin jälkeen, jota hän henkilökohtaisesti ei hyväksynyt, sai tehtäväkseen koettaa Englannissa ja Ranskassa palauttaa rikkoutuneet suhteemme maamme hyväksi, ei hän esiintynyt kertaakaan julkisesti silloin vallinnutta suuntaa vastaan, mutta ei myöskään salannut asianomaisilta yleistilanteen kehityksen vaatimuksia sellaisina kuin hän ne lähettimatkallaan näki.

Sodan ihannoiminen itsetarkoituksena ei koskaan ole kuulunut sotamarsalkka Mannerheimin luonteeseen kuten on tahdottu uskotella. Hän on rauhan mies jos kukaan, sen osoittavat monet hänen julkiset puheensa ja vielä enemmän hänen julkinen toimintansa. »Sodan jaloissa elämä tuhotaan ja aineellisia arvoja hävitetään. Nykyaikaisten aseiden kaikkimurskaava voima antaa sodalle sen kaamean suuruuden leiman», sanoo hän eräässä puheessaan rintamamiehille. Eräässä toisessa tilaisuudessa hän lausuu: »Minä olen ratsastanut Galitzian ja Puolan läpi ja olen nähnyt sodan hävitykset; se, joka ne on nähnyt, ei vie maatansa tahallaan sellaiseen kurjuuteen.»

Sortovuosina kuuluessaan kenraalina Venäjän keisarin seurueeseen, eivät mitkään yksityisedut ole estäneet häntä esiintymästä suomalaisena, kun siihen vain on tilaisuutta ollut. Ja Venäjän armeijan luhistuessa vallankumouksen kurimukseen ei mikään estänyt häntä tulemasta Suomeen huolimatta kaikista houkutuksista ja loistavistakin tarjouksista, koska hän oli ollut jo nuoruudestaan saakka soturin, esimiehen ja johtajan tunnustettu esikuva. Sama ominaisuus ilmenee hänessä vapaussotammekin ajalla siinä määrin, että hänen ilmestymisensä valkoisen armeijan »miesten» keskuuteen luo joukkoihin jumaloimista muistuttavan suomalaisen hartauden.

Valkoista armeijaa ei enää ole, mutta sen sijaan on vapaussodan rintamamiehiä, suojeluskuntia, invaliideja, sotaorpoja ja muita kansanlapsia, sairaita ja haavoittuneita, joita Valkoinen kenraalimme vaalii kuin hyvä isä rakkaimpia lapsiaan ilman minkäänlaista pakkoa, ilman pienintäkään velvollisuutta. Eikä suinkaan ole aiheetta annettu vapaussotamme 15-vuotisjuhlan aikana perustetulle Sotavanhusten Kotisäätiölle Valkoisen kenraalimme ylvästä nimeä.

Ei ole sotamarsalkka Mannerheimin syy, että hänet syrjäytettiin tasavallan johdosta heti, kun hän oli allekirjoituksellaan vahvistanut uuden hallitusmuodon. Kansa tekee usein tyhmyyksiä ja tasavaltaintoilijamme kiittelevät vieläkin lempeää kaitselmusta siitä, ettei Suomen rajaa aikanaan asetettu kulkemaan Nevan ja Syvärin kautta Vienan mereen.

Mannerheim ei ole ainoastaan sotilaallinen johtaja, kansanjohtajana on hän verrattavissa historian suurimpiin. Makedonian Philippos kohotti pienen kansansa hallitsemaan korkeasta kulttuuristaan tunnettua Kreikkaa, hänen poikansa Aleksanteri Suuri siirti valtakuntansa rajoja silloin tunnetun maailman rajamaille, mutta heitä johti suuriin tekoihinsa vallan-, voiton- ja kunnianpyyteet. Engelbrekt, Sten Sture ja Kustaa Vaasa olivat kaikki myöskin suuria kansanjohtajia, mutta vain Mannerheim pystyi ilman uhkaa ja pakkoa luovuttamaan hänelle annetun tehtävänsä tulokset niille, joille ne hänen vakaumuksensa mukaan kuuluivat, eikä hän kertaakaan ole johtajatehtäviä itselleen pyytänyt. Siinä onkin hänen jättimäinen suuruutensa, siinä *suomalainen johtaja-ihanne.*

»Isänmaanrakkaus», sanoi M. kerran tämän kirjottajalle, »on hyve, mutta jos siihen sekaantuu sirunenkin laskelmoivaa itsekkyyttä, rikkoutuu se.» — — —

Mannerheimin elämäkertaa ei ole vielä kirjoitettu, eikä sitä pystytäkään kirjoittamaan ennenkuin kaikki ainehisto on kirjoittajan vapaasti käytettävissä. Mutta hänen henkilöhahmonsa kasvaa alati —, kansamme elämää repivissä myrskyissäkin. Snellman oli myös jättiläishahmo. Hän herätti Suomen kansallishengen siinä määrin, että kansa etsikkoaikanaan *löysi itsensä* ja oli valmis taistelemaan itselleen vapauden. Mannerheim vei tämän kansan voittoon. Jos hänen henkensä vielä pääsee kokoomaan Suomen kansan nykyisestä rikkinäisyydestään eheäksi ja voimakkaaksi kokonaisuudeksi, jää hänen elämäntyönsä kansallemme siunaukseksi, jonka rajoja emme vielä pysty arvioimaankaan.

I. M. Varoma.

Kretschmer ja suomalainen kirjailijagalleria

T. VAHLSTEN.

Taiteilijan tuotannon ja persoonallisuuden välillä vallitseva kausalisuhde on viimeisinä vuosikymmeninä alkanut saada yhä syvempää tieteellistä valaisua, joka esiintyy kirkkaimmillaan suuntautuessaan nerouden ongelmaa kohti. On tutkittu Nietzschen, Lenaun, Kleistin, Maupassantin, Strindbergin ja Stagneliuksen sisäisiä draamoja, ja näissä psykiatrisissa rajatapauksissa on ilmennyt joukko seikkoja, joista on tultu varsin merkittäviin johtopäätöksiin. On totta, että kirjallisuustutkimus on syventynyt ottaessaan aputieteekseen nykyaikaisen psykologian: ajattelen lähinnä John Landquistin ja Bror Gadeliuksen tutkielmia Frödingistä, Josephsonista ja Tegneristä, samoin Hinrichsenin ja Stekelin ansiokkaita teoksia, joissa tutkijan työaseena on neuropatologia. Aivan viimeisinä vuosina on Ernst Kretschmerin typologia myöskin saavuttanut yleistä kannatusta ja mainitsemani ruotsalainen psykiatri Gadelius luonnehtii oivallisessa teoksessaan »Skapande fantasi och sjuka skalder» Frödingin ja Tegnerin kirjailijalaadun melkein yksinomaa Kretschmerin vetämissä puitteissa.

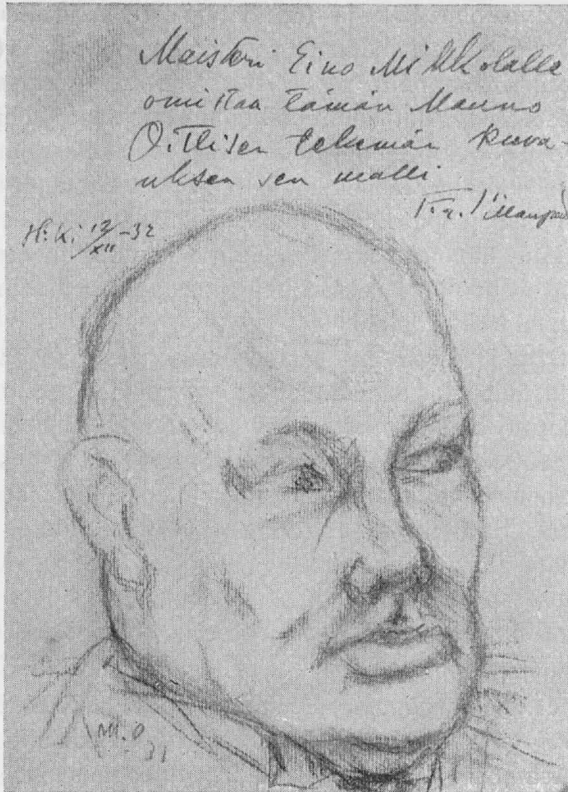
Kretschmerin typologia ei sinänsä ole varsinaisesti uutta; hän viittaa »Körperbau und Charakter»-teoksensa ensimäisillä riveillä lukuisiin maailmankirjallisuudessa tavattaviin esimerkkeihin, joissa paljastuu sama luonteen ja fysiognomian välisiä yhteyksiä tarkkaileva huomiointi. Paholainen on aina ollut »laiha mies»; iloinen, elämänhaluinen, rehentelevä humoristi on aina kuulunut lihaviin Falstaff-tyyppeihin. Don Quijote, minäkeskeinen idealisti, on luseva ja kulmikas, hänen toverinsa Sancho Pansa on pyylevä realisti. Sitäpaitsi luonteentutkimus rakenteellisten seikkojen puitteissa on vanha tiede, joka liittää tutkijoidensa joukkoon nimet sellaiset kuin Carus, Lavater ja Gigaud. Aikoinaan ihmiskunta jaettiin flegmaatikkoihin, koleerikkoihin, ja sangviinikkoihin, mutta Kretschmer asetti tämän kolmijaon tilalle oman kolmijakonsa: päätyypit atleetikon, pyknikon ja leptosoomin. Atleetikko, joka on vain summittaisesti luonnehdittu ja kaikista tyypeistä epämääräisin, liittää tuntomerkkeihinsä ruumiinrakenteen jykevyyden ja massiivisuuden, neliömäiset kasvot, usein voimakkaasti kehittyneen, suhteettoman suuren leuan, tavallista isomman koon ja hypertrofisen lihaksiston. Pyknikko on pyöreämuotoinen, lihavuuteen taipuva tyyppi, jonka ruumis on tavallisesti matala ja tanakka. Mikään kasvonosa ei ole erikoisemmin kehittynyt, vaan yleissävynä on sileys ja piirteiden pehmeys.

Kolmas perustyyppi, leptosoomi, on hintelä asteenikko, ruumiinrakenteeltaan kapea, kumaraharteinen, laihuuteen taipuva. Hänen kasvoillaan tapaa tyypillisen kulmaprofiilin: poskipäät ovat usein ulkonevat, nenä on tavallisesti ylenmäärin kehittynyt kun sensijaan leuka vetäytyy taapäin. Kasvojen ympäryslinja on ovaalinmuotoinen, silmät ovat lähellä toisiaan. Maailmankirjallisuuden galleriassa on Schiller eräs puhtaimpia leptosoomeja, kun sensijaan esimerkiksi Goethe, Keller, Zola ja Scott lukeutuvat pyknikkoihin.

Näitä tyyppejä vastaa joukko henkisiä perusominaisuuksia, joiden nojalla Kretschmer ulottaa kolmijakonsa sielullisille alueille. Pyknikko on psyykilliseltä rakenteeltaan laajaulotteinen, turvallisen särmätön luonne, jonka puuttuvan syvyysulottuvaisuuden korvaa leveä, hiukan pinnallinen ote ympäristöön. Hänen tunteensa ovat ulkokohtaisia mutta täysin vilpittömiä, hän voi olla hiljainen ja vaatimaton tai affektiivisesti räiskähtelevä persoonallisuus. Pyknikoiden ele- ja ilmekieli on ehkäisyttömästi purkautuvaa, puhe vilkasta ja kangertelematonta. Heidän joukossaan tapaa useimmat seuraihmiset, humoristit, eepilliset kertojat, tutkivat empiirikot, realistit, liikeihmiset. Ja yhdistämällä nämä sielulliset ominaisuudet, joille on yhteisenä piirteenä henkisen otteen laajuus ja vaivattomuus, saamme pyknikkoa vastaavan sielullisen perustyypin, jota Kretschmer kutsuu syklotyymiksi.

Leptosoomin kapeaa fysiognomiaa vastaa psyykillisen rakenteensa suppeus ja syvyys: hän on skitsotyymi. Hänen asenteensa ulkomaailmaan on päinvastainen kuin pyknikon. Skitsotyymi kiintyy harvoin ystäviin, hän on usein epäluuloinen, minäkeskeinen, arka. Elävässä ja toimivassa elämässä hän saattaa olla perin epäkäytännöllinen, ellei hän kuulu fanaattisten, johtavien persoonallisuuksien ryhmään. Syklotyymin moniulotteisuutta vastaa tässä tapauksessa syvyysdimensio, pyknikon ehkäisytöntä ilmekieltä verhottu, usein kylmyyteen naamioitu asennoituminen. Syklotyymi on kirjailijana tavallisesti eepikko ja realisti, skitsotyymi taas romantikko, pateetikko, muototaituri.

Kun on kysymyksessä kirjailijoittemme luokittelu tämän typologian mukaan, tulee heidän tuotannostaan etsiä ennenmuuta karakterologisesti oleellisim-

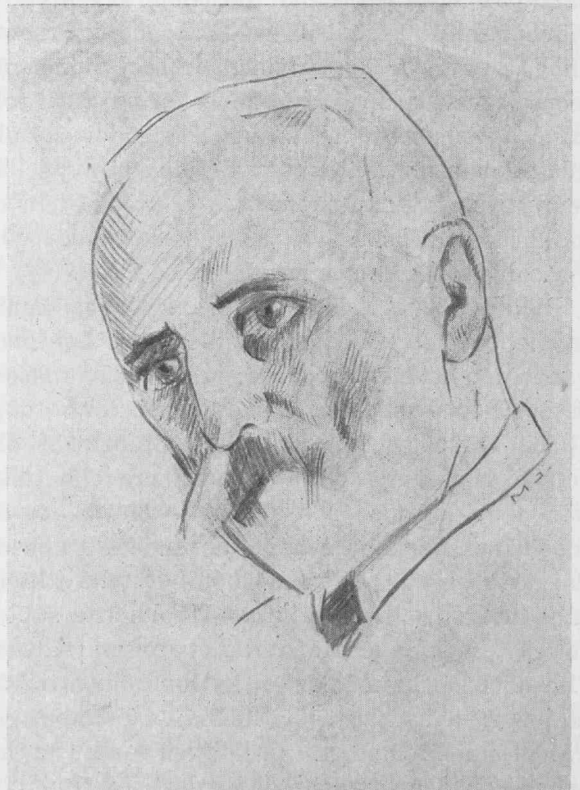

F. E. Sillanpää.

mat piirteet. Tällätavoin menetellen supistuu kunkin kirjailijan luonnekuva monessa tapauksessa tavallista yksipuolisemmaksi, sillä se, mikä typologisesti merkitsee määräävää ominaisuutta, ei ehkä aina vastaa heidän tuotantonsa antamaa yleistä mielikuvaa. Sitäpaitsi tapaamme joukon yksilöitä, jotka Kretschmer sijoittaisi ylimenotyyppien luokkaan: pyknikon ja leptosoomin, syklotyymin ja skitsotyymin välimuotoja, joissa kuitenkin jompikumpi perustyyppi näyttäytyy etusijalla. Miehistä ovat esimerkiksi Järventaus, Ivalo, Välisalmi ja Lehtonen mitä ilmeisimpiä pyknikkoja, mutta Kivimaa ja Merenmaa lähentelevät perustyyppien välistä raja-aitaa. Jotuni on selvä pyknikko, Onervassa tyyppi heikkenee hiukan. Runoilijoista on Eino Leino ehjintä lajia, mutta esimerkiksi Heikki Asunta ei enää kelpaisi kretschmeriläiseen kuvastoon, jos olisi kysymyksessä puhtaiden tyyppien esittely.

On kaksi kirjailijaprofiilia, joista tarkastelun voi enemmittä kommentaareitta aloittaa, nimittäin *F. E. Sillanpää* ja *Arvid Järnefelt*. Sillanpää on pyknikko: hänen vartalonsa on tanakkaa ja tukevaa lajia, hänen kasvonpiirteittensä oleellisin puoli on kulmattomuus ja pyöreys, kun sensijaan Järnefeltin piirteissä esiintyy varsin selvänä leptosoomin kulmaprofiili. Ja näyttää siltä, niinkuin näitä ruumiillisia ominaisuuksia vastaisivat kummankin tyypin sielullisista ominaisuuksista oleellisimmat. Sillanpään tuotannossa toteutuu tavallaan syklotyymin lavea ote ympäristöön; hänellä on vaivaton ulottelevaisuus laajoille aloille, näkemyksen vapaa aaltoilu ulospäin ja sivulle, sanonnan patoutumaton, tuore väljyys. Kuvatessaan yksilöitään hän maalaa levein siveltimenvedoin, näkee alati myös periferian, avartaa katseensa laajojen pintojen mukaan. Hän kuuluu realistien ja eepikkojen ryhmään, omaa jonkinlaisen kontemplatiivisen tarkastelija-asenteen. Hän ei koskaan unohda a s i o i t a a s i a n takia, vaan huomioi objektejaan laveissa puitteissa. Hänen kirjailijalaadulleen on oleellista pyöreys ja joustavuus, jota vastaa hänen temperamenttinsa suurisuuntainen avonaisuus.

Tämän kirjailijakuvan vastakohdaksi asettuu Arvid Järnefelt kontrastityyppinä, jonka luonteessa on merkittävimpänä piirteenä skitsotyymin syvyysulottuvaisuus. Kun Järnefelt luo teoksiaan, hän menettelee vallan päinvastaisella tavalla kuin Sillanpää: hän valikoi yksityiskohtien runsaudesta oleellisimmat, hän sanoo sanansa lapidaarisen tiivistetyssä muodossa. Hän kohdistaa huomionsa alati sisäisen näkökentän keskipisteeseen ja pyrkii ytimeen, syvyyteen, pohjaan. Hänen taiteellinen avartumisensa lähtee tältä pohjalta. Hän laajentaa suppean yksityistapauksen, antaa yhden elämänilmiön heijastaa moninaisuutta; ja on varsin merkittävää, että hänen teoksistaan luomistyön kestäessä alati siivilöityy

Arvid Järnefelt.

Heikki Toppila.

pois koko joukko yksityiskohtia, joten jäljelle jää oleellisin —, sekin kiteytetyimmän sanonnan tallettamana. Havainnollisesti sanottuna; siinä missä Sillanpää laajenee, siinä Järnefelt syventyy. Ja viimemainitun elämässä on koko joukko luonteenomaisia piirteitä, joissa hänen skitsotyyminen rakenteensa saa valaisun. Kun Järnefelt omaksui tolstoilaiset aatteensa, hän oli alunperin ehdottomuuksien mies; onhan tunnettua millä tinkimättömyydellä hän seurasi julistajankutsumustaan ja kuinka hän torjui kaikki kompromissi-yritykset uhratessaan yhteiskunnallisen aseman vakaumuksensa takia.

Pyknikot *Joel Lehtonen* ja *Santeri Ivalo* kuuluvat »realistien» ja »eepikkojen» otsikon alle. Lehtonen on varsin monisyinen kirjailija, ja kun käy mielessään lävitse hänen vivahdusrikkaan tuotantonsa, näyttää aluksi vaikealta havaita karakterologisesti oleellisimpia piirteitä, — sitä peruslinjaa, joka tulkitsee hänen syklotyymistä tyyppiään. Mutta jos otamme hänen kirjailijauransa äärimmäiset nousukohdat, »Villin» ja »Putkinotkon» eriteltäväksemme, tämä arvoitus ehkä ratkeaa. Huolimatta siitä, että toisen on luonut romantikko, toisen naturalisti, Lehtonen on kummassakin katsonut kuvattavaansa laajoissa, avartuvissa puitteissa; maalannut levein värein, huomioinut yksityiskohtien runsautta, laventanut tapahtumapaikan laajaulotteiseksi miljööksi. Hänen kynänsä jälki on aina leveää, hän kertoo yksityiskohdittain ja tunnontarkasti, käyttää runsaita metafooria. Hänen romaaninsa ovat jo kvantiteetinkin kannalta peräti painavia: arvostetuimpien teosten sivuluku lähenteleikse kuuttasataa! Ja hänen lyyrilliset tuotteensa lainehtivat verkalleen etenevänä aaltona, heijastelevat ilmiöiden moninaisuutta vapaasti ja patoamattomina. Kaiken kuvatun ylle painuu hänen sydämensä lämpö ja vilpitön myötätuntoisuus, joka taittaa kovin usein hänen satiirinsa kirpeimmät kärjet.

Santeri Ivalo on historiallisen romaanin alalla suurinpiirtein samaa laveaa tyyppiä, joka ottaa lukuun kaikki mahdolliset vivahdukset ja näkee tapahtumat laajojen taivaanrantojen taustaamina. Hänen kirjailijalaatunsa on poikkeuksellisen särmätön. Hän on laveaulotteinen, selvä eepikko, eräs puhtaimpia realistejamme. Ja hänen lukuisten niteidensä takaa hahmoittuu selväpiirteisen syklotyymin profiilikuva, joka katsoo historiaa empiirisen tutkijan silmin.

Artturi Järviluoma, Heikki Välisalmi ja *Erkki Kivijärvi* ovat ilmeisiä pyknikoita, joiden kirjailijalaadussa on oleellisinta asiallinen, kirkas realismi. Erkki Kivijärven persoonallisuutta karakterisoi syklotyymin laajaulotteisuus, joka ilmenee selvään hänen monipuolisuudessaan. Hän on lehtori, lausuja, runoilija, prosaisti, näyttelijä, teatterinjohtaja ja toimittaja; ilmeinen seuraihminen, jolla on avoin, vaivaton ote ympäristöön ja pyknikon pehmeäpiirteinen kasvokuva. Hänen ohuiden mutta lukuisten teostensa dimensio ei ole syvä, mutta kylläkin lavea. Hän on eräissä tuotteissaan puhtaiden, monivivahteisten tunteiden mies, joka katsoo ihmisiä ja tapahtumia temperamenttinsa viileässä valonhohteessa. Hänen rinnallaan on pyknikko *Arvi Järventaus* kirjailijana paljon monisanaisempi ja myös ehjemmin realistinen tarkkailija, jonka luomat yksilöt melkein poikkeuksetta asetetaan laveasti jäsennellyn miljöön puitteisiin. Järventauksen kirjallinen tuotanto on harvinaisen laaja ja kuvastaa selvään hänen syklotyymistä luonnettaan. Samalla kun hänen kirjalliset mielenkiintonsa suuntautuvat perin monille ja toisistaan eriäville tahoille, hän on itsekussakin romaanissaan leveän otteen mies.

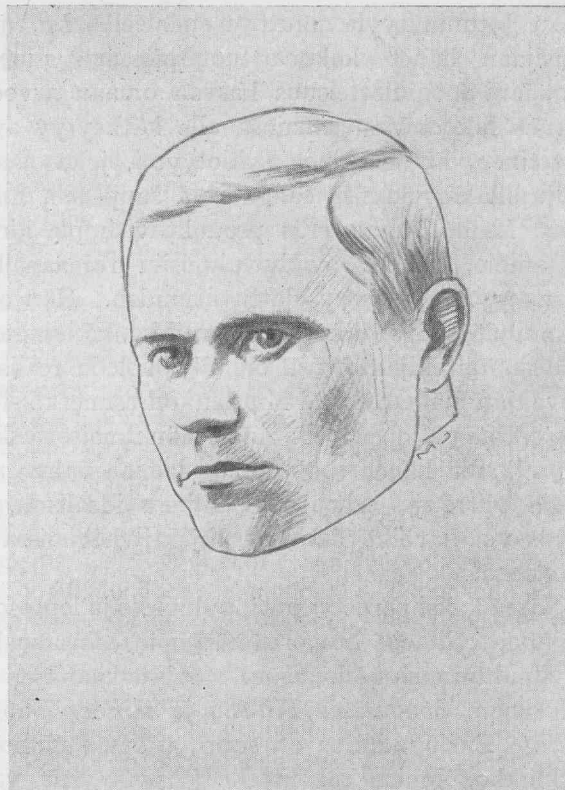
Jos sitten asetan vastakohtaisiksi tyypeiksi pyknikko *Unto Seppäsen* ja leptosoomi *Viljo Kojon,* tämä rinnastus ehkä valaisee niitä toisistaan eriäviä tapoja, joilla luonnonkuvaaja käy käsiksi aiheeseensa. Seppäsen tyyli sinänsä ilmaisee syklotyymin: vivahdusrikasta proosaa, vaikutelmien monipuolista vangitsemista, ryöppyävää, vaivatonta tulkintaa. Hänen romaaniensa ilmakehä on kevyt ja valoisa, hänen ihmisgalleriansa käsittää lukuisan joukon yksi-

löitä. Hän maalaa eepikon siveltimin, luo pintaa. Kojon teoksissa, joista eräät eliminoituvat tarkasteluni ulkopuolelle, on koko joukko piirteitä, jotka eivät sinänsä sovellu hahmoiteltuun luonnekuvaan. Mutta merkittävintä on hänen novelliensa ytimekäs syvyysluotaus ja se usein äärimmilleen johdettu lakoonisuus, joka leimaa hänen parhaimpia tuotteitaan. Hän on skitsotyyminen satiirikko, hänen maalauksellisuutensa perustuu useinkin vain oleellisimpien värivaikutelmien vastaanottamiseen. Eräissä myöhemmissä niteissään hän on hiljainen, sulkeutunut mietiskelijä, joka saa sanoihinsa suppean syvyysulottuvaisuuden.

Heikki Toppila ja *Arvi Kivimaa* kuuluvat pyknikkojen ryhmään —, siihen kategoriaan, johon Kretschmer sijoittaa empiirikot ja tiedemiehet. Ensinmainittu on laajan, monumentaalisesti nähdyn ja tarkasti tutkitun miljöön mestarillinen kuvaaja, jonka omalaatuisen persoonallisuuden leima värittää jokaisen lauseen. Heikki Toppilan kirjailijalaatu ei sellaisenaan sovittaudu selvän syklotyymi-tyypin kaavaan. Jos nimittäin ajattelemme hänen pätevimpiä sivujaan, niissä on poikkeuksellista syvyysulottuvaisuutta ja keskittymisen pohjalta tapahtuvaa ydinkohtien tarkastelua. Mutta hänen syklotyyminen luonteensa on ehkä saanut selvimmän ilmaisun siinä monumentaalisen avarassa otteessa, jolla hän kirjoittaa teoksensa. Paradoksaalisesti sanottuna hänessä piilee maagillisiin asioihin mieltynyt realisti, joka tiedemiehen tavoin seuloo, valikoi, kerää ainehistoaan. — Arvi Kivimaa taas toteuttanee syklotyymista luonnettaan siinä monelle taholle ulottelevassa tutkijatyössä, joka lankeaa hänen varsinaisten kaunokirjallisten teostensa ulkopuolelle.

Näyttää siltä, että luettelon lisääntyessä lisääntyy pyknikkojen suhteellinen joukko. Siihen lukeutuu *Martti Merenmaa*, samoin *Mika Waltari*. Merenmaa toteuttaa tyyppiään luonteensa lyyrillisessä ja avoimessa välittömyydessä, hänen teoksissaan paljastuu vuolaasti virtaava, värikylläisiin impressioneihin kiintynyt kirjailijalaatu. Waltarilla näyttää karakterologinen itsetulkinta leimaavan ennen muuta tyylin: sen vaivattomuuden ja sympaattisen säröilemättömyyden takaa hahmottuu kulmaton, pehmyt pyknikonprofiili. Mutta samalla hän lukeutuu kretschmeriläisen kolmijaon empiirikkojen osastoon. Hänen otteensa kuvausmateriaaliin on tuolloin tällöin tiedemiesmäinen, hän pyrkii humanismiin ja näkee maailman laveina, kimaltelevina pintoina.

Syklotyymi *Unto Karri* ja skitsotyymi *Toivo Pekkanen* asettuvat jälleen kahdeksi vastakkaiseksi prosaistityypiksi. Edellinen loi varhaisimmissa teoksissaan melkeinpä pöhöttyneen tyylin, joka kohosi pateettisesti upeilevaan nousuun ja vyöryi tietään yli portaiden tulvailevana epiikkana. Kypsyessään kirjailijana Unto Karri loi joukon laveita, asiallisen realistisia romaaneja, joiden monipuolisessa miljöökuvauksessa näyttää piilevän hänen syklotyymisen luonteensa selvin leima. Tätä avaraa, välittömien tunneimpulssien askeltamaa kirjailijauraa vasten asettuu Toivo Pekkasen skitsotyymisen suppea ja syvä prosaisti-laatu. Pekkanen tuijottaa eritellen ja keskittyen oleellisinta ydintä, hänen näkemyksensä tähtää alaspäin, syvyyteen. Kertoessaan hän kaihtaa monijäsenisiä kuvia, luo oman, persoonallisen tyylinsä, jossa on vivahdus Järnefeltin skitsotyymista lakoonisuutta.

Viljo Kojo.

Samaan vastakkaisuussuhteeseen joutuvat naiskirjailijoistamme pyknikko *Maria Jotuni* ja leptosoomi *Maila Talvio*. Yleisesti ottaen näyttäisi siltä, niinkuin Jotunin äärimäisen tiivistetty ja subjektiivisesti syventynyt kuvaustapa kätkisi alleen skitsotyymin ja Maila Talvion lavea, monipuolinen, loisteliaan eloisa tuotanto rakentuisi syklotyymisen kirjailijaluonteen puitteissa. Kretschmerin typologian kannalta katsottuna näistä kahdesta kirjailijaprofiilista kirkastuu kuitenkin joukko syrjäpiirteitä, jotka karakterologian näkökohdista tarkastaen saavat määräävämmän merkityksen kuin tutunomaisemmat yleispiirteet. Tämän kannanoton mu-

kaan Jotunin tyyli muuttuu epäoleelliseksi, mutta sensijaan hänen kokonaistuotannossaan ilmenevä humaani moniulotteisuus kasvaa omaan arvoonsa. Hänen lakoonisten sanainsa alle kätkeytyy avarakatseinen, humoristinen syklotyymi, joka naamioi laajat näkemyksensä sanontansa suppeisiin mittoihin. Maila Talvio, eräs produktiivisimpia kirjailijoitamme, kätkee monivivahteisiin romaaneihinsa skitsotyymisen syvyysulottuvaisuuden. Hän on sisimmiltään pateetikko ja romantikko, hänen persoonallisin taiteilijanäkynsä on ulkopuolella realistisen kuvaajan näkemyksiä. Muuten on esimerkiksi *Elsa Heporauta* paljon selvemmin itseään ilmaiseva skitsotyymi, sillä hänen tuotantoaan leimaa vahva artistinen piirre ja osittain syvällinen idealismi, jota myös voi havaita Talvion subjektiivisimmissa luomuksissa.

Nämä kaksi perustyyppiä, pyknikko ja leptosoomi, löytävät viimein humoristeissamme niinsanoakseni tyylipuhtaimman ilmaisun. Ajatelkaamme vain »Helsingin Sanomain» *Tiitusta* ja »Uuden Suomen» *Olliа!* Ensinmainittu on suuri, tukeva, muhoileva pyknikko, jonka rakenteellista pyöreyttä vastaa pakinoiden leppoisa laveus ja eepillinen, kukkea uvolaus. Hänen pisteliäimmät sanansa peittyvät hellävaraisuuden pumpuliin, hän kuuluu reuterilaisten hymyilijöiden koulukuntaan. Hänen rinnalleen nousee Olli — piippua polttava, paha satiirikko,

Olli.

lapidaarisen sanan mestarillinen käyttäjä, joka kätkee loogillisesti rakentuvien lauseittensa ytimiin voimakasta myrkkyä. Siinä missä Tiitus on humoristi, Olli on iroonikko; hän on hirmuinen intellektualisti, joka panostaa tuumanpituiset pakinansa dynamiitilla ja osuu peitsentaitossaan aina arkoihin kohtiin.

Ja edelleen toteuttavat esimerkiksi *Hilja Valtonen*, *Ernst Iso-Keisari* ja *Kersti Bergroth* syklotyymista luonnettaan tuotteissa, joita varsinkin Lampuksen kohdalta leimaa rehevä, tuore moniulotteisuus. Äärimmäisenä vastakohtana muistuu taas mieleen *Valentinin* kulmaprofiili, jonka taakse kätkeytyy parodioita kirjoittava skitsotyymi.

(Jatkuu)

Kuvat ovat taiteilija Oki Räisäsen piirtämiä, paitsi Järnefeltin ja Kojon kuvia, jotka on piirtänyt taiteilija Miklós József. Kuvat omistaa Eino Mikkola.

Tiitus.

Pane toiselle vaakalaudalle kaikki suurten viisaiden puheet ja toiselle lapsen tiedon viisaus ja sinä saat nähdä, että kaikki se mitä Platon, Markus Aurelius, Schopenhauer ja Pascal ovat meille ilmoittaneet, ei saa rahtuakaan hievahtamaan tiedottomuuden aartehistoa, sillä vaiti oleva lapsi on tuhatta vertaa viisaampi kuin puhetta pitävä Markus Aurelius.

MAURICE MAETERLINCK.

SILLANPÄÄ

Quod licet Iovi, non licet bovi — mikä on luvallista Juppiterille, ei ole luvallista härälle. Tämä vanha sananlasku tulee mieleen Sillanpään viimeistä teosta »Ihmiset suviyössä» lukiessa. Toisin sanoen, Sillanpäälle olkoon sallittua lähettää maailmalle teos, jota ei mielellään näkisi jonkun muun julkaisevan. Alaotsake »eepillinen sarja» sovittaa jo paljon, selvin nimi teokselle olisi yksinkertaisesti: Mitä niin ja niin monen neliökilometrin alueella yhden kesäyön seutuvilla ennätti tapahtua?

On mielivaltaista, tekisi mieli sanoa väärin, asettaa miljöö määrääväksi tekijäksi taideteoksessa. Se on sama, ulkoapäin, pinnalta lähtevä pyrkimys, joka saa näytelmänkirjoittajan panemaan näytelmänsä nimeksi »Katu». Tällöin muutetaan kirjallisuus valokuvaukseksi tai parhaassa tapauksessa maalaukseksi. Jos kynän tehtäväksi katsotaan sama kuin siveltimen, niin olkoon! Määrätty tarkoitusperä voidaan saavuttaa tällaisella läpileikkaustaiteella — ajatelkaamme esimerkiksi, millaisen voimakkaan tunnetehostuksen sosialismia ajava kirjailija voisi saavuttaa kuvauksella »tehdas» — mutta mitään tekemistä ei tällä ole taiteista korkeimman, ihmiskuvauksen kanssa.

Eräs oikeutus miljöökuvauksella kuitenkin on, nimittäin symboolin. Niin tehostettu ja tiivis kuin kesäöinen tunnelma Sillanpään teoksessa onkin, ei kuitenkaan ole mitään, mikä liittäisi sen henkilöt ja tapahtumat kesäyöhön. Yhdistävä side tuntuu sitä höllemmältä, mitä enemmän siihen katseensa kiinnittää. Eivätkö nuo tapahtumat sielullisesti, aivan samallaisina olisi voineet sattua yhtä hyvin milloin, minä vuodenaikana tahansa?

Asia muuttuu toiseksi, jos ulkonaiset tai sisäiset tapahtumat keskittyvät dramaattisesti lyhyen ajan sisälle, sanokaamme vaikka kesäyöhön. Ajallinen miljöö ei tällöin suinkaan määrää tapahtumista, vaan päinvastoin. Mutta mistään tämänkaltaisesta tihentymisestä ei Sillanpään teoksessa ole merkkiäkään. Jos kirjailija on tarkoittanut yön jokaisesta muusta kesäyöstä poikkeavaksi, ovat tapahtumat täysin sattumavaraisia, jos kirjailija tarkoittaa yön läpileikkaukseksi kesäyöstä yleensä, on kysymyksessä vain maalaus kesäyöstä, lukuunottamatta sitä, että tapahtumien yhteensattuminen ei tunnu täysin uskottavalta.

Tämä teoksen rakenteesta, kokonaisuudesta — mosaiikiksi kai kirjailija ei ole teostaan tarkoittanut. Mitä sitten tulee kesäyön kuvailuun teoksessa, on se tehty Sillanpäälle ominaisella taidolla, vaikka jotain puuttuukin siitä tuoreudesta, joka löi leimansa »*Nuorena nukkuneen*» herkkään maalaukseen. Toisinaan tuntuu, kuin olisi kirjailijan täytynyt pakoittaa itsensä jatkamaan ja taas jatkamaan tunnelmoimista. Kirjailijalla on ollut aika työ pitää sillä koossa katkonaista kertomista. Voitanee myöntää, että kysyy todella sillanpäämäistä taitoa liittää kesäyön tunnelmaan miestappo ja synnyttäjän tuskanhuudot. Vaadittiin tohtorin »maksuttomista tapauksistaan huolimatta loistava tuuli ja nuorten mistäänpiittaamaton »hilpeys», jotta kaiken jälkeen saattoi syntyä seuraava syvällinen ajatusten vaihto:

— Hyvin mielenkiintoinen yö. Te, hyvä herrasväki, — jäitte ilman hyvin kaunista idylliä. Vaikka minä olen nähnyt sangen monia satoja syntymisiä ja vielä useampia kuolemisia, niin en lakkaa tuntemasta juhlallisia väreitä kummassakin tapauksessa.

— Niin, mutta, tohtori, jos me olisimme olleet mukana idyllissä, niin herrasväet eivät olisi saaneet kahvia.

Tulemme juuri tämän keskustelun kautta kysymykseen, miksi Sillanpää ei ole s u u r i kirjailija, vaikka hän on kirjailijana e t e v ä, joskus nerokaskin. Syy on yksinkertaisesti siinä, että Sillanpää loppujen lopuksi e i t u n n e i h m i s t ä. Ihminen ei ole sellainen, minä Sillanpää hänet näkee. Nykyihmisen sielu on paljon monisäikeisempi, paljon vivahdusrikkaampi, paljon herkempi kuin hänen kuvaamansa ihmistyyppi. Selvimmin tulee se näkyviin siinä avuttomuudessa, jolla Sillanpää kuvaa n.s. sivistyneitä henkilöitä, mutta asia on aivan sama, vaikka ei yhtä silmäänpistävä kysymyksen ollessa n.s. kansanmiehistä — ja naisista. Jokapäiväisessä arkielämässä estävät ulkonainen karuus ja suomalaiselle ihmislaadulle ominainen arkuus kansanihmisen sielun pohjavirtoja, ihmisen pyhintä kuvastumasta puheessa — vieläpä tunnetaan sielun paljastuminen profaneeraavaksi — ja siksi Sillanpään ihmiset eivät näytä sanottavasti poikkeavan todellisuudesta. Ja kuitenkin on olemassa ratkaiseva ero. Sillanpään »ihmiset kesäyössä» ovat oikeita ihmisiä, s.o. he syövät, juovat ja lisäävät sukuaan, eivätkä ole muuta. He ovat eräänlaisia »alkuihmisiä», kehitysasteella, jonka suomalainen sielu on sivuuttanut aikoja sitten. Nykyinen ihminen, vaikka hän syö, juo ja lisää sukuaan, on jotain aivan muuta kuin kaikki tämä, hän on kokonaisuus, jolla on tuhat särmää, joka toimii joka hetki tuhansien eri arvoratkaisujen mukaan, jonka pohjaa ei terästynytkään katse havaitse. Ei ole mitään ihmistyyppiä, on tuhannen tasoa, jokaisella yksilöllä omansa. Kaikki yleistäminen on väkivaltaa. Sillanpään »tyyppi» on olematon tyyppi, jonka hän on luonut oman minänsä, lisäksi väärinkäsitetyn minänsä kuvan mukaan. Kirjailijan vastuu on suuri. Jos hän näyttää kanssaihmisilleen väärän kuvan, muovaa hän heitä tämän mukaiseksi.

Kuitenkin on sanottava, että Sillanpään viimeisessäkin kirjassa on eräitä merkkejä korkeammasta ihmiskuvauksesta. Haluaisin viitata Syrjämäen aviopariin. Sillanpää tuntee sisällään motiivien taistelun, kerran on hän antanut perään rehellisyyden ja aitouden vaatimukselle ja luonut suuren taideteoksen, *Siljan* herkän, sielukkaan kuvan. Ja uskomme, että hän vielä kykenee saavuttamaan sen totuudellisuuden ilmakehän, jossa hän on elänyt sitä luodessaan. Vielä eräässä toisessa tuotteessaan on Sillanpää näyttänyt parhaan puolensa. Tarkoitan pientä vihkosta *Omistani ja omilleni*, joka on alusta loppuun vakavaa tilitystä ihmiselämän korkeimmista arvoista. Siinä hän itse selvästi myöntää asian: »Minusta tuntuu, että syntymässä oleva ylhäisöihminen monessa kohden jo käy ankaraa taistelua vielä elinvoimaisen alhaisoihmisen kanssa». Ja niin on, että riippuu tämän taistelun tuloksesta kirjailija Sillanpäässä, ei hänen mahdollisesta poliittisesta suuntautumisestaan, tuleeko Sillanpäästä se, miksi häntä on jo mainittu, Suomen suurin kirjailija.

Eino Mikkola.

LAURI HAARLA

Jos on totta, että historiallisen romaanikirjailijan parhain saavutus voi olla korkeintaan luoda eläviksi historialliset puitteensa, mutta tehdä se pelkän mielikuvituksen varassa, väkivaltaa tosiasioille aiheuttaen, ei Lauri Haarlan »Nuori pirkkalaispäällikkö» ole historiallinen romaani. Historiallisella romaanilla tarkoitetaan kuitenkin monasti myös kirjaa, jonka tapahtumasarjat, juoni, on »historiallinen», ja jonka elävöittämiseksi kirjailija koettaa saada höystettä keksimillään pikkusituatioilla. Mistään henkilöpsykologiasta ei tällöin tietysti voida puhua. Ihmekö siis jos monet luovat persoonallisuudet ovatkin historiallista romaania halveksineet! Mutta tämä halveksunta ei voisi kohdistua sellaiseen suureen eepikon kynästä lähteneeseen teokseen kuin käsittelemämme. Sen tapahtuma-ajan tosin on kirjailija valinnut Suomen kaukaisesta muinaisuudesta, pakanuuden ja kristinuskon nimessä tapahtuvain sotien ajoilta, ajoilta, joista asiakirjat kertovat siksi vähän, että tuskin kenenkään muun suomalaisen kirjailijan olemus ja rohkeus olisi riittänyt edes tarttumaan aiheeseen. Juuri Haarlalla siihen on edellytyksensä. Hänen omalaatuinen, alkuvoimaisen tunteen herkkyyden ja tahdon suomalaisen heltiämättömyyden, omaava sielunelämänsä yhtyy syvästi siihen kansaan ja sen ylevimpiin hahmoihin, jotka hänen kirjansa on luonut. Tämän mestarituotteen voima ja elämä onkin sen psykologisessa eheydessä ja todellisuudessa yhtäpaljon kuin aiheen yhtenäiseksi kokonaisuudeksi luomisessa ja läpikohtaisessa muodollisessa hallinnassa.

Kirjan päähenkilö, nuori pirkkalaispäällikkö, Kallilan Tapo, piirtyy yhdessä isänsä, ylevän ja viisaan Kuura-päällikön, kanssa jättiläissymbooliksi koko siitä aikakaudesta, johon he kuuluvat ja niin koko Suomen kansan ydinolemuksesta. Heidän taustaansa vasten asettaa kirjailija kaiken muun. Heidän taustaansa vasten avautuu lukijalle myös se suomalaisen historian, totuutta vastaava, perspektiivi, minkä viitoittamana kirjan tapahtumat nähdään: nykyhetken suomalainen kulttuurikehitys pohjautuu vain noihin vakoihin, elämänolemuksiin, jotka kansamme sydän itseensä kätkee. Muinaissuomalainen aika on todellakin ollut veljessotien uhallakin suuruuden aikaa. Siitä on todisteena, ellei muu niin Kalevalan hengen taso.

Lauri Haarlan romaanieepos on merkkitapaus kirjallisuudessamme ilman tuota historiallista taustaakin. Sen kokonaisuus on kertovan runoilijan näkemyksen puhdas luoma. Sen psykologia omasta olemuksestaan väkevimpänsä ammentaneen kirjailijan välitöntä ja monasti suorastaan affektiivisen ylipursuavaa elämää. Ja sen aihekäsittely läpikohtaisen hallittua. Inspiratio, jonka väkevyys selvästi väikkyy kirjan rivien yllä, ei ole vienyt sokeasti sen kokijaa alkuvoimaisiin vyöryihinsä, vaan kirjassa tuntuu yhtä selvästi täysin varma kynän hallinta. Enkä tiedä, mikä olisikaan korkealle luomistyölle ominaisempaa kuin valtavan inspiration omistaminen ja yhtä heltiämätön kyky hallita sitä. Niinpä onkin mahdollista, että suuressa taiteen tuotteessa voivat aina tavalla tai toisella yhtyä eheydeksi, juuri tuotteen syvimmäksi, ulkopuolinen aihe ja kirjailijan oma sisin. Muuan sellainen luova synteesi on teos »Nuori pirkkalaispäällikkö» ja sellaisena käsitän sen myös olevan parasta, mitä Haarlan kynästä on lähtenyt.

Erkki Rantalainen.

Hyvää Joulua lukijakunnalleen

toivottaa, kuluneesta vuodesta kiittäen

POHJATUULEN TOIMITUS

Kun minulle tuli joulu

Kirjoittanut Szabó Pál.

Szabó Pál, unkarilainen talonpoikaiskirjailija, pienviljelijä, yhden auranalan omistaja, elää Biharugrissa. Hänet keksittiin v. 1929, ja tähän mennessä hän on julkaissut neljä romaania, joista yksi, »Ihmisiä» on käännetty useimmille länsieurooppalaisille kielille. Hän on sotaa seuranneen käymistilassa olevan unkarilaisen elämän tyypillisin ilmiö, ilmaisten sitä kuohuvaa henkistä luomistyötä, joka muillakin aloilla on tuonut julkisuuteen useita vain kansakoulun sivistysmäärän omaavia kirjailijoita ja taiteilijoita.

Joulukuu . . .

Sana tekee kipeää, kirjaimet putoilevat koneesta painavina sydämelleni: minun lapsuuttani eivät kynttilänvaloiset joulupuut sulostuttaneet. Minun luokseni saapui rakkauden juhla salaa, varpaillaan, koska isäni oli hyvin köyhä mies. Isäni oli köyhä, synkkäotsainen, ja puutarhassamme kasvoi vain laihoja kirsikkapuita ja auringonkukkia. Ja ne ovat vain harmaita, mitättömiä kasveja. Kynttilänvaloisen juhlan toi meidän kotiimme vain almanakan viimeinen lehti, mihin oli suurin kirjaimin kirjoitettu: *joulukuu.* Siihen on kuvattu perhe, joka seisoo lämpöisessä huoneessa taivasten valaiseman joulupuun ympärillä, hartaana, käsi kädessä. Kuvan ympärillä on kirjainmerenä *joulukuu.* Voi miten usein katselinkaan sitä kuvaa, vaikkeivät tällaiset puut voineetkaan koristaa meidän pöytäämme rakkauden juhlana. Kerran kuitenkin. Yhden ainoan kerran. Se tapahtui näin.

Olin kymmenvuotias. Talvi kahlasi kylään tutuin askelin. Oli jo joulukuu. Ja niinpä sanoin isälleni: »Eikö niin, isäkulta, että nyt laitatte minulle joulupuun?» Isä ei vastannut, katseli vain surullisin silmin. Mutta minä tiesin jo, tunsin jo, että kyllä hän todellakin laittaa sen, vaikkei joulupuita olekaan pihalla eikä muuallakaan. Mutta jos isä tahtoo, niin varmasti hän saa jostain.

Ja joulu tulla laahusti askel askeleelta lähemmäksi, saapui vihdoin ja oli jo täällä. Ja ankea köyhyys pyörähytti pöydälle valkoisen lettikaakun. Kauas, korkealle savupiippuun ulottui uunin punainen kieli. Äitikultani sen lämmitti, ja minä touhusin ja hääräsin hänen kintereillään. Veistin kuusenjalan ja kannoin vettä, jotta olisi, mihin kastaa palavaa uuniluutaa. Silmät katsoivat jo iltapäivään, sydämenihän oli tulvillaan joulua, pyhää juhlaa. Kymmenen vuoden vanhan olemukseni täyttyi pyhä syntymä, saapuva pikku Jeesus ja joulupuu.

Kello oli ehkä kaksi, kun isä seisahtui pirtin kynnykselle kädessään ruusupuu. Hän hypisteli yhä vielä sen kalpeita, kellastuneita lehtiä ja sanoi: »Katsos, joulupuu. Ei tosin kuusi, sillä se se ei ole. Mutta ruusupuukin on puu, vieläpä paljon kauniimpi, koska se on kesällä täpö täynnä ruusuja.» Näin isän silmistä, että hän tahtoi minun heittäytyvän syliinsä puusta riemuiten. Ja minun vuokseni tahtoi hän loihtia uhkealatvaiseksi, jouluntuoksuiseksi kuuseksi tuon pienen surullisen ruusupuun, jonka lehdet oli talven vaippa maalannut jo keltaisiksi.

Tiesin, että nyt minun täytyisi nauraa, täytyisi riemuita. Täytyisi nauraa isän aina pilvisen otsan takia, tulevan Jeesuksen takia, mutta en voinut. En mitenkään voinut, sillä minun jouluni ei tämä joulu ole, kun pöydällä ei ole oikeaa juhlapuuta. Isäni meni hakemaan vahaa komerosta, ja minä näin, että hänen ylpeät olkapäänsä lyyhähtivät kokoon.

Sisässäni, jossakin sisimmässäni alkoi pettymys kalvaa minun kymmentä ikävuottani. Pikku Jeesus ei tule nytkään. Pikku Jeesus ei tule sinne, missä on vain tämmöinen joulupuu. Sillä joulukaakku ei vielä ole joulu, ja turhaan olen veistänyt kuusenjalan, ellei pöydällä ole nöyrästi nyökkivää joulukuusta. Ehkä sellaista puuta kuin almanakkaan on piirretty, ei olekaan maailmassa. Talojahan ympäröi kaikkialla vain akaasiat ja kukkatarhoja sireenipensaat.

Mutta yhtäkkiä muistin, että kerran olin jossain nähnyt paljon joulupuita. Tietenkin, herrasväen puutarhassahan näin. Siellä on niin paljon joulupuita, ettei almanakkojakaan ole niin paljon maailmassa. Ja kuinka suuria ja kauniita! Ja on varma, että pikku Jeesus tulee herrasväen luokse tänä iltana. Mutta hän voisi tulla meillekin ja istua pöydän ääressä, jos voisin sieltä taittaa edes yhden ainoan oksan. Taittaisin vain yhden ainoan oksan, ja isä koristaisi sen mehiläisenvahakynttilällä. Jeesus silloin nojaisi isän vieressä pöytään, ja ehkä silloin äitikultakin nauraisi ääneen.

Menin pihaan ja olin leikkivinäni, mutta katselin jo puukkoani. Voisinkohan leikata sillä irti vain yhden oksan? Odotin, että poliisi ehti mennä portin ohi, komensin Absalon koiramme takaisin ja menin puutarhaan. Katselin kauas, peltojen yli, herrasväen kartanoon. Heidän pellossansa on kyntö jäätynyt jo kivikovaksi. Jos isä olisi täällä, hän sanoisi, että tämähän kannattaisi jo suolakuorman. Mutta nyt hän ei sano mitään, sillä minäpä menen yksin ja tuon Jeesukselle oikean joulupuun. Tuon Jeesukselle, tuon itsellemme.

Ympärilläni kaartui taivas kynnön yli. Koirat alkoivat haukahdella kylässä. Jokin ääretön valkeus lepäsi herraskartanon päällä, ja puiden latvat katosivat valkeuteen. Tuuli tyyntyi. Kutsumalla kutsuen makasi kyntö edessäni, ja minä läksin juoksemaan kartanoon päin. Lumihiutale tanssi kynnöllä, heittäytyi maahan ja leijaili jälleen pois. Sitten tuli toinen, tuli kolmas, neljäs, leikkien ja tanssien. Kartanon kuusia koristi valkoiset täplät. Puisto oli vielä kaukana. Avasin jo puukkoni. Pujahdin piikkilanka-aidan alitse. Jo seisoin puitten keskellä. Lumisateessa joulupuut huojahtelivat alas maahan. Hiljaisuus oli ääretön, mutta tunsin, että lentävien lumihiutaleitten suhina tunkeutui sieluuni saakka. Avaruus oli kuin helisevää hopeaa, ja putoilevat hiutaleet jäätyneitä ääniä, sillä jouluilta soittaa, soittaa äärettömillä soittimillaan. Ja sataa ääniä, sanoja, lunta.

Puukko esillä laskeuduin polvilleni erään nuoren, ohuen puun juureen. Ja kun ensimmäinen lastu lennähti lumeen, sykähti sydämeni ilosta. Jo tulee joulu, tulee

Serajevo 1914—Marseille 1934

Balkanilaisen politiikan metoodeja.

»Marchez, si l'on vous attaque vous ne serez pas seuls.» — (Venäjän sotilasasiamies Belgradissa murhan järjestäjälle.)

Harvoin lienee murhaa poliittisena taistelukeinona käytetty niin tuhoisin seurauksin kuin Serajevossa 28 p:nä kesäkuuta 1914. Tapausta seuranneina kohtalokkaina aikoina itse tämä balkanilaiselle anarkistisnationalistiselle mentaliteetille luonteenomainen terroriteko häipyi yleisestä tietoisuudesta ja mieliin jäi vain sotapropagandan antama kuva suuren Itävallan oikeudettomasta hyökkäyksestä syytöntä, pientä Serbiaa vastaan. Sodan jälkeen, jolloin Itävallan byrokratismin pimeitä voimia vastaan todisteita etsittäessä oltiinkin m.m. pakoitettuja myöntämään, että eräaksi pahimmaksi sodanlietsojaksi kuvattu Unkarin pääministeri Tisza oli parhaansa mukaan koettanut ehkäistä aseellista selkkausta, saatiin vähitellen selville myöskin Serajevon murhaa edeltäneiden tapahtumien todellinen, suuren yleisön aikaisemmista käsityksistä suuresti poikkeava kulku.

1. Serajevon murhan edellytykset.

Heti Pietari I:sen Karagjorgjevićin noustua upseerien murhaaman Alexander Obrenovićin jälkeen Serbian valtaistuimelle kärjistyivät Serbian ja Itävallan poliittiset suhteet, kun Serbiassa asetettiin suuret kansalliset kysymykset jälleen päiväjärjestykseen, kun »alettiin julkisesti kirjoittaa ja puhua kaikkien serbien ja kroaattien poliittisesta yhteydestä». Vaaraksi Euroopan rauhalle tuli tämä ristiriita vasta sitten, kun Venäjä Mandshuriassa lyötynä suuntasi laajentumispyrkimyksensä eurooppalaisen naapurinsa Itävallan slaavilaisiin alueisiin ja Balkanille, ottaen Serbian suojatikseen ja välikappaleekseen Itävaltaa vastaan suunnatussa politiikassaan. Itävallan ja Serbian välisen ristiriidan jyrkkyys kävi selväksi kaikille Bosnian ja Herzegovinan lopullisen Itävaltaan liittämisen yhteydessä 1908—09. Serbia katsoi tämän teon verisesti loukkaavan sen poliittisia ja kansallisia oikeuksia ja oli valmis tarttumaan aseisiin. Venäjän apuun luottaen oli tunnussanana »sota ryöväreitä vastaan». Kun Belgradin kansallisteatterissa esitettiin kansallista murhenäytelmää »Hadji Loja», ojennettiin tekijälle B. Nusićille laakeriseppeleen sijasta kivääri. Ja ulkoministeri Milovanović lausui skupshtinan istunnossa: »Ottamalla haltuunsa Bosnian ja Herzegovinan, ehkäisemällä Serbian pääsyn Adrian merelle ja estämällä meidän ja Montenegron välittömän yhteyden, pakoittaa Itävalta-Unkari meidät, niin, koko serbian heimon, ennemmin tai myöhemmin valtavaan taisteluun, taisteluun elämästä ja kuolemasta».

Mutta Venäjä ei vielä voinutkaan ryhtyä sotaan Serbian ja omien poliittisten päämääriensä saavuttamiseksi. Tsaari voi Serbian erikoislähettiläälle Pašićille vain antaa neuvon: »Varustakaa armeijaanne ja odottakaa sopivaa hetkeä.» Samanlaisia vakuutuksia tuli muiltakin venäläisiltä tahoilta. Serbian täytyi suurvaltojen pakoituksesta hyväksyä anneksio ja ilmoittaa muuttavansa politiikkansa Itävaltaa kohtaan ystävälliseksi. Serbian politiikan todellinen päämäärä oli kuitenkin

---

oikea joulupuu, pikku Jeesus istuu iltaa sen lähellä, joulupuun lähellä, isän vierellä. Ja veisaa virsiä kanssamme.

Knu puu kaatui, melkein pelästyin. Sillä oli, kuin joku olisi huokaissut, tai lumisade vain viuhui? Vaivoin pääsin aidan yli, laahasin puuni toiselle puolelle ja roikotin sitä kotiin päin.

Lumi oli jo täydelleen peittänyt kynnön. Sade oli yltynyt pyryksi ja tuprahteli paksuina repeäminä kylälle. Ylhäällä taivas oli pimeä, mutta kaukana taivaan rajalla siinsi. Kylässä olivat puut siniset ja siellä täällä paloi akkunassa lamppu. Paljon näin vaivaa tämän joulupuun takia.

Minun oli lämmin, kun saavuin puutarhain alapäähän. Lamput paloivat talorivin joka akkunassa. Betlehemiläiset lauloivat jo ylhäällä, suurkadulla. Ja lunta tulla tuprutti kylälle. Jälleen oli korkeus täynnä helkkyvää salaisuutta ja tuntui kuin olisi tuhansien tiukujen koristamia vaunuja kiitänyt kylän läpi.

»Missä olet ollut?» Isä odotti minua talon edessä.

»Isäkulta, toin oikean joulupuun», sanoin arasti ja kunnioituksella.

»Voi, voi, sehän jo on, vieläpä kynttiläkin palaa», sanoi isä. Ja tiesin, että hänen silmänsä eivät enää olleet niin surulliset. Hän astui eteeni lumeen ja nosti kuusen ylös. »Se ei edes mahtuisi sisälle, ja muuten tiedät, että muitten omaan ei saa koskea.»

Tosin tiesin sen. Mutta koska meillä ei ollut ja herrasväellä taas oli liian paljon, eivät käsitykseni näistä asioista olleet selvät ja puhtaat.

Jätin kuusen ulos keskelle pihaa, vähän surullisena menin isän kanssa sisälle. Tuvan permannolle oli siroitettu uutta, tuoretta hiekkaa. Lamppukin paloi. Joulupuukin valaisi pöydällä. Paksut vahakynttilät loistivat pikku ruusupuussa ja sulanut vaha valui liinalle. Kynttilät olivat melkein läpinäkyviä. Niiden liekit heittelivät sädekimppuja hirsille. Alettu kaakku höyrysi pöydällä ja valo suli yhteen tuoksuvan höyryn kanssa. Äitikulta veisasi virttä pöydän ääressä. Lamppu paloi. Kynttilät liekehtivät, kaakku tuoksui. Ja virsi leijaili aaltoillen äidin sielusta. Sulavan vahan räiskähtely oli kuin mehiläisten kesäistä surinaa, ja lumi koputteli ikkunaan pehmein sormin, varovasti. Kadulla laahasivat nuorukaiset meluten Betlehemin tallia. Ja minä tiesin ja minä tunsin, että juuri nyt istui Jeesus äitini viereen. Jeesus istui äidin viereen ja käänteli hänelle virsikirjan lehdet.

Unkarinkielestä suomentanut *Lumi-Sajo.*

tullut päivän selvästi näkyviin. Samoin oli käynyt selville, että sen esiintyminen riippui ratkaisevasti Venäjän poliittisen johdon päätöksistä.

Suurserbialainen propaganda jatkui hallituksen virallisista vakuutuksista huolimatta. Se sai anneksion päivinä vain uutta vauhtia. Silloin perustettiin järjestö »Narodna Odbrana» (Kansallinen puolustus), joka järjesti vapaaehtoisten joukkoja ja keräsi avustuksia alkavaan taisteluun Itävaltaa vastaan. Hallituksen julistuksen jälkeen muutettiin se ulkonaisesti kansallisia sivistyspyrintöjä eteläslaavisten kansojen keskuudessa hoivaavaksi seuraksi. Todellisuudessa »Narodna Odbrana» kuitenkin pysyi suurserbialaisen propagandan sotaisena, tulevaa vapaustaistelua valmistavana järjestönä, joka katsoi Itävallan päävihollisekseen.

Toukokuun 9 p:nä 1911 perustivat lisäksi eräät kuningasmurhaan 1903 osaaottaneet upseerit salaseuran »Ujedinjenje ili smrt» (Yhtyminen tai kuolema), jota tavallisesti kutsuttiin nimellä »Crna ruka» (Musta käsi). Tämänkin seuran päätarkoitus oli toteuttaa kansallinen ihanne, kaikkien serbien yhdistäminen yhdeksi valtakunnaksi. Työssään asetti se henkisen propagandan edelle terroristisen toiminnan. Serbian rajojen ulkopuolella olevia vihollisia vastaan katsottiin pitävän taistella kaikilla mahdollisilla keinoilla. Seuran vaakuna oli kohotetun käden kantama lippu, jonka keskellä oli pääkallo, allaan kaksi reisiluuta ristissä. Keskuskuvaa ympäröi tikari, myrkkypullo ja savuava pommi. »Mustaan käteen» kerran liityttyään ei siitä enää voinut erota. Jäsen, joka toiminnallaan vahingoitti seuraa, rangaistiin kuolemalla. Seuran johtajana oli kuningasmurhassa 1903 pahoin haavoittunut, sittemmin täydellisesti parantunut everstiluutnantti Dragutin Dimitriević, joka kesäkuussa 1913 tuli yleisesikunnan tiedonanto- l. vakoiluosaston päälliköksi. Seuran hallussa oli myös eräs kansallismielinen sanomalehti nimeltään »Piemont». Pian saivat seuran johtajat suuren sananvallan myöskin »Narodna Odbranan» asioissa. Jo aikaisemmin olivat he siellä vaikuttaneet aatteittensa mukaisesti, ja käytännöllisen yhteistoiminnan helpottamiseksi valittiin »Mustan käden» keskuskomitean jäsen majuri Wasić »Narodna Odbranan» sihteeriksi. Näiden seurojen bosnialaiset ja herzegovinalaiset jäsenet, jotka olivat etupäässä Belgradissa opiskellutta nuorisoa, johtivat toimintaa lukuisissa Itävallan alueella olevissa julkisissa ja salaisissa järjestöissä, työskennellen hellittämättä päämääränsä hyväksi.

»Narodna Odbranan» agitatio alkoikin pian kantaa hedelmiä. Kesäkuussa 1910 ampui herzegovinalainen ylioppilas Bogdan Zerajić Serajevossa 5 laukausta Bosnian maaherraa Varesaninia kohti tämän tullessa ensimmäisten Bosnian maapäivien avajaisista. Laukauksista ei yksikään osunut. Kuudennella surmasi Z. itsensä. Pistoolin oli hänelle antanut Dimitrievićin hyvä ystävä, serbialainen majuri Simić (Mustan käden jäsen), joka oli opettanut häntä myös ampumaan. »Mlada Bosna» (Nuorbosnia)-seuran johtaja Gaćinović (Mustan käden jäsen) kirjoitti tapahtumasta pitkän kansallismielisen runon »Sankarin kuolema», joka painettiin Mustan käden kirjapainossa ja jota suurin määrin kuljetettiin salaa rajan yli Itävallan alueelle siellä levitettäväksi. Jo 1911 kertoo Stanojević Dimitrievićin lähettäneen erään apulaisensa Wieniin tehtävänään murhata keisari tai kruununperillinen, mutta syystä tai toisesta ei yrityksestä kuitenkaan tullut mitään. Rajamaakunnissa terroriteot sensijaan jatkuivat. Kroatilainen ylioppilas Luka Jukić ampui kesäkuussa 1912 Agramissa useita laukauksia kuninkaallista unkarilaista komissaria Cuvaj'ta kohti. Eräs virkamies haavoittui kuolettavasti. Jukićin oli asestanut ja opettanut ampumaan Dimitrievićin kehoituksesta hänen paras apulaisensa majuri Tankosić (Mustan käden jäsen). Cuvaj'in seuraajaa vapaaherra v. Skerlecziä vastaan teki Ivan Dojkić murhayrityksen 1913, keisari Franz Josephin syntymäpäivänä, haavoittaen häntä lievästi. Toinen v. Skerlecziä vastaan Agramin kansallisteatterissa toukokuussa 1914 toimeenpantavaksi aiottu, »Mustan käden» järjestämä murhayritys saatiin viime hetkessä ehkäistyksi.

Tällä välin oli Serbia Balkanin sotien johdosta kasvanut huomattavasti. Suhteet Itävaltaan olivat yhdessä Euroopan yleisen valtiollisen tilanteen kärjistymisen kanssa tulleet varsinkin Albanian selkkausten takia entistään kireämmiksi. Yleiseurooppalaisen sodan vaara oli uhkaamassa. Allekirjoitettuaan Balkanin sodat päättäneen Bukarestin rauhansopimuksen sanoi Serbian pää- ja ulkoministeri Pašić Kreikan edustajalle Politikselle: »Ensimmäinen erä on voitettu, nyt täytyy valmistaa toista erää Itävaltaa vastaan». Ja Serbian Berliinin lähettiläälle Boghićevićille sanoi hän elokuussa 1913 Marienbadin kylpylässä: »Olisin voinut jo ensimmäisen Balkanin sodan aikana, saadaksemme haltuumme Bosnian ja Herzegowinan, aiheuttaa eurooppalaisen sodan, mutta koska pelkäsin, että meidän siinä tapauksessa olisi ollut pakko tehdä Bulgarialle suuria myönnytyksiä Makedoniassa, tahdoin ennen kaikkea varmistaa Serbialle Makedonian omistuksen, voidakseni senjälkeen ryhtyä toimiin Bosnian ja Herzegovinan valloittamiseksi.» Venäjän ja Serbian poliittiset tulevaisuudensuunnitelmat perustuivat kokonaan Itävallan pikaisen kukistamiseen. Ettei se voisi tapahtua ilman sotaa oli selvä. Itävallalle eivät Venäjän ja Serbian politiikan päämäärä luonnollisestikaan olleet jääneet tuntemattomiksi. Se tiesi uhanalaisen asemansa ja oli 1913 taipuvainen aseellisesti ratkaisemaan Serbian kanssa syntyneen konfliktin, mutta Saksa ja Italia estivät sen siitä. »Bukarestin rauhanteon päivästä lähtien oli kaikille asioihin perehtyneille itävaltalaisille ja unkarilaisille valtiomiehille selvää, että maailmansodan täytyisi tulla, ellei tapahtuisi jotakin Bukarestin rauhan onnettomien vaikutuksien tasoittamiseksi» (v. Hoyos).

2. Arkkiherttua Franz Ferdinandin ja hänen puolisonsa murha.

»En ole mikään rikollinen. Olen surmannut pahantekijän.» Princip.

»Itseni ja toverieni nimessä pyydän arkkiherttuavainajan lapsia antamaan meille anteeksi. — — — Olemme tahtoneet hyvää, olemme rakastaneet kansaamme.» Čabrinović.

Suurserbialainen propaganda Itävallan alueilla sai Serbian voittojen johdosta yhä enemmän kannatusta. Monet rajamaakuntien serbialaisnuorukaiset olivat taistelleet vapaaehtoisina komitatsheina Serbian armeijan voittoisissa riveissä Balkanin sodissa. Salaisiin seuroihin

kuuluvan nuorison innostus kohosi vallan paroksysmukseksi, sanoo tästä ajasta eräs jugoslavialainen kirjailija. Piireissä, joissa seurustelimme, pyöri jokainen keskustelu ainoastaan attentaateissa, kertoi oikeudessa eräs arkkiherttuan murhan johdosta pidätetyistä. Serbiassa ei innostus aktivistien keskuudessa ollut suinkaan pienempi. »Mustan käden» johtaja ryhtyi ratkaiseviin toimiin. Syksyllä 1913 Dimitrievič — pitkän harkinnan perästä, kuten hän on ilmoittanut — päätti, että Itävallan kruununperillinen on raivattava pois tieltä. Toimenpiteen valmistelun jätti hän ystävänsä majuri Tankosićin huoleksi. Tämä kirjoitti Lausannessa Serbian hallituksen apurahalla opiskelevalle Gaćinovićille, että »Mlada Bosnan» tulisi huolehtia lähimmistä attentaateista, erikoisestikin kruununperillistä vastaan suunnitellusta. Pohtiakseen tarkemmin yksityiskohtia päättivät eräät »Mlada Bosnan» johtomiehet kokoontua tammikuussa 1914 Toulousessa. Kevättalvella tuli tunnetuksi, että arkkiherttua Franz Ferdinand tekee kesäkuussa matkan Bosniaan, siellä pidettäville manöveereille. Tieto saapui Serajevosta ilmoitettuna Belgradissa oleskeleville nuorbosnialaisille. Herzegovinalainen koululainen, »Narodna Odbranan» jäsen Gavrilo Princip, joka jo Balkanin sodan aikana oli pyrkinyt vapaehtoisena Serbian armeijaan, mutta jota sairaloisuutensa tähden ei voitu hyväksyä sotilaaksi, sopi silloin toveriensa Nedeljko Čabrinovićin ja Trifko Grabežin kanssa, että he ottavat suorittaakseen murhan. Aseita ja varoja päättivät he pyytää parilta »Narodna Odbranan» virkailijalta, mutta nämä olivat juuri matkustaneet pois Belgradista. Silloin kääntyivät he tuttavansa komitatshi ja rautatienvirkailija Milan Ciganovićin välityksellä majuri Tankosićin puoleen. Majuri tahtoi nähdä miehiä ennenkuin uskoi tehtävän heille, ja toukokuun 24 p:nä kävi Grabez majurin puheilla, »jotta hän näkisi meitä ja koettelisi olemmeko kelvollisia», kuten Princip oikeudessa sanoi.

Asian ollessa täten ratkaisevassa vaiheessaan katsoi Dimitrievič tulleen ajan kysyä Venäjän Belgradissa olevan sotilasasiamiehen eversti Artamanowin mielipidettä suunnitelmasta. Tämä pyysi asian laatuun katsoen muutamien päivien ajatusaikaa, ilmeisestikin kysyäkseen neuvoa joiltakin venäläisiltä piireiltä. Sitten antoi hän vastauksen: »Eteenpäin. Jos kimppuunne hyökätään, ette tule jäämään yksin.»

Dimitrievič antoi nyt käskyn suunnitelman toimeenpanemiseksi. Omilla rahoillaan osti hän revolverit, säilyttäen laskun muistonaan. Majuri Tankosić huolehti pommeista. Ciganović opetti nuorukaisia ampumaan. Toukokuun 28 p:nä Ciganović lähetti heidät varusteineen Belgradista. »Mustaan käteen» kuuluvat rajavartioupseerit toimittivat heidät Dimitrievićin määräyksestä rajan yli. »Narodna Odbranan» salateitä kulkivat miehet ja aseet Serajevoon.

»Mustaan käteen» kuuluvan vakoilijansa, edellä mainitun Ciganovićin kautta, ellei myöskin muita teitä, sai pääministeri Pašić yrityksen tietoonsa. Asian vakavuuteen katsoen ilmoitti hän siitä ministeritovereilleen eräässä toukokuun loppupuolella 1914 ollessa ministeriön istunnossa, jossa päätettiin käskeä rajavartiostoja pidättämään miehet rajalla. Mutta »Mustaan käteen» kuuluvat asianomaiset rajavartioupseerit ilmoittivat, ettei käskyä voitu täyttää, koska tarkoitetut henkilöt olivat jo menneet rajan yli. Myöskin päätettiin varoittaa Itävallan hallitusta. Tätä päätöstä ei kuitenkaan toteutettu. Pašićin kehoituksesta (toisten tietojen mukaan omasta alotteestaan) kävi Serbian Wienin lähettiläs vain »luottamuksellisesti» puhumassa Bosnian asioita hoitavalle rahaministeri Bilinskille, että hänen mielestään kruununperillisen matka Serajevoon serbialaiskansallisena juhlapäivänä oli varomaton teko, joka kansallisesti valveutuneissa piireissä voitiin katsoa provokatioksi. Manööverit sellaisissa olosuhteissa ovat vaarallisia. Voisi sattua, että jonkin armeijassa palvelevan serbialaisnuorukaisen kiväärissä tai revolverissa olisi kova panos, jonka kuula aseen lauetessa sattuisi ärsyttäjään. Parempi olisi jättää matka tekemättä ja manöveerit pitämättä. Tällainen »varoitus» ei tietenkään voinut tulla huomioonotetuksi. Minkäänlaista ilmoitusta siitä, että Serbian hallitus oli saanut vihiä aivan määrätystä murhasuunnitelmasta ei tehty.

Niin saivat tapahtumat kulkea alkanutta latuaan. Kesäkuun 28 p:nä, Kossowon 1389 tapahtuneen taistelun suurena serbialaiskansallisena juhlapäivänä Gavrilo Princip Serajevossa ampui kuoliaaksi arkkiherttua Franz Ferdinandin ja hänen puolisonsa. Čabrinovićin noin puolta tuntia aikaisemmin heittämä pommi ei tavannut uhriaan. Se räjähti arkkiherttuan autoa seuranneen toisen auton kohdalla haavoittaen kahta upseeria.

Serbian hallitus lausui syvän valittelunsa onnettomasta tapahtumasta. Ciganović lähetettiin paikastaan lomalle ja hänen nimensä muutettiin Milan Danilovićiksi. Asia oli hallituksen kohdalta kunnossa.

3. *Totuuden ilmitulo.*

»Minä sitävastoin olen ollut sitä mieltä, että julkisessa elämässä, niin sisäpoliittisessa kuin kansainvälisessäkin, totuus on paras ystävä, ja ettei hän tee väärin, joka siihen nojaa.» L. Jovanović.

Kuten Serbian hallitus ja »Mustan käden» johto olivat olettaneet, ei Itävallassa saatu selville teon varsinaista järjestäjää Dimitrievićiä, eikä Serbian hallituksen jäsenien tietoisuutta murhaajien matkasta ja aikomuksesta. Vasta riidat serbialaisten patrioottien omassa keskuudessa toivat totuuden esille. »Mustan käden» vaikutuksen alla olevan upseeriston ja Pašićin sivilihallinnon välit olivat alkuvuodesta 1914 sangen kireät. »Mustan käden» äänenkannattaja »Piemont» vaati upseerikunnan nimessä »epäisänmaallisen» Pašićin hallituksen eroa. Kuningashuoneen jäseniäkin uhkailtiin. Kun kuningas Pietari kysyi armeijan yleisesikuntapäälliköltä Putnikilta Belgradin garnisoonin luotettavaisuutta, voi tämä vastaukseksi vain kohauttaa olkapäitään. Venäjän lähettilään vaikutuksesta Pašić kuitenkin pysyi vallassa ja puolueet sopivat. Mutta kun 1916, Serbian armeijan ja hallituksen paettua Korfun saarelle ja siirryttyä sieltä Salonikiin, »Musta käsi» Dimitrievićin johdolla uudelleen rupesi taistelemaan hallitusta vastaan, tapahtui lopullinen välien selvitys. Dimitrievič tovereineen vangittiin ja »Musta käsi» hajoitettiin. D. ja kaksi hänen toveriaan tuomittiin ammuttaviksi, syytettynä murhayrityksestä prinssihallitsija Alexanderia vastaan, aikomuksesta kavaltaa serbialainen rintamanosa itävaltalaisille, y.m. Päätodistajana jutussa esiintyi Pašićin vakoilija Ciganović-Danilović. Tuomitut ammuttiin kesäkuussa 1917. Kaval-

lussyytös patriootti Dimitrievićiä ja »Mustaa kättä» vastaan oli ilmeisesti tuulesta temmattu. Varmaa sen sijaan oli, että Pašić pääsi muutamalla laukauksella pahasta kilpailijasta ja kesän 1914 kuliisien takaisen toiminnan aivan liian tarkasta tuntijasta.

Vuonna 1923 ilmestyi sitten serbialaisen professorin S. Stanojevićin kirjanen »Die Ermordung des Erzherzogs Franz Ferdinand», jossa Dimitrieviċ julkisesti ilmoitettiin murhan järjestäjäksi. Kaikkiaan panee S. tämän slaavilaisuuden asianajajan H. Wendelin mielestä »romanttisen rohkean» upseerin tilille Serajevon murhan lisäksi viisi murhasuunnitelmaa kruunupäitä vastaan. Serbian hallituksen ja radikaalisen puolueen tietoisuus D:n toiminnasta S:n kirjassa kielletään. Mutta seuraava vuosi toi mukanaan yllätyksen. Silloin Pašićin hallituksessa 1914 opetusministerinä ollut, 1924 skupshtinan presidenttinä toiminut Ljuba Jovanović muistojulkaisuun »Krv Slovenstva» (Slaavilaisuuden veri) kirjoittamassaan muistelmassa ilmoitti m.m., että Pašić oli toukokuun lopulla tai kesäkuun alussa 1914 ilmoittanut hallituksen jäsenille muutamien salaisiin järjestöihin kuuluvien henkilöiden valmistelevan matkaa Serajevoon murhatakseen sinne saapuvan Itävallan kruununperillisen. Tunnustusta seurasi kiihkeitä kiistoja sanomalehdistössä. Jugoslavian englantilainen ystävä Watson-Seton m.m. vaati Janovićia peruuttamaan ilmoituksensa, joka ei voinut olla totta (sic.). Toivottiin Pasićin virallisesti kumoavan Jovanovićin paljastuksen. Sitä ei kuitenkaan tapahtunut. Vaadittiin myös J:n asettamista syytteeseen valtio-oikeudessa.

Belgradilaisessa »Politika»-lehdessä 9. 7. 31 vuonna 1914 kauppaministerinä ollut V. Janković myös ilmoittaa eräässä toukokuussa 1914 pidetyssä hallituksen istunnossa olleen keskustelua kysymyksessä olevien henkilöiden matkan estämisestä ja Wienin varoittamisesta, mutta sanaa attentaatti ei hän tätä myrskyistä ministeriön istuntoa kuvatessaan käytä.

Samassa lehdessä 13. 8. 31 entinen sotaministeri D. Stefanović ilmoittaa, ettei hän tiedä k.o. hallituksen istunnosta mitään. Tämäkin on ilmeisesti totta, mutta se ei ole mitenkään ristiriidassa edellä mainittujen ilmoitusten kanssa, sillä Janković oli jo kirjoitelmassaan maininnut, ettei sotaministeri ollut läsnä istunnossa ja että hallituksella oli siihen aikaan — upseeriston ja siviiliviranomaisten kireiden välien vuoksi — tapana usein kokoontua ilman sotaministeriä.

4. *Marseille 1934.*

Maailmansodassa saavutettu kaikkien eteläslaavien poliittinen yhtyminen ei kuitenkaan valitettavasti tuonut sisäistä rauhaa ja eheyttä muodostuneeseen Jugoslavian valtakuntaan. Sivistykseltään ja historialtaan sangen heterogeenisia kansanaineksia pyrittiin johtavan kansallisuuden, serbialaisten taholta yhtenäistyttämään epäilemättä liian radikaalisin keinoin. Seurauksena oli sisäinen hajautuminen toivotun eheytymisen asemasta. Eri kansanainesten keskeiset riidat johtivat lopuksi sekavaan olotilaan, josta ulkopuolisen tarkkailijan on sangen vaikeata, ellei mahdotonta, muodostaa objektiivista yleiskäsitystä. Joka tapauksessa otti lopuksi vähemmistö serbialaisen diktatuurin vastustamisessa käytäntöön vanhat, koetellut taistelukeinot, salaseurat ja terrorin. Näin pitkälle menneen ristiriidan tulos oli samanlainen kuin aikaisemminkin, Marseillen kuningasmurha. Rikos yhtä järjetön kuin Serajevon murhakin ja balkanilaisen vapausaatteen sanelema samoinkuin se.

Kuningas Aleksanteri oli kansansa suuren enemmistön keskuudessa pidetty hallitsija ja Jugoslavian syvään suruun hänen väkivaltaisen kuolemansa johdosta osallistui vilpittömästi koko Euroopan yleinen mielipide. Mutta tuskin oli vainaja saatettu haudan lepoon kun Jugoslavian taholta ryhdyttiin väkivaltatyötä käyttämään poliittisen tilanteen kärjistämiseksi tavalla, joka ei tule paljonkaan löytämään vastakaikua Balkanin ulkopuolella. Raskaita ja ilmeisesti epäoikeutettuja syytöksiä esitetiin Italiaa, Itävaltaa ja erikoisesti Unkaria vastaan, jota Jugostina kansainliitossa syyttä suoraan osallisuudesta kuningas Aleksanterin murhaan.

Osatakseen asettaa oikeaan arvoonsa tämän Jugolavian ulkopoliittisen askeleen, on välttämätöntä tuntea Serbian oma menettely Serajevon tapausten yhteydessä. Siihen olemme edellä tutustuneet. Tarkastelun tulos ei voi hevin olla muu kuin se, että Marseillen murha on kasvanut suoraan serbialaisten itsensä ihannoiman poliittisen ajattelutavan pohjalta ja on sen lähtökohta etsittävä Jugoslavian omista sisäisistä ristiriitaisuuksista. Muiden valtioiden syytteleminen osoittaa tahallista pyrkimystä Tonavan maiden välisten jo ennestäänkin kireiden poliittisten suhteiden kärjistämiseen. Tällainen ei ole omiaan herättämään luottamusta Jugoslavian nykyiseen politiikkaan. Kuningas-vainajan eläessä luotettiin yleisesti Jugoslavian rauhantahtoon. Nyt näyttää siltä, että siellä ollaan uudelleen taipuvaisia esiintymään Euroopan ruutitynnyrinä. Mitä Jugoslavialla on tällä tiellä voitettavana on vaikeata ymmärtää. Menettämismahdollisuudet sen sijaan ovat paljon suuremmat kuin 1914.

P. Kontkanen.

Rakkaus.

Olet kallio harjalla vuoren,
joka aaltoihin heijastuu.
Olen simpukka suojassa kuoren,
joka aaltoihin piiloutuu.

Käsi vyöryn vois armon suoda.
Se sen heltyen kenties suo.
Se sun simpukan luo voi tuoda —
tulet riemuiten rakkaan luo.

Oi, kallio harjalla vuoren,
mitä sitten, jos vyöry sun tois?
Näet aukeevan simpukan kuoren —
vain simpukan kuoltua pois.

LEA SARASTO.

HOURE

Oi laps, minun sieluni, armahtaa
sinun täytyy ruumista sairastavaa:
Olen jälki pureman kiimaisen,
olen itse jättävä jäljen sen.
Himo minussa pelkää kuolemaa.
Ja se ulvoen käsiini tarrautuu,
mun suutani polttaa hirveä suu.
Se on nuoruus, juopumus onnellinen,
pöly kasvien, ulvonta eläinten.

Se jano mua vie, ah pääse en pois.
Se kynsien altakin juotava ois.
Puren maata. Se tuoksulla vastaa vain,
mua syvälle metsiinsä houkuttain.
Ja mun tuskani kasteessa aamun on
veripisaroina otsalla ruususton.

*

Yö saapuu jo raukee.
Laps, näätkö, kun aukee
portteja yöhön.
Ken? Kuka on tullut?
Äänet hullut
huutavat puista.
Valheeni omat
tekojeni suista
huutavat hullut
ja tunnottomat.

Laps, peitä mun pääni,
helmaasi paina:
Kaikujen ääni
on kauhea laina;
jos kuiskaan salaa,
se huutona palaa,
soi tuskana aina.
Nyt onneton pääni
helmaasi paina.

Laps, miksi et auta? Tuolla, voi, näätkö:
neitoja kalpeita nousee suosta.
Tanssivat, alkavat tänne juosta.
Kaikilla niillä on kasvot tutut,
yllään samat, kirjavat nutut
kuin oli onneni öinä heillä,
kun minä kuljin julmilla teillä,
kun minä käsillä villiintyneillä . . .

Lapsi, ah, sieluni, pisara hyvä,
tiedätkö: suo on kauhean syvä.
Siellä on tekojeni mustat linnat,
siellä surevat kalpeat rinnat
kipujaan julmuuteni tähden,
toinen toisensa tuskat nähden.

Mitä nyt? Minnekä jalkani toi mun?
Nään nyt metsässä nuotion loimun.
Nuotion ääressä istuu mies.
Hällä on kasvoni, otsalla poimun
hyvinkin tunnen. Päässä nyt soi mun
rahojen kilinä ja rätinä loimun.
Mies nyt jotakin minulta salaa,
kaikelta peittää:
tahraisen viittansa tuleen heittää.

Maineeni palaa!
Nuotion ääressä ruumiini on
köyhä ja kalvas ja alaston.

*

Syys tänne jo sai. meni elokuu.
Himon iskemä purema arpeutuu.
Nyt korvani ääniä kuulla jo saa,
miten omenat maahan putoaa.
Mua katso, oi lapsi, en käsittää
voi käskyä: menkää ja kypsykää
ja syökää itse hedelmä tää.

Oi laps, jo syksy mun mailleni saa.
Minä viittoen huutelen kuolemaa.
Sen suu ei huumaa, se totuus on.
— Sana nuoruudessa niin arvoton —.
Laps, kohta ne kudelmat kirvoittuu.
Pian saapuu loppu ja lokakuu.

*

Tiellä on lehtiä pensaitten,
vaahteran, haavan ja koivujen,
puistossa, kadulla lennellen,
katolla, edessä portaiden,
niitä on jokaisen nimelle monta.
— Ulkona, suuressa omenapuussa,
on pari lehteä hervotonta.

Tuuli puistaa hurjana niitä,
puistaa, parahtain kivusta siitä.

Viimeinen lehti on hellinnyt,
kaikki on, kaikki on selvinnyt.

Himo synnytti turhan.
Turha ei säästy.
Nyt se on kuollut.
Siitä on päästy.

Tuuli on tyyntynyt niinkuin ois
se vihdoin tuskat pyyhkinyt pois.
Sen henkäys viileä, tuoksuton
käy mailla.
Hiljaista kylmyys on.

Yö huokaa kuulakan puistikon
kuin levoton hoitaja sairashuoneen,
joka huomaa kuoleman levon tuoneen.
Miten kärsi hän, valvoi ja odotti tätä.
Miten kaikki hoitajat odottivat.
Se on poissa nyt: valitus, kipu ja hätä.

*

Laps, kuinka et käsitä, tuuli kun
näin viihtäen kuiskaa korvaasi sun:
Se on ohi, hän päässyt on kuumeestaan.
Se on ohi, hän kuollut on kokonaan
Ei, tätä et käsitä milloinkaan,
sillä aika ei vaihdu paikaltaan.

Voi laps, minun tomuni ääressäkin
olet samana, vaattein tahrattomin.
Vaikka olen jo tuhkana palaneen,
sinä minkään et huomaa muuttuneen.

Sinä minusta jäät, sinä yksin jäät.
Et mitään käsitä, mitä näät.
Sua vienyt ei kevät, ei syyskään siis,
himo kajonnut ei sinun jäseniis.
Et riemua tuntenut, tuskaa et.
Ja sun silmäsi sentään on ikuiset.

OIVA PALOHEIMO.

„Silmä toivon riemua täynnä mä tähtäilen taivaan reunaa“ —

Aleksis Kivi: Lea.

Lausuntataiteilijatar A n n D é r y päättää kauaskantoisen ja intensiivisen työskentelynsä lausuntataiteen raivausmailla täällä Turussa, siirtyäkseen maan pääkaupunkiin. Palavahenkinen taiteilija ja opettaja jättää »opetuslapsensa» yksikseen koettelemaan siipiensä kantavuutta ja kestävyyttä kylmän todellisuuden edessä. Miten tämä nuori joukko kokeensa kestää, sen on tuleva aika näyttävä. Mutta Ann Déry katsoo voivansa vetäytyä pois tulilinjoilta, näytettyään nuorisolle ne merkit, joiden alla se on voittava.

Tuskin voidaan ajatella kauniimpaa ja kirkkaanseesteisempää muotoa elämän jonkin työjakson päättämiselle kuin se, jonka Ann Dery täällä suoritti. Ei se ollut mainonnan rumputulta, ei juhlallisuuksien ja juhlapuheiden ulkokohtaista koreutta. Ei! Se oli ikäänkuin hiljainen rukous, seestyneen sielun polvistuminen Korkeimman edessä nöyränä ja kiittävänä. Ja kuten rukoilija etsii rauhaisan sopukan, salatun ihmisten silmiltä, samaten Ann Dérykin vetäytyi syrjään niiltä alueilta, joissa mainen loisto ja kunnia räikeimpänä säkenöi.

Valok. Irmeli, Turku.

Lea: *»— sinne mua kerta saata, armias henki taivahan!»*

Raittiusseura Taimi II:n huoneisto ja Kaarinan ikivanha temppeli olivat ne paikat, joissa tämä hiljentyminen, tämä taaksekatsominen tapahtui. Edellisessä, seuran 51-vuotisjuhlan yhteydessä, tapahtunut esiintyminen paljasti jo tämän uuden henkisen orientoitumisen kohteen. Aleksis Kiven raamatullisen näytelmärunoelman »Lean» tuominen näyttämölle antoi tästä aavistuksen. Itse esitys muodostui kauniiksi voitoksi Ann Dérylle ja hänen työlleen. Ann Déryn ohjaus, ottaen huomioon ne monet vaikeudet joita puheenalaisissa oloissa työskenteleminen luo, oli täyden tunnustuksen ansaitseva, ja hänen itsensä suorittama nimiosan esitys paljasti kauneusarvoja niin Kiven kielessä kuin Lean henkilökuvassakin. Tyydytyksellä on mainittava myöskin Ann Déryn oppilaiden, konservatorioluokan, antama osuus kokonaisuuteen. Se muodostui täysin sointuisaksi Ann Déryn Lean ja Taimen näyttämön johtajan, A. Kavanderin ansiokkaan Sakeus-suorituksen rinnalla.

Mutta kirkkaimmaksi kohokohdaksi uuden henkisen suuntautumisen merkeissä päättyvälle työskentelylle muodostui kuitenkin tilaisuus Kaarinan kirkossa joulukuun 9:nnen iltana. Jo tapaus sellaisenaankin. kivinen temppelivanhus näkemässä uudemman taidemuodon palvelemassa kauneimpien ja pysyvimpien ikuisuusarvojen julistamista.

Vasta näin pyhätön vuosisataisen kaiun kuultamana ja Ann Déryn näkemyksen elävöittämänä sai kuulija tuntea Lauri Pohjanpään »Ristiritari»-runon syvän kauneuden. — Ann Déryn valmentama Oppikoulujen Karjala-Seuran poikien lausuntakuoro esitti tilaisuudessa Saarnaajan 12. luvun Raamatusta ja Heikki Asunnan »Inkerin rukouksen». Varsinkin viimemainitun esitys kohosi huomattavaan taiteellisuuteen ja osoitti kiistämättömästi kuorolausunnan sopivaisuuden tällaisiin kirkollisiin juhliin.

Edellä esitettyjen tilaisuuksien johdosta teimme, lausuntataiteilijatar Ann Déryn myöhemmin tavatessamme, hänelle pari kysymystä:

— Mikä on käsityksenne n.s. »maallisen» taiteen sopivaisuudesta hengellisten arvojen julistajana.

— Minulle taiteessa ei ole mitään maallista, sillä kaiken kauniin, ylevän ja pyhän koti on ylhäällä, josta se voi saada ilmenemismuotonsa juuri taiteen avulla ja taiteessa. Minä en luonnollisesti puhu mistään halpahintaisesta, jota tiettävästi taiteen nimessä esitetään. Taiteentemppeli on minulle pyhäkkö niinkuin uskonnollisten totuuksien julistamispaikkakin. On tarve »riisua kengät jaloistaan» astuessaan jo niiden esikartanoihin. Mistä enin olen kärsinyt, on aina ollut se profanoiva tapa, millä esim. uskonnollisia totuuksia tulkitaan. Jo yksinomaan puhekulttuurin kannalta on se usein niin alkuperäistä, että itse totuuksia ei pääse lainkaan kuulemaan, kun jo ääntäminen ja puhetapa on melkein hermojen koettelemista. Ja kun minä ajattelen, miten

Lumitähtiä.

Pilvetöntä pakkastaivasta vasten
kuutamossa keinuvat oksain varjokuvat —
kuin kädet nuoren mielipuolen.
Ei. En unohtua saa, mun on nälkä. On yö.
Kylmän kynnet lihaan pureutuvat.

Vielä niinkuin peto herää veressäni himo,
päänsä nostaa, tahtois raadella ja lyödä.
Kuka uskaltaisi? Ketä, ketä löisi?
Nainen! muisto armain, silmistäni pois,
mä tahdon purra, purra, syödä.

Laitapuolen suoja, kuka ovees lyö?
Kuka uskaltaa? on jo keskiyö.
Majapaikka ryysyisten ja synkkäin miesten.
Heitä hylki kadut, koirat, ihmiskoirat enin.
Heitä ajoi tuuli siimallansa piesten.

Lumikuolo. Kulkusoitto kuolevien maan.
Hankisoittoon kunpa mä jo kimertyisin.
Pakkasyö on. Avaruus nyt kiiluvana helää.
Sadekiharoissaan helyt kimmelpäiset.
Tähtitytöt soittaa sormin hyisin.

Unikuva leikitellen jäähileissä helää.
Päällä pään soi pakkanen kuin kulkusena valjaan.
Hepo hei, jo lennä. Reki, hei, jo luista.
Lumitähdet sinkoaa ja avaruudet soi.
Lumitähdet peittelevät hautani jo paljaan.

UNTO KARRI.

Lakeudella.

Hattarapilvet on lakeuden päällä,
pelloilla lunta ja jäätä.
Pohjoinen piiskaa tuolla ja täällä
viimat niin viiltävät päätä.

Tuulet ne huhtovat kujien suissa,
juoksevat kattojen harjaa.
Yhtään ei lehteä lakian puissa,
yhtään ei pihlajan marjaa.

Hangesta pistää vaivainen varsi,
huojuu kuivunut korsi.
Aidasta vihuri säleitä karsi,
viileä lintujen orsi.

Kärsivä kohtalon renki mä olen,
väärässä taakkani alla.
Uhmakin paloi, vain tietäni polen,
henkää hyytävä halla.

Rukous nousee ahdistamalla,
lakeus tuulinen huokaa!
»Taivaat, kaukana, korkealla
apua alhaalle tuokaa.»

Pimeys hiipi jo lakeutta pitkin,
herkeni hetkeksi tuuli.
Äitini ääntä mä sielussain itkin.
Taivahan Herra sen kuuli.

ARVI H. KUJALA.

---

korkealla jo vanha Kreikka oli puhekulttuuriin nähden, en ole osannut selittää itselleni, kuinka tämä 2000 vuotta on voinut kulua tuomatta kehityksessä mitään lisää, sanoisinpa sen ottaneen pois senkin mitä joskus on ollut. — Siis mitä korkeammat aiheet ja asiat, sitä korkeampaa se vaatii esityksellisesti ja juuri taiteen apua arvojansa vastaavaan tulkintaan nähden. Voimmeko koskaan tavata kylliksi korkeaa taidetta, taidetta suunnattuna ikuisuusarvojen palvelukseen.

— Minkälainen on taiteilijain suhde uskontoon?

— Taiteilijoita on totuttu pitämään kaikkein kevyeimmän elämänkatsomuksen ihmisinä, varsinkin jos nyt puhutaan esittävistä taiteilijoista. En kai erehtyne tavallisesta käsityksestä sanoessani, että taiteilijaksi tunnemme ihmisen, jolta ensinnäkin puuttuu kaikki moraali, ei tiedä paljon yön ja päivän rajoista, elää vipillä ja on yleensä valmis mihin tekoihin tahansa. Eikö tämä ole tavallinen määritelmä taiteilijoista. Ehkä nyt lähimenneeseen aikaan katsoen siinä on jotakin paikalleen sattuvaakin, mutta jo tämä päivä ja sitäkin varmemmin lähituleva aika tuo nähtäville taiteilijoita, jotka ovat suuria jo i h m i s i n ä. Ja minun käsitykseni mukaan todellinen luova taiteilija ei voi olla huono ihminen. Jo kymmenen vuotta sitten jouduin erinäisissä luennoimistilaisuuksissa puhujakorokkeella mainitsemaan ajasta, joka on lähellä: ramppivalot syttyvät totuuksien julistamiseen. Ja jo täällä Suomessakin viime talvi antoi siitä aavistuksen muistaessamme esim. Kansallisteatterin esityksiä, joissa voimakkaana astuivat suuret elämänkysymykset katsojan eteen. Ja tämä suunta tulee yhä varmistumaan otteissaan. On näytelmäkappaleita, joitten rooleja ei voida esittää tavallisiin tunnetuin teatterikeinoin, kuten esim. Kiven Lea. Ei riitä etevinkään näyttelijärutiini ilmentämään sitä sielua ja henkeä, jonka Kivi tahtoo hahmottaa Leassa ja Sakeuksessa. On ero ihmisellä, joka on n ä h n y t Mestarin ja joka häntä ei ole nähnyt. *R. A. Riihiranta.*

Vapaan runomitan estetiikkaa.

EINO KAUPPINEN.

Runous on kirjallisen taiteen vanhin muoto. Runon rytmillisessä muodossa ilmaistu ajatus on erikoisempi kuin ennen köyhällä kirjakielellä tai jokapäiväisellä puhekielellä ilmaistu. Aikojen kuluessa kehittynyt proosa on paljon syrjäyttänyt ajatusten runollista ilmentämistä, joskin sittenkin aikakausien kuningasajatukset lausutaan, tulkitaan ja säilytetään parhaiten runon tiiviissä muodossa. Sidotun runon ankarien muotovaatimusten kahleita kirvoittamaan ja toisaalta proosan selittelevää väljyyttä kaventamaan on erikoisesti uusimmassa runoudessa astunut n.s. vapaa runomitta, joka omalla laillaan ilmeikkäänä ja samoin omalla laillaan puhuvana palvelee runotarta.

Vapaa mitta ei mitenkään rajoita runon alaa, päinvastoin voisi melkein sanoa, että se on tuonut esille uusiakin aihepiirejä ja uusia näkemyksiä. Niiden kenties voidaan väittää olevan vain näennäisiä tai kaiken kehityksestä ja eteenpäin menosta johtuvia, jotka ilman muuta olisivat runouden piiriin tulevia. Näinollen on vapaata runomittaa arvioitaessa parasta tarkastella sitä vain sen ulkonaisen muodon ja ilmaisukyvyllisyyden kannalta. Vapaa mitta vaatii taitajaltaan sen minkä mitallinenkin. Vapaan mitan käyttäjän on omattava sidottujen runomittojen tuntemus. Kenenkään on turhaa luulotella voivansa kirjoittaa hyvää runoutta tuntematta lyriikan vanhoja lakeja. Tämän ei tietenkään tarvitse merkitä sitä, että vapaa mitta olisi sidotun yläpuolella tai kehitysaskel eteenpäin siitä. Annettakoon sille kuitenkin arvonmukainen sijansa muotona tulkita ajatuksia.

Rytmi. Vapaamittaisen eli »mitattoman», jota nimitystä myös käytetään, runon tärkeimpiä muotovaatimuksia on rytmin oikea suhde sekä tunne- että ajatussisältöön. »Mitattomuudesta» tulee tällöin vain näennäinen käsite, sillä vapaa mitta muodostaa oman metriikkansa, jonka vapaus on mitan mukautuvaisuudessa, t.s. siinä, että runoilija saa vapauden muuttaa sitä runon kehittymisen ja tunnelmien vaihteluiden mukaan tarvitsematta orjallisesti sovittaa sanojansa aina toistuvan saman, usein aivan vähäisesti vaihtelevan runojalan mukaan. Jos vapaan mitan käytössä jätetään huomioimatta eräitä runon vaatimuksia, tulee eteen n.s. rytmillinen proosa, josta ei ole kovinkaan pitkä matka varsinaiseen kaunokirjalliseen suorasanaiseen esitykseen. Tässä on eräs kompastuskivi, joka johtaa umpikujaan ja tekee taitamattomasta runoniekasta väärän lipun alla purjehtijan. Koska vapaamitallisessa runossa siis rytmi seuraa aiheen kehittymistä, täytyy sen etsiä ilmenemismuotonsa jopa yksityisten sanojen elimellisyydestä. Jotta taas runon rytmikulku olisi tasaista ja kokonaisuus säilyisi, on muodon »punaisena lankana» pidettävä mielessä yhtenäinen tahdillisuus. Poljennon kannalta on tärkeää yksityisten sanojen aktiivisuus rytmin muodostamisen suhteen. Rytmikulkua estävät ja häiritsevät passiiviset sanat. Runossa saattaa lisäksi olla sanoja, jotka rytmilliseltä vaikutukseltaan ovat täysin neutraaleja.

Säe- ja säkeistöjaoittelulla on tärkeä osuus vapaamittaisen runon selvyyteen ja kokonaisvaikutukseen nähden. Koska säännöllinen mitta ei määrittele säkeiden eikä säkeistöjen pituutta, tulee tämäkin jaoittelu riippuvaksi sisällöstä. Jako ei saa muodostua missään suhteessa mielivaltaiseksi, sillä jo yksityisen säkeen on säilytettävä sekä rytmillinen että ajatussisällöllinen ominaisuutensa. Säejaon muodostuessa enjambementtiseksi on sitäkin suurempi syy huolelliseen harkintaan.

Kaiullisuus. Koska vapaamittainen runo säännöllisen mitan mukana hylkää runon tärkeimmän soinnillisen tekijän, loppusoinnun, on sen etsittävä soinnilliset aineksensa muualta. Tällöin on turvauduttava entistä enemmän sanojen, niiden eri muotojen ja niitä muodostavien yksityisten äänteiden kielikaiullisiin ominaisuuksiin. On näinollen tärkeää tuntea jokaisen äänteen sointiarvo. Sointiominaisuuksiensa mukaan voidaan suomenkielinen kirjaimisto jakaa esim. seuraavasti:

Vokaalit:

tylpät: a, o, ja u

neutraalit: e, ä ja ö

terävät: i ja y

Konsonantit:

pehmeät: h, l, m, n ja s

neutraalit: d ja g

kovat: j, k, p, r, t ja v

Ylläoleva jaoittelu nimityksineen ei pyri mihinkään yleispätevyyteen, sillä äänteiden sointiarvo saattaa muuttua esim. diftongeissa jne. Samoin saattaa niiden puhtaasti musikaaliset ominaisuudet olla erilaiset.

Muoto ja sisällys (kuvaamis-, tunne- ja ajatussisällys) yhdessä synnyttävät runossa kokonaisuuden, joka on runoilijan persoonallinen ilmaus. Mitenkään valitsematta otan tähän tarkasteltavaksi Katri Valan runon »Syksyinen kuu».

Seison värisevänä
mustien varjojen keskellä,
ilma on kuin himmeää lasia,
ja autiolla taivaalla kulkee kuu,
niin tuskallisen vaikenevana.

Sen säteet pistävät läpi sydämeni
kuin ohuet kylmät miekat.
Kaikki ilo on sammunut minussa.

Ja äkkiä näen säikähtäen,
että käteni riippuvat ruumiistani
niin kylminä, kylminä
ja täynnä kuolleita lehtiä.

Tässä runossa hyvin rytmiä seuraavia sanoja ovat esim. seuraavat: värisevänä (äänteelliset ja tavulliset ominaisuudet tekevät sanasta mielikuvallisesti sattuvan); vaikenevana (järkkymätöntä pidättyväisyyttä); sanayhtymät: autiolla taivaalla kulkee kuu (jatkuvaa, iankaikkista kulkua); ohuet kylmät miekat (viiltävää tuskaa, välttämättömyyttä). Kaiullisuus yhtyy esimerkeissä rytmiin. Äänenmaalausta huomaa erikoisesti kipeitä i-, s- ja t- kirjaimia sisältävissä sanoissa. Laajuutta ja loputtomuutta kuvaavat kaksoisvokaali ja avarat diftongit. Tyylillisesti on huomattavaa vastakohtien asettelu: herääminen tiedottomasta odotuksesta säikähdyttävään todellisuuden havaitsemiseen.

Eräs italialainen Suomi-ystävä

Pietro Tronchi.

Lehdessämme on viime aikoina julkaistu pari Helsingissä asuvan italialaisen maestro Pietro Tronchin kirjoitusta. Lehtemme edustaja on käynyt haastattelemassa tätä henkilöä, joka innokkaasti työskentelee suomalaisen ja italialaisen kulttuurin lähentämiseksi toisiinsa.

— Miksi oikeastaan olette tullut Suomeen? oli ensimmäinen tiedustelu, joka hänelle tehtiin.

— Kun 11—13 vuotiaana oleskelin Malmössä, niin sain veriini mielenkiinnon Pohjoismaita kohtaan, ja se on yhä pysynyt. Tällä kertaa haluni veti minua Suomeen. Olen muuten niinä vuosinani oleskellut myös Tanskassa, isäni ja veljeni kera.

— Isänne on ehkä myös musiikkimies?

— Kapellimestari kuten minäkin; hän on perustanut Malmön konservatorion ja sinfoniaorkesterin.

— Olette kaiketi harjoittanut musiikkia nuoruudesta pitäen?

— Onhan sitä tullut tehdyksi.

— Joko esiinnyitte Malmössä ollessanne?

— Annoin joukon sellokonsertteja siellä ja Köpenhaminassa, ja joskus olin solistina sinfoniakonserteissa.

— 11-vuotiaasta lähtien?

— Niin.

— No, ja mikä teitä Pohjoismaissa niin kiinnostaa?

— Se melankoolinen tunnelma, joka täällä esiintyy niin luonnossa kuin ihmisissäkin.

— Mutta sellainen kiinnostushan on aivan epäitalialaista.

— Niin on, mutta minä en mahda luonteelleni mitään. En esim. pidä iloisista italialaisista kansanlauluista, vaan haikeista. Voisin miltei luulla olevani pohjoismaista sukujuurta, ellen tietäisi olevani pelkkää italialaista niin pitkälle kuin olen sitä taaksepäin tutkinut, satoja vuosia.

— Onko teidän mielestänne jotakin oleellista erotusta suomalaisen ja muun pohjoismaisen musiikin välillä?

— Kyllä. Suomalaisen kansanmusiikin melodiikki rakentuu gregoriaaniselle pohjalle, ja taidemusiikin soinnutus on täällä puhtaampaa, kuulakkaampaa kuin muissa Pohjoismaissa.

— Mitä suomalainen musiikki teidän säveltajullenne etupäässä ilmentää?

— Luonnonomaista, välitöntä tunnelmaa.

— Pidättekö suomalaisia musikaalisena kansana?

— Pidän. Yhtenä syynä sen säveltaiteelliseen kehittyneisyyteen on varmaankin laulukuorojen lukuisuus.

— Mutta italialaiset ovat kai mielestänne musikaalisempia?

— Vaikea sanoa. Heissä on musiikintaju paremmin traditioihin perustuvaa kuin täällä. Mutta kyllä suomalaiset kansanlaulut ovat ihastuttavia, vaikkakin ne ovat yksitoikkoisempia kuin italialaiset.

— Mitäs sitten sanotte suomalaisista taidesäveltäjistä? Onko esim. Sibelius mielestänne parhaiden nykyisten italialaisten säveltäjäin tasalla?

Leikannut Aira Hellaakoski.

— Varmasti. Tässä kohden ei muuten voi tehdä tarkkoja vertailuja, sillä meidän säveltäjämme eivät erikoisemmin harrasta sinfoniaa, mikä on Sibeliuksen varsinainen ala.

— Keneen italialaiseen säveltäjään häntä lähinnä vertaisitte?

— Siellä on mielestäni vain yksi oikein hyvä sinfoonikko, Respighi. Myös Pick Mangiagalli, Casella ja Pizzetti ovat värikkäitä orkesterisäveltäjiä. Kaikki he kuitenkin luovat toiseen tyyliin kuin Sibelius.

— Onko mielestänne oleellista eroa suomalaisten ja italialaisten esittävien taiteilijoiden välillä?

— Luonnollisesti, kuten jo voi edellyttää näiden kansojen erilaisesta luonteesta. Koko temperamentti on meillä toinen. Mutta kyllä esim. suomalaiset pianistit pystyvät siihen kuin italialaisetkin.

— Tehän olette toiminut paljon Suomen ja Italian lähentämiseksi varsinkin juuri musiikin alalla. Voisitteko kertoa jotakin siitä?

— Olen viime keväänä järjestänyt Milanoon suomalaisen konsertin ja radioillan, kirjoitellut Suomesta erilaisia artikkeleita suuriin italialaisiin lehtiin, pitänyt Helsingissä esitelmiä italialaisesta tai-

Omar Khaijam.

Motto: Tää tulomme, menomme — kannattaako?
Elon heelmän kypsäksi — koskaan saako?
All' ankarain tähtien sieluista parhaat
kun palavat tuhkaksi — sano: savuaako?

Omar Khaijam, suuri persialainen runoilija ja oppinut, on elänyt oletettavasti vuosien 1017 ja 1123 välisenä aikana. Oppineena hänet tunnetaan jumaluusoppineena, filosoofina, lääkärinä, luonnontutkijana ja ennen kaikkea matemaatikkona sekä tähtitieteilijänä. Hänen tärkein matemaattinen algebrata käsittelevä teoksensa on käännetty ranskaksi nimellä »L'algebra d'Omar Alkhaijami» (v. 1851), ja hänen huomattavin tekonsa käytännöllisenä tiedemiehenä on Persian kalenterin uudistus v. 1079, kalenterin, joka yhä edelleen on siellä voimassa, ja joka asiantuntijain mukaan on parempi kuin gregoriaaninen, joka pantiin toimeen Länsimaissa n. 500 v. myöhemmin. Nämä ja hänen muut huomattavat tutkielmansa kohottavat Omar Khaijamin sen ajan etevimpien matemaatikkojen joukkoon.

Omar Khaijamin tieteellinen maine, joka Itämailla on levinnyt kaikkialle, on kuitenkin himmentynyt Länsimaissa hänen yhä edelleen suuren runoilijamaineensa rinnalla. Täällä tunnetaan hänet ennen kaikkea nelisäkeittensä (*rubä'iyät*, yksikkö: *rubä'i*) runoilijana, joka epigrammeillaan on innostuttanut ja innostuttaa yhä edelleen kaikkia Länsimaita; anglosaksisissa maissa on perustettu erityisiä Omar Khaijam-seuroja, ja englanninkielisistä Edward Fitzgeraldin suorittamista käännöksistä ilmestyy painos painoksen jälkeen.

Jo Omarin runoteoksen nimestä, »Teltantekijän lauselmia», päättäen hänen runonsa kuuluvat mietelyriikkaan. Sisällyksensä puolesta ne ovat sukua aforistisille mietelauselmille. Muoto on runopukuinen. Sisällyksen ja muodon yhteistyön tuloksena ovat taiteellisesti hallitut ja sisällyksellisesti kirkastetut mieterunot, »teltantekijän lauselmat», joista voi käyttää yleisnimeä epigrammi, kärkevä pikkuruno, joka tavallisesti sisältää satiirisen mietelmän. Jokainen pikkuruno on nelisäkeinen, siitä nimi »nelisäe». Ensimmäinen, toinen ja neljäs säe ovat loppusointuisia; kolmas on useimmiten loppusoinnuton. Kukin nelisäe on »epigrammaattisen» lyhyt ajatelma, johon loppusointujen täsmällisyys ja loisteliaisuus luo hiotun jalokiven hohdon.

Ensimmäinen nelisäkeitten antama kuva Omarin runoilijahahmosta on tinkimätön patriarkaalinen totuudenetsijä, joka ei tyydy puolinaiseen ortodoksismiin, vaan tahtoo alati päästä osalliseksi todellisesta tiedosta, ja joka elämässään ei halua jäädä millekään määrätylle kehitystasolle, vaan tahtoo aina oppia maailmankaikkeuden suuria lakeja. Objektiivisena tiedemiehenä Omar etsii kaiken alkuvoimaa, taiteilijana Jumalaa. Filosoofin keinot, tosiasia, olettamus ja epäily opastavat omalta osaltaan matkan varrella, ja taiteilijan synteettinen

---

teesta sekä pannut täällä toimeen italialaisen konsertin ja radioillan. Yhdessä Suomen lähettilään, ministeri Artin kanssa olen alkanut perustaa Roomaan yhdistystä nimeltä »Amici della Finlandia» (Suomen ystävät) ja eräät tuttavani ovat sitoutuneet pitämään siellä esitelmiä Suomesta sekä kirjoittamaan tätä maata koskevia artikkeleita. Heitä on m.m. tri Albanese, joka kävi Suomessa pari kuukautta sitten. Olen myös järjestänyt niin, että kolme suomalaista kuvaamataiteilijaa, jotka ovat matkustaneet Italiaan opiskelemaan, saavat siellä kaikenlaista avustusta. Koetan hankkia sitä myös vastaisille Italiaan menijöille.

— Mitä aiotte muuten toimia lähitulevaisuudessa?

—Aion panna toimeen Italiassa suuren suomalaisen konsertin; koetan myös saada aikaan, että joku huomattava italialainen orkesterinjohtaja antaisi Suomessa radiokonsertin ja sinfoniakonsertin sekä joku suomalainen Italiassa — siis vaihtokauppaa —, mutta tämä asia on vasta neuvotteluasteella. Helsingissä pidetään ensi tammikuulla suuri italialainen konsertti ja samoin Viipurissa, jossa sen johtaa kapellimestari Sirob.

— Kirjoitatteko vielä lehtiin Suomesta?

— Kyllä. Nytkin on tässä tekeillä erään italialaisen lehden tilaama laajahko artikkeli suomalaisesta musiikista. Laadin myös kirjan laulutekniikasta.

— Niin, tehän olette myös laulunopettaja. Aiotteko julkaista sen kirjan Italiassa?

— Koetan saada sen painetuksi Suomessa, suomalaisena käännöksenä.

— Sehän on kovasti mielenkiintoista. Tietenkin esitätte siinä italialaisia laulumetodeja?

— Niin teen, ja koetan esittää ne mahdollisimman helppotajuisessa muodossa, jotta muutkin kuin laulunopettajat voisivat niitä seurata.

— Milloinka se kirja valmistuu?

— Toivoakseni kolmen, neljän kuukauden päästä.

— Julkaisetteko siinä joitakin uusia teorioja?

— Tuleehan siihen niitäkin; m.m. osoitan, kuinka puhumattomuutta voidaan parantaa niin sanoakseni tahtovoimistelun avulla. Tahdostahan äänijänteidenkin toiminta lähinnä riippuu.

— Professori Klemetti on myös tutkinut näitä asioita. Tunnetteko lähemmin hänen teorioitaan?

— Hän on selvittänyt ne minulle, ja aion laatia niistä artikkelin, jolle hän toivoakseni suo sijan toimittamassaan musiikkilehdessä.

— Meillä on siis odotettavissa joukko mielenkiintoisia asioita. Toivotan vain omasta ja suomalaisen yleisön puolesta kaikkea menestystä työllenne, josta meillä on syy olla suuresti kiitollisia.

— Kumpahan vain tuottaisi jotakin hyötyä, se on pääasia.

Miellyttävä, etelämaalaisen vilkas ja vaatimaton maestro jätti sen vaikutuksen, että hänen innollaan ja tarmollaan, johon yhtyy lämmin myötätunto Suomea kohtaan, syntyy edelleen sekä kauniita tuloksia että paljon hyötyä. *V.-A.*

intuitio valaisee totuudenetsijän tietä. Omar kysyy, epäilee, ajattelee ja tahtoo »minää vailla henkeen yhtyä». Vielä vanhana hän sanoo:

»Tajua lainkaan taulua en tähtitarhain,
ja epäilys on tutkimusten tulos — parhain.
Alati tietoa ma etsin, mutt' en tiedä mitään
nyt jälkeen kaiken, vaikk' en kuollut varhain.»

»Viel' ole vapaa maailmast' en vainkaan,
viel' itsetyytymyst' en tunne lainkaan,
viel' aivan oppimatt' on kaikki mestaruus —
ja kuinka kauan opiss' olla sainkaan!»
(Siv. 68.[1])

Omar Teltantekijän henkilökuvaa tarkemmin tutkittaessa on kiinnitettävä huomio hänen kantaansa siitä, minkälainen ihminen on yleensä, ja mihin ihmishengen pyrkimykset päättyvät. Edellisestä seuraava nelisäe antaa lyhyesti käsityksen:

Oi sua, joss' on yhtyneinä neljät alkuainehet!
Sa tarkoin kuule nämä sanat ylhät, ylimaalliset:
»Sa olet peto, perkele ja enkeli ja ihminen
ja minkä niistä näyttänet — ain itses ilmaiset.»
(S.v. 77.)

Siis ihmisestä, joka on kaikinpuolin tasasuhtainen, voi käyttää äskenmainittuja epiteettejä. Mutta ihmisessä yleensä eivät ole »yhtyneinä neljät alkuainehet», ei Omarin aikana — eikä nykyäänkään —, vaan hän ilmaisee itsensä näyttämällä yksinomaan vain jotakin määrättyä elementtiä. Omarin, Nishapurin viisaan, aikalaiset olivat nähtävästi »peto-, perkele-ihmisiä». Se nähdään niistä hänen nelisäkeistään, josta tulee ilmi eräs Omarin olemus: radikaalinen vapaa-ajattelija. Siinä Teltantekijä taistelee epigrammeissaan tehokkain keinoin sekä aikansa ahdasmielisyyttä ja ulkokultaisuutta että niiden ortodoksisten kirjanoppineiden jäykkää kovuutta vastaan, jotka silloin olivat Koraanin ja sen kommentaarioiden, muhamettilaisen perimätiedon ja islamilaisen oikeuden tuntijoita. Tällaisista nelisäkeistä tavataan Omarin nerokkaimmat, rohkeimmat ja kyynillisimmät runot. On muistettava, että aika, jolloin Omar eli, oli islamilaisen kulttuurin kukoistusaikaa, mutta se oli jo, kuten usein eri kulttuurikausille käy, ehtinyt jäykistyä oikeaoppisuuteen. Se ei voinut kuitenkaan Omarin kaltaista totuudenetsijää tyydyttää, vaan Teltantekijän satiirisen kyynilliset ruoskaniskut sattuvat kaikkialle:

»Vain hirnuvia aaseja on koko ihmissuku,
vain nassakoita täynnä tyhjää lukematon luku.
Sa tahtoisitko suuteluttaa niillä kantapäätäs?
Ne suutelevat, kunnian jos sull' on — valhepuku.»
(Siv. 78.)

»Maan mahtimiehet rakastavat valtaa vain ja rahaa
muu kaikki heist' on elämässä tympeää ja pahaa.
Ja ken ei kultaa kumarra kuin he ja kuultokunniaa,
ei ole heistä ihminenkään! — hah-hah-hahaa!»
(Siv. 73.)

[1]) *Toivo Lyyn* tekemästä käännöksestä: »Teltantekijän lauselmia», Werner Söderström Osakeyhtiö.

Tällaisille omahyväisille, tekopyhille, itsekkäille ja nukkuville puoskari-pedagoogeille ja ihmisten pakolla parantajille Omar lausuu kyynillisimmät lauselmansa. Hän sanoo, että todellinen helvetti on maan päällä ihmis-irvikuvien seurassa. — Mutta vaikka ihminen yleensä on tällainen, on hän, kuten Omar mainitsee, myös »enkeli ja ihminen» (humaanisessa mielessä käsitettynä). T.s. jos meissä paha ja hyvä ovat sopusuhtaisesti yhtyneinä, kummankaan pääsemättä meissä yksinään vallitsemaan, olemme Ihminen, jonka eteen Omar laskee elämänsä. Silloin m.m. kuningas Djamshidin malja, johon tarun mukaan koko maailma kuvastuu, näyttää meille, sitä katsoessamme, omat kasvomme. Maailma, kaikki olevainen ja me olemme yhtä. Helvetti, paratiisi ja ennakolta-tuomio piilee meissä itsessämme. Niinikään nelisäe:

»Meiss' ihmisissä päättyy luomistöitten rivi;
Maailman-Silmän terä meissä sädehtivi.
On tähtitarha niinkuin suuri sormus,
ja ihminen sen sormuksen on jalokivi.» (Siv. 85)

ilmaisee elävästi Omarin panteistista kantaa. Siihen, »Ikiykseyteen», lähemmin perehtyessä antavat seuraavat kaksi kaunista nelisäettä tarkemman kuvan Ihmis-Jumalasta:

»Kuin ympyrä me oomme kera Herran:
lie jänneväliä jos minkä verran,
yht' oomme ruumista, ja päädyttävä
on Alkupisteeseensä kehän kerran.

»Oi meren kaukaisuutta!» pisara nyyhkyttää. —
»Sa suret suotta aivan!» meri suuri hymyää —
»Olemme kaikki yhtä, kaikki Jumalaa,
ja välillemme piste vain pieni, Aika, jää!»
(Siv. 135.)

Siis me kaikki, ihmiset, kasvit, eläimet, suuri luomakunta, olemme samaa Jumalaa. Mutta sanat »jänneväli» ja »piste vain pieni, Aika» viittaavat pidemmälle. Ne johdattavat lukijan erääseen Omarin, kiihkeän etsijähengen, keskeisimpään ajatukseen: ihmisen saavutukset eivät ole kovin suurimerkityksellisiä; hänellä on liian lyhyt aika elettävänään päästäkseen täydelleen »Suuren» perille, ankara ihmiskohtalo, Aika, eroittaa hänet Jumalasta. Teltantekijän viisauden viisaus kuuluu seuraavasti: »Kuin tuuli meidät tuo, niin viima meidät vie.» Samanlainen ajatus tulee ilmi hänen siitä vertauskuvallisesta ja hieman pessimistisestä nelisäkeestään, jonka hän lausuu pyrkimyksistään:

»Oi Teltantekijä, on ruumis teltan kaltainen:
käy hetkeks' siihen Henki, sulttaani suurvaltainen,
ja sulttaani kun retkeään taas jatkaa tyhjyyteen,
käy kohta esiin Kuolema, pois teltan korjaten.»

Se merkitsee lyhyesti sitä, että yleensä ihminen syntyy vain kohta kadotakseen. Mottona olevassa runossa Omar kysyy skeptillisesti, kannattaako tämä »tulomme, menomme», koska kehittyneimmätkin ihmiset »palavat tuhkaksi» ankaran ja järkkymättömän luonnon alaisina; niinikään skeptillisesti, vaikkakin siinä sentään vivahtaa toiveikas sävy, hän kysyy samassa runossa: »Sano:

savuaako?» t.s. saavuttavatko »sieluista parhaat» Aikansa kestäessä sellaisia tuloksia, joilla on ikuinen arvo? Yleensä vastaus kuuluu: »Eivät.» Maailmankaikkeus yksinomaan on ikuinen:

»Kun meiltä juoksu jääpi, sama taivas tarhoineen
yhä kaartuu yllä tiemme, Ajan hiekkaan häipyneen.
Kun meit' ei ollut kerran — oli yhtä-kaikki se,
Kun meit' ei ole kerran — käy kaikki yhä edelleen.»
(Siv. 90.)

Meidän kulkemamme rata on nousua maasta ja laskua maahan Ajan salliman määrän verran. Ihminen syntyy, kasvaa, kukoistaa — aikansa —, kuihtuu ja kuolee kuin jokin kukka tai erämaajoki, minkäjälkeen hän muuttaa muotoaan: eräs syntyy jälleen kedolle kasvina, toinen lepää maan tomuna, kolmannesta ruukunvalaja saa savea astioihinsa j.n.e. Tällainen bioloogis-monistinen luonnonyhteisyys luo osalle Omarin nelisäkeitä mystillisen leiman. Näytteeksi tästä pari seuraavaa panteistismonistista nelisäettä:

»Oi sydän-ystävä! Kun suruun riudut, rukka,
ja ruumiin jättää sielus, vieno ruusunkukka,
käy nurmikolle nukkumaan, niin heräät päivän päästä:
sun tomustasi nousee uusi nurmen-nukka.»
(Siv. 97.)

»On puron polveilema tuolla tieno
kuin kukkameri heleä ja hieno.
Sa hellään heinää kulje! Helve sen
ol' ennen ehkä kukka-kulma vieno.»
(Siv. 100.)

Tällainen on ihmisen kohtalo, jota kukaan ei voi välttää. Ponnistukset ja pyrkimykset raukeavat kaiken katoavaisuuteen, sillä Kohtalo on ne jo annakolta tuominnut; siksi on viisainta alistua osaansa. Jos ihminen mielestään on jotakin saavuttanut, katsoo Omar sen arvon hyvinkin kyseenalaiseksi. Hän kysyy suorastaan hirtehis-skeptillisesti:

»Oleta: enää maailmaa et toivois ehommaksi — entä sitten? —
ja elontarus tulisi kautt' aikain kuuluisaksi — entä sitten? —
Oleta, että ilossa eläisit vuosisadan,
tai vaikka — minun puolestani! — vuosisataa kaksi — . entä sitten?
(Siv. 100.)

Omar itse, joka aikoinaan on hallinnut kaikki silloiset inhimillisen tietämyksen alat, ja jossa epäilemättä on ollut »neljä alkuainetta», tuntee, että hänen osansa on sama kuin muittenkin. Huolimatta siitä, että hän on ratkaissut »tään tuskan-kehrän joka arvoituksen» ja on ponnistanut valheen kahleista vapauteen ja ylittänyt jokaisen esteen, on hänkin ihmiskohtalon, Kuoleman, alainen. Mutta vaikka hän tuntee voimattomuutensa Aikaansa nähden, ei hän kuitenkaan ole epätietoinen siitä, mitä elinaikana on tehtävä: on vapauduttava valheen vallasta, on pyrittävä totuuteen, jonka itsekukin löytää siten, että pitää ainoana ojennusnuoranaan ehdotonta rehellisyyttä. Tämä tietoisuus on Omarin uskonto, joka ilmenee hänen tuskallisen hartaissa epigrammeissaan, runokirjan prologissa ja epilogissa:

»Ken tutkii teltat totuuden! — Monissa aikoinaan
myös Omar Teltantekijä ol' uuras neulomaan,
siks' kunnes sakset Salliman hält' elon langan katkaisi
ja kuormaan Kuoleman hän joutui, kulkukauppiaan.»
(Siv. 23.)

»Jää hyvästi! Nyt Iki-teille käyn, päin suurta Rauhaa.
Voi mua! — tuskin pääskyllä ma jatkoin Helminauhaa.
Ah, salaan satatuhatta jää sanaa syvällistä,
sill' ihmiskunta ymmärtäis ei: se vain riehuu, pauhaa!»
(Siv. 139.)

Edellä esitetyssä on käsitelty yksinomaan Omarin puhdasta mietelyriikkaa ja kuvattu lukijan ensimmäiseksi saamaa vaikutelmaa Teltantekijästä ja runoilijan ajatuksia ihmisestä ja hänen pyrkimyksistään ja kaiken katoavaisuudesta. Edelleen Teltantekijän henkilökuvaan perehtyessä on muistettava juuri yllämainitut runoilijan ajatukset, Aika, Kuolema ja se, että »arvoitusta Ikuisuuden ilmi ongelmoi et sinä enkä minä» sekä se, ettei olemassaolon tarkoitusta kukaan pysty ratkaisemaan. Runokirjan alkuosa, jonka käsittelyyn nyt vasta ryhdytään johdonmukaisuuden vuoksi, antaa tarkemmat piirteet Omarin runoilijahahmolle. Sen johdannoksi seuraava nelisäe on sopiva:

»Mene ja heitä tomua päin tähtiä ja kuuta,
juo viiniä ja suutele maan tyttärien suuta!
Mit' auttaa almut, antimet, mit' auttaa rukoukset?
Kuoleman et kulkua sa niillä muuksi muuta.»
(Siv. 93.)

S.o.: koska ihminen Kohtalolleen ei voi mitään, on itsekunkin viisainta luoda Edeninsä täällä maan päällä viinin ja lemmen loihdulla. Koraani lupaa hurskaille kuolemanjälkeisen elämän viineineen ja huulineen — miksi ei sitten elämästä voi vastaavasti täällä nauttia, kun Eedenissä tarjotaan aivan samaa! Paraimman ilon rauhan, viisauden, joita täältä saa etsiä, löytää Banchuksen antimista. Yksi ainoa viinin pisara on ihanampi kuin kuningas Keikavuksen maat, ja jokainen rakastajan huulilta pusertunut huokaus on hurskaampi kuin farisealaisten kerskureiden ilmaan huutama rukous. Juokaamme siis viiniä, sillä Viisas on aikoinaan sanonut: »Surut maailman on myrkkyä, mutt' viinin yrtit niistä lääkitsevät», ja lempikäämme, sillä luomisen päämäärä on aina lempi! Emme tarvitse muuta kuin: »vain runokirja, viiniä ja leivänpuolikas ja lampaanreittä kappale — ja kaksin kerallas».

Viiniin ja lempeen Omar kohdistaa loistavimmat nelisäkeensä. Niissä piilevä »Nishapurin Viisaan» nuorekkuus on suorastaan dityrambimaisen intomielistä. Ja muodon loisteliaisuus lisää runojen nautittavuutta. Taiteilijan innostus ja riehakkaan viiniveikon mielialat tulevat ilmielävinä lukijan eteen. Edellistä osoittavat pari seuraavaa soitannollista nelisäettä:

»Rubiini sula, joka nauraa, soi,
kun pullon kaulast' ilmi karkeloi,
on verta sydämen, ja kiteet kristallin:
ne kyyneleinä kerran pisaroi.» (Siv. 31.)

»Ain' nauti viiniä! On turha säädöksiä säikkyä!
Kitara, harppu helkkyy: juo, suo juhlamielen väikkyä!
Rubiinin-välkkyisen jos kalkin viiniä saat Häneltä,
juo kaikki viime pisaraan, äl' yhtään anna läikkyä!»
(Siv. 36.)

Ja riehakkaana Omar lausuu hirtehisen fanfaarin:

»Kun kuolen kerran, minut peskää viinisammiossa,
ja juomalaulu hauska soikoon kuolinkammiossa.
Ja mua jälkimaailma jos kysyy, etsii milloin,
niin luuni lepää viinituvan tuhka-raunioissa.»
(Siv. 47.)

Lopuksi, ikäänkuin uskontunnustukseksi tarkoitettuna, Teltantekijän lauselma kuuluu:

»Elämän ihmeellinen karavaani katoo, raukeaa,
Sa tartu hetkeen! Se on poissa niin kuin jousi laukeaa!
Vain nautinto on päiviemme pelastus, oi juomanlaskija!
Siis maljat täyteen taas! Yön synkkä syli kohta aukeaa.»
(Siv. 43.)

Edellä on yritetty skemaattisen lyhyesti hahmoitella Omarin runoilijakuvaa. Voidakseen tehdä hänestä synteesin hänen epigrammikokoelmansa perusteella on tarkastettava erikseen taiteilija-teltantekijän älyllisiä mieterunoja ja puhdasta lyriikkaa. Jälkimmäistä ovat hänen juomalaulunsa ja lemmenlyriikkansa. Runoilijan laulajamieli tulee ilmi niitten soivista säkeistä, joitten muoto on hiottu hohtavan välkkyväksi, ja humaltuneen, älykkään ja viisaan boheemin mielialat tavoittelevat taivasta ja viistävät vettä niitten Bacchus-hymneissä. Tässä kuitenkin huomautettakoon, että vaikka Omar aikanaan epäilemättä on ollut hyvä viinintuntija, ei hänen juomalaulujaan — eikä yleensä hänen muitakaan runojansa — ole ymmärrettävä kovin sananmukaisesti; sana »viini» merkitsee hyvin usein vain samaa kuin käsitteet henki, ajatus, sen vapaus t.m.s., ja »humala» on useimmiten synonyymina hengen innoitukselle tai totuudenetsijän ekstaasille.

Tunnelmallinen aines on niinikään vallitsevana Omarin mystillis-panteistisissa mieterunoissa. Sekä niitten tuskallinen epätoivo että tietoinen ja alistuva kärsivällinen uskonnollisuus on syvää ja harrasta. Tämän puolen voisi vastapainoksi Omarin satiiris-skeptillisyydelle luokitella positiiviseksi. Toisaalla taas tavataan panteistismonistisissa epigrammeissa runoja, joissa on satiirinen vivahdus; esim. nelisäkeessä »Oi varo ruukunvalaja» Omar kehoittaa savenvalajaa, jonka lukija käsittää joksikin ortodoksiseksi fariseaalaiseksi, olemaan varovainen, jotta ei hän pahoin käsittelisi ainestaan, jossa ehkä saattaa olla kuningas Feridunin sormi tai Kyyroksen käsivarsi.

Ne nelisäkeet, joissa Teltantekijä käsittelee totuuden, elämäntaidon, uskonnon ja ikuisuuden kysymyksiä, ovat puhtaammin älyllisiä kuin äskenmainitut. Edellä on ollut jo puhe totuudenetsijän älyllisestä intohimosta ja siitä, ettei ikuisuuden ja olemassaolon arvoitusta kukaan ole ratkaissut. Niinikään on esitetty Omarin kanta elämäntaidosta. K.o. epigrammin voimakas skeptillinen väri voi antaa toisille runokirjan lukijoille aihetta luokitella p.o. runot negatiivisiksi ja sanoa Omarin ajatuksia tyhjänpäiväiseksi epikuurolaiseksi filosofiaksi. Epäilemättä Teltantekijä on epikuurolainen ajatuksiltaan, mutta onko hänen filosofiansa tyhjänpäiväistä, siitä voi olla toista mieltä. Kysyttäköön vain: kuka tietää, miksi kaikki olevainen on luotu, ja onko se tuska, jota Omar »tietämättömyydestään» tuntee, aiheetonta?

Oman ryhmän »Teltantekijän lauselmissa» muodostavat Omarin arvostelut nurjasta ihmissuvusta. Niiden satiirisen kyynillinen sävy lyö oman leimansa pelottomaan, radikaaliseen kriitikkoon, »Idän Voltaire'en». Rohkea vapaa-ajattelija ruoskii niissä suurimmaksi katsomaansa vihollista, valhetta.

Se, mikä Omarissa on persialaista, on hänen kaksinaisuutensa ja vastakkaisuutensa. »Nishapurin Viisas» on yht'aikaa tinkimätön totuudenetsijä ja -julistaja, kysyjä ja tietäjä, epäilijä ja uskoja. Niinikään ne kohtaloa käsittelevät epigrammit, joista voi huomata runoilijan henkisen ilmapiirin, muhamettilaisuuden, ovat aivan vastakkaisia niille nelisäkeille, joissa m.m. Viisas virkkaa: »Helvetti ja paratiisi ja ennakoltatuomio, kaikk' itsessäs on vain.»

Jos lopuksi tahtoo etsiä Omarin henkistä sukulaista, mikäli ylipäänsä on mahdollista löytää Teltantekijän kaltaista taiteilijaa, on sellainen löydettävissä varmimmin renesanssin ilmapiiristä. Toiset ovat verranneet häntä Shakespeareen, toiset Rabelais'hen. Lisäksi voitaisiin ajatella Tiziania ja Rembrandtia: heissä ja Omarissa on yhteistä sama intohimoinen pyrkimys mestaruuteen, joka elää heissä ehtymättömänä vielä vanhuuden viimeisinä vuosina, ja sama rakkaus elämään ja sama hengen kasvava rikkaus.

Yllä on koetettu »hahmoitella Omarin runoilijakuvaa» ja ryhmitellä ja luokitella runoilijan eri puolia. Siinä on tavallaan tehty virhe itse sitä Teltantekijän perusolemusta vastaan, joka nelisäkeistä tulee ilmi voimakkaammin kuin monista muista runokirjoista niiden tekijäin vastaava olemus. Tämä Omarin ensimmäinen ja viimeinen minä on vapaa, itsenäinen ja elävä henki, jonka lennolla ei ole muita rajoja kuin syntymä ja kuolema, ja joka ei siedä minkäänlaista kaavoittelua. Sentakia vivahdusrikkaat ja persoonalliset »Teltantekijän lauselmat» ovat kuin loistava kirjokangas, johon lukuisat ajatusyllätykset luovat lisää eloa. Sen kaksi pääväriä ovat tosin katoavaisuuden tunnot ja satiirikon hymy, mutta lukemattomat niiden ympärillä välähtelevät tunne- ja miellesävyt antavat kankaalle välkkyvän hohtavan vivahduksen. Ja kuitenkin sillä on yhtenäinen värisävy; ei mikään yksityinen vivahdus ole räikeän silmiinpistävä. Ja lopuksi — sen pintaa ei edes ajan patina ole pystynyt himmentämään, vaan »Teltantekijän lauselmat» ovat nykyaikaisen lukijan mielestä varmasti yhtä elävää runoutta kuin konsanaan n. 900 v. sitten eläneen Omarin ihailijan mielestä.

Unto Pusa.

„Tuonen lehto, öinen lehto"

kaikui Ida Aalbergin lähtiessä viimeistä kertaa kotoaan.

Meillä on tilaisuus julkaista seuraava mielenkiintoinen muistelma 20 vuotta sitten tapahtuneesta juhlatilaisuudesta, jossa läsnäolleista suomalaisista on enää elossa vain kaksi henkilöä.

»Oli synkkä, räntäsateinen iltapäivä tammikuussa v. 1915, kun pieni joukko vakavia ihmisiä oli kutsuttu tekemään Ida Aalbergille viimeistä palvelusta. Hän oli asunut miehensä, vapaaherra A. Uexkull-Gyllenbandin kanssa Moika-nimisen kadun varrella Pietarissa, verraten vaatimattomassa vanhassa kivitalossa. Eräs nuori suomalainen neitonen, joka parhaillaan aloitti opiskelunsa Pietarin Keisarillisessa Konservatoriossa, nykyinen oopperalaulajatar Elbe Nissinen, oli saanut edellisenä aamuna kirjeen sikäläisen suomalaisen seurakunnan kanttorilta, vapaataiteilija (venäläinen arvonimi) M. Putrolta. Siinä häntä pyydettiin avustamaan alttona kvartetissa, joka tulisi laulamaan Ida Aalbergin kuolinhuoneessa Sibeliuksen iki-ihanan, Kiven sanoihin sävelletyn »Sydämeni laulun»: »Tuonen lehto, öinen lehto». Suostuin tähän minua suuresti mairittelevaan pyyntöön ja saavuin harjoitukseen Putron luokse. Siellä tapasin toisenkin opiskelevan laulajattaren, sopraanoäänen edustajan Ester Laitisen sekä kaksi saksalaista herrasmiestä, jotka hoitivat kvartetin miesäänet. Heille oli sitä varten opetettu suomalaiset sanat. Minulle oli tilaisuus sitäkin merkittävämpi, kun en ollut koskaan nähnyt Ida Aalbergia elävänä, olin silloin vielä niin nuori. Hänen maailmanmaineensa oli kylläkin kantautunut korviini.»

»Seuraavana päivänä klo 5 iltapuolella meidät oli kutsuttu tulemaan surutaloon. Kun saavuin sinne, niin oli hämmästykseni suuri, kun ei läsnäolijoita ollutkaan kuin parisenkymmentä henkeä. Muita en tuntenut kuin vapaaherra Uexkull-Gyllenbandin, saksalaisen seurakunnan kirkkoherran taiteilija Putron, Ester Laitisen sekä kaksi mainittua saksalaista laulajaa. Muutkin läsnäolijat tuntuivat olevan saksalaisia; ainakin he puhuivat saksaa. Luultavasti he olivat parooni Uexkull-G:in sukulaisia ja tuttavia. Huoneessa, jonka peitetyt akkunat olivat Moikan kanavalle päin, vallitsi juhlallinen hämärä; ulkona pieksi akkunoita Pietarille ominainen sakea räntäsade. Valoa loivat ainoastaan muutamat, paksut pitkävartiset vahakynttilät, jotka paloivat lattialla avonaisen, ruskean tammisen ruumisarkun ympärillä. Mitään huonekaluja ei huoneessa ollut, ainoastaan katafalkki, jolla arkku lepäsi.

»Kaikki läsnäolijat seisoivat pitkin seinää juhlallisessa rivissä. Vain vapaaherra Uexkull-G. seisoi liikkumattomana, kädet yhteenpuristettuina, vaimovainajansa arkun vieressä, hänen kasvoihinsa tuijottaen. Siinä nyt lepäsi suuri Ida Aalberg valkoisessa puvussa kielojen ja liljojen peittämänä. Tuntui melkein siltä kuin olisi katsellut elävää olentoa; niin ainakin parooni Uexkull-G. näytti tuntevan.»

Hiljaisuus, joka vaikutti ikuisuudelta, ei liene todellisuudessa kestänyt kovinkaan kauan. Kun kaikki olivat ehtineet rauhoittua ja syventyä ajattelemaan hetken merkitystä, nyökkäsi parooni Uexkull-G. saksalaisen seurakunnan kirkkoherralle, joka seisoi uloimmaisena rivissä. Tämä komea, arvokas, 40—50 vuoden ikäinen herrasmies astui juhlallisin askelin arkun ääreen vastapäätä paroonia, joka seisoi arkun toisella puolen, ja alkoi puhua. Hänen äänensä oli harvinaisen kaunis, tummasointuinen, ja puhe, jonka hän piti, oli suurenmoinen.»

»Siinä hän kosketteli Ida Aalbergia ei ainoastaan suurena taitelijana, vaan myös suurena ihmisenä ja erikoisesti kodin naisena. Puheen jälkeen seurasi ruumiinsiunaus; sitten kirkkoherra asettui paikalleen riviinsä.»

»Seisoimme kaikki liikkumattomina, odottaen jatkoa. Parooni Uexkull-G. ei hievahtanutkaan paikaltaan. Hiljaisuuden, joka tuntui kammottavalta, rikkoivat kaksi herrasmiestä, jotka menivät arkun luokse sulkeakseen sen. Herää, Uexkull-Gyllenband! Hän kohotti oikean kätensä epäävään asentoon, sanoen: »noch nicht». (Ei vielä.) Taas jännittävä hiljaisuus. Vihdoinkin parooni näytti palaavan tämän maan piiriin. Hän siveli kädellään vaimovainajansa käsiä, painoi muutamia kukkia alemmaksi arkussa ja — hymyili. Sitten hän tarttui varovasti arkun kanteen ja asetti sen paikalleen; kun lukko hieman kolahti, niin hän säpsähti ja sanoi: »oh!» Vielä hetkinen samaa tuijotusta, ikäänkuin hän olisi tahtonut arkun lävitse vielä kerran katsella rakastettua olentoa omassa kodissa. Lopuksi hän oikaisi itsensä, kantohihnat otettiin esille, ja äänettöminä lähti kuusi miestä, parooni etunenässä, kantamaan vainajaa ruumisvaunuihin, jotka odottivat kadulla. Me laulajat kuljimme arkun edellä portaita

Teatterin pulasta.

Teatterilehtiä silmäillessä huomio kiintyy siihen, että teattereissamme esitetyt näytelmät vuosina 1925—30 olivat varsin korkealla tasolla. Mutta senjälkeen seurasi tiheässä tahdissa operettien sarja. Uusi draama alkoi seurata filmin esimerkkiä. Nykyajan näytelmille tunnusomaista on kuvaelmamaisuus. Ne ovat eräänlaisia läpileikkausnäytelmiä. Kirjailijaa esim. kiinnostaa laitakaupunkielämä. Hän kirjoittaa siitä näytelmän, antaa niinsanoakseni valonheittäjän hetkeksi valaista kuvattavaa elämää. Mutta valonheittäjä ei valaise kaikkea, se ei mene pintaa syvemmälle. Siksi sellaiset näytelmät kuin Kansanteatterissa esitetty »Broadway», aikaisemmin Koiton Näyttämöllä esitetty Istvan Mihalyn draama »Olen 26-vuotias» j.n.e. eivät pyri olemaankaan muuta kuin pelkkiä miljöökuvauksia, jälkimmäiseen kätkeytyy kuitenkin yhteiskunnallista tendenssiä, toisissa on taasen määrätty juoni, jota miljöö vain kehystää. Esim. Zuckmayerin »Köpenickin kapteenissa» on mitä terveellisintä yhteiskunnallista satiiria ja se antaa erinomaisen kuvauksen preussiläisestä sankari-ihanteesta — satiirisessa mielessä, mutta pohjaltaan, tunnehermoltaan se on syvä ja liikuttava kuvaus suutari Voigtin elämänvaiheista. Elmer Ricen »Katu» (Street scene), niin paljon järkyttävää kuin näytelmässä tapahtuukin, niin syvästi kuin tekijäkin onkin kuvannut kuvattaviaan, niin kuitenkin se on valonheittäjämäinen kuvaus, jossa päähenkilönä eivät ole ihmiset, vaan katu.

Olen poiminut muutamia esimerkkiä, osoittaakseni mikä on modernin draaman ulkonainen kehystys. Voipa kirjailijan valonheittäjä ihmisten sielunelämästäkin leikata loistavia pikkupaloja, kuten englantilaisen Mackenzien näytelmä »Musical chairs» (esitetty Kansallisteatterissa nimellä »Leikistä pois») osoitti.

Väitetään että kirjoittava teatteri kärsii nykyään kriisiä. Nykyään ei ole päästy sellaisiin suuriin saavutuksiin kuin 1900-luvun alussa. Jos teatterit nykyään tahtovat esittää todella syvässä mielessä hyvää ohjelmistoa, on esitettävä Gerhard Hauptmania, Wedekindiä, Schnitzleriä, Ibseniä ja Strindbergiä mainitakseni muutamia nimiä. Nykyaika on voinut tuottaa vain yhden ainoan suuren näytelmäkirjailijan, Eugen *O'Neillin*. Hänestä sanotaan, että hän on uudenajan Shakespeare. Mitä O'Neillistä sanottaneenkin, yksi asia on varma: O'Neill on uskaltanut lausua totuuden, olipa se kuinka epämiellyttävä tahansa. Siis O'Neill on kuin psykoanalyytikko, joka tuo uskomansa salat julki. Kukaan eurooppalainen kirjailija ei ole osannut niin väkevästi luoda kuin O'Neill. Hänen ansionsa ovat kiistämättömät. Täytyy ilolla todeta, että maamme päänäyttämöt ovat usein esittäneet O'Neilliä. Ruotsalainen Teatteri viimeksi »Elecktran», joka siirtynee Viipuriin. Kansallisteatterissa valmistetaan par'aikaa O'Neillin viimeistä näytelmää »W i l d e r n e s s», joka kuvaa poroporvarillista amerikkalaista elämää.

Sensijaan esim. Clumberg, Werdunin ihmeen tekijä, oli vain julistaja. Ehkäpä tanskalainen Kaj M u n k, joka vasta hiljattain on tullut kuuluisaksi, puolustaa sijaansa eurooppalaisten dramaatikkojen etunenässä. Lukijoillamme lienee vielä muistissa hänen voimakas draamansa »Sana» (Ordet), joka esitettiin vuosi sitten Kansallisteatterissa.

Sitten on suuri joukko sekä amerikkalaisia että eurooppalaisia kirjailijoita, jotka eivät ole huipuilla, mutta joiden kynästä kuitenkin lähtevät ne näytelmät, joita hyvällä tasolla oleva teatteri lähinnä ottaa ohjelmistoonsa. Luettelen tässä ranskalaisen D e v a l i n ja P a g n o l i n — jotka ovat päässeet suuriksi yleisön suosikeiksi —, englantilaisen S h a w'n, W. Somerset M a u g h a m i n, P r i e s t l y n sekä van D r u u t e n i n, saksalaisen B r u c k n e r i n, itävaltalaisen L a n g e r i n, ruotsalaisen Pär L a g e r q v i s t i n, venäläisen K a t a j e v i n, amerikkalaisen R i c e n ja Rose F r a n k e n i n sekä puolalaisen K a t e r w a n. Tämä esittely on tehty silmälläpitäen Suomessa viime kymmenvuotiskauden aikana esitettyjä ulkomaisia näytelmäkirjailijoita.

Kansallisteatteri on — se täytyy sanoa — johdonmukaisesti pyrkinyt siihen, että se esittää hyviä näytelmäkirjailijoita. Mutta tämä ei vielä riitä. Teatterilta vaaditaan enemmän kuin että se esittää hyviä näytelmiä, enemmän kuin että ne ohjataan ja näytellään hyvin. Kiinnitän tässä yhteydessä huomiota pari vuotta sitten Työväen Näyttämötaiteessa julkaistuun haastatteluun teatterin pulasta, jossa Kosti Elo mainitsi maamme teattereista: »M e i l l ä e i o l e y h t ä ä n a i n o a a t a i t e e l l i s t a t e a t t e r i a, o n v a i n o h j e l m i s t o t e a t t e r e i t a, j o i s t a K a n s a l l i s t e a t t e r i o n l a j i n s a p a r a s.»

Epäilemättä meillä ei ole yhtään ainoaa taiteellista

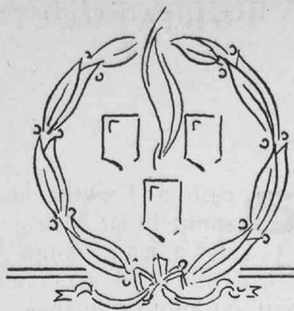
---

alas kolmannesta kerroksesta, laulaen koko ajan: »Tuonen lehto, öinen lehto». Parooni itse toisti koko ajan puoliääneen sanoja: »still, still!» (Hiljaa!) Arkku nostettiin ruumisvaunuihin, ja ne lähtivät liikkeelle kahden mustan, suruvaatteella verhotun hevosen vetämänä.»

»Näin poistui kotoaan suurin näyttelijättäremme Ida Aalberg. Kaikki tilaisuudessa mukana-olleet henkilöt lähtivät saattamaan vainajaa Suomen asemalle, jonne oli puolentoista tunnin kävelymatka. Koko ajan satoi räntää.»

»Kun pieni joukkomme saapui asemalle, niin oli sinne keräytynyt tuhansittain ihmisiä, jotka laulukuoroineen ottivat vastaan mainehikkaan tulijan. Useita puheita pidettiin ja seppeleitä laskettiin sadoittain; arkku joutui kokonaan niiden peittoon. Parooni Uexkull-G. seurasi ruumisvaunussa Suomeen asti. Niistä loistavista hautajaisjuhlallisuuksista, jotka Suomessa tapahtuivat, on kerrottu sekä senaikuisissa sanomalehdissä että Ida Aalbergin elämäkerrassa.»

»Tilaisuus jätti meihin kaikkiin läsnäolijoihin unohtumattoman muiston.» *V. A.*

KUVAAMATAITEET

KOLME NUORTA KUVANVEISTÄJÄÄ.

Meidän päiviemme ihmiselle ilmenee muinaisen Egyptin, Hellaan ja Rooman kulttuuri pääasiassa kuvanveistoksien välityksellä. Maalareitakin on etäisinä kulttuurikausina ollut, ehkä suhteellisesti vähemmän kuin kuvanveistäjiä. Mutta hauraaseen materiaan suoritetut maalaukset on aika tuhonnut. Me emme esim. tiedä miten Apelles maalasi. Luultavasti tulee vast'edeskin käymään samaten. Maalaukset tummuvat ja rapistuvat, kirjojen kieli muuttuu käsittämättömäksi, mutta meidän aikamme, paperikauden ihmisen kuumeiset ja levottomat kasvot, säilyvät etäisille jälkipolville graniitin, pronssin tai marmorin välityksellä.

Mutta juuri nyt on suuren yleisön mielenkiinnon vaakalauta kääntynyt vakuuttavasti maalaustaiteen puolelle. Sitäpaitsi on monilla verrattain usvainen käsitys kuvanveistotaiteesta yleensä ja varsinkin veistoksien synnystä. Yleinen on se käsitys, että kuvanveistäjä ilman muuta käy talttoineen ja vasaroineen marmorimöhkäleen kimppuun ja käsittelee sitä kuin kivityömies kadun reunuskiveä. Luullaan, että kuvanveistäjä lohkoo marmorista sokeripalan suuruisia siruja kunnes veistos on valmis. Mutta niin yksinkertaista lumiukon muovaamista ei veistotyö sentään ole.

Pienellä kipsivalelmallakin on pitkä synty- ja suoritushistoriansa takanaan. Kun uusi veistos on hahmoutunut kuvanveistäjän mielessä, piirtelee hän tästä fantasianäystään moninaisia luonnoksia paperille. Sitten rakennetaan rauta- ja lyijypuikoista savea tukeva luuranko veistotelineelle, hankitaan malli, jos rahaa on ja aletaan kärsivällisesti muovailla savesta kuvaa. Savi valetaan kipsiin ja kipsinen veistos hakataan kiveen, tai valetaan pronssiin, tahi veistetään puuhun. Varsinkin kiven käsittely vaatii äärettömän uuraan, kärsivällisen työn. Niinpä pitääkin kuvanveistäjällä olla syntymälahjana saatu oma erikoinen luonteenlaatunsa. Hänen inspirationsa ei leimahda ja sammu äkkiä kuten esim. lyyrillisen runoilijan. Kuvanveistäjän inspiration liekki palaa hiljaisena ja vakavana, kuten vestaalin lamppu, koko hänen elämänsä ajan.

Mitäpäs tästä, — paras on piipahtaa sinne missä veistokset syntyvät. Yritän samalla antaa jonkinlaisen kuvan kolmesta nuoresta kuvanveistäjästä, joita olisi huudettu nuoriksi mestareiksi jo kauan sitten, jos he olisivat, — kirjailijoita.

Kolmiapilaan jäsenet, jotka esittelen, ovat kaikki syntyneet samana vuonna 1902. He ovat ateneumitovereita ja on kukin vuorostaan saanut julkisen tunnustuksen, — valtion kuvaamataidepalkinnon.

Lallukan taiteilijakodin nuorin asukas, kuvanveistäjä *Arvi Tynys* on Karjalasta kotoisin. Ateneumiin hän tuli 1925. Sai Kordelinin palkinnon 1928, jolloin häneltä myös ostettiin kokoelmiin punagraniittinen miehen pää. Valtion ensimmäisen palkinnon hän sai 1930 ja lähti seuraavana vuonna stipendien turvin Wienin ja Budapestin kautta Firenzeen, missä työskenteli seitsemän kuukautta. Ulkomaanmatkansa aikana hän suoritti ilmiömäisen työmäärän: hakkasi 7 veistosta marmoriin.

Tynys onkin oikea työn, voiman ja suomalaisen sisun

---

teatteria, vai voitaisiinko Kansallisteatteria väittää sellaiseksi? Mielestäni Kansallisteatteria ei voida vaatiakaan olemaan taiteellinen teatteri. Se on kansallinen teatteri ja sitä nimeä se vuosikymmenien aikana on kunniakkaasti puolustanut. Mutta me tarvitsemme taiteellisen, intiimin teatterin. Arvi Kivimaa monia vuosia sitten korotti »Tulenkantajissa» äänensä sen puolesta ja vetosi siihenkin, etteivät taloudelliset vaikeudetkaan ole niin suuret kuin kuvitellaan. Ruotsissa on taiteellisia teattereita. Mainitsen lähinnä Blanche-teatterin ja Gösta Ekmanin Vasa-teatterin. Taiteellinen teatteri edellyttää, että katsojat ymmärtävät niin hyvin näytelmiä, että kuilu partaan kummallakin puolen ei ole suuri.

*

Kansallisteatteri on mainehikkaasti puolustanut kotimaisia näytelmiä ja esittänyt niitä niin paljon kuin ne suinkin ovat esityskelpoisia. Se osoittaa kuitenkin hyvää kritiikkiä niiden suhteen, en koskaan uskoisi, että Kansallisteatteri voisi vakavissaan tarjota Elsa Soinin näytelmiä. Edellä jo puhuimme niistä mahdollisuuksista mitä kansainvälinen draamatuotanto nykyään tarjoaa. Sen perusteella emme voi puhua kirjoittavan teatterin kriisistä, vaikka onkin todettava, että hyvät nimet esiintyvät harvemmin. Mutta kotimainen näytelmäkirjallisuutemme kärsii yhä kriisistä. Jos meillä kirjoitetaan farssi, siitä tulee komedia, jos meillä kirjoitetaan draama, se nousee pilvien yläpuolelle ja muistuttaa laimeasti jonkinlaisesta surrealismista. Mutta hyviä farsseja osaisivat jotkut kotimaiset kirjailijat luoda, jos ristivät ne farsseiksi, mutta niille annetaan paljon komeampia nimiä ja teatterit ovat pakotetut tehdäkseen oikeutta kirjailijoille virittämään ne paljon raskaampaan tahtiin kuin mitä näytelmien sisältö edellyttäisi.

Poikkeuksia on ja niitä luettelematta tahtoisin mainita vain Hagar Olssonin, yksinomaan sentakia, että hänen aiheensa koskettelevat yhteiskunnallista alaa. Meillä on kirjailijoita, jotka pystyisivät kirjoittamaan todella hyviä näytelmiä, esim. Toivo Pekkanen.

En ole tarkoittanut tästä artikkelista mitään syvällekäypää analyysiä teatterin pulasta ja sen syistä, olen vain esimerkein tahtonut ilmentää yleisölle hieman näitä asioita, taustaksi tämänsyksyiselle teatterikatsaukselle.

personoituma. Hän on puskenut töitä aivan sairaalloisella vimmalla, siinä määrin, että oli vähällä tulla sokeaksi hakatessaan kiveä yhtä mittaa yötä päivää. Hänen veistoksensakin, varsinkin figuurit, uhkuvat patoutunutta voimaa. Viimeisin hänen veistoksistaan (nähdään taidehallin kevätnäyttelyssä) luonnolliseen kokoon tehty »Urheilija» on tyypillinen esimerkkiTynyksen vankasta ja aktiivisesta taiteesta. Myöskin muotokuvien tekijänä hän on saavuttanut huomattavia tuloksia. Mustaan graniittiin hakattu prof. Lassilan pää, sekä pronssiin valettu kunnallisneuvos Hiidenheimon kuva, ovat parhaita mitä meillä on tällä alalla viime aikona tehty. Tynys on myöskin hakannut marmoriin kokonai sen sarjan erinomaisen kauniita, vakavan salaperäisiä naiskasvoja. Näistä mainitsen vain »Kiinan lähettilään rouvan» sekä oopperalaulajatar Teiko Kiwan pään.

Rauman kaupunki tilasi Tynykseltä tuonnottain Nortamon hautapatsaan mustaan graniittiin hakattuna. Eiköhän pääkaupungillakin olisi syytä tilata häneltä jokin »Voiman monumentti» koristamaan jotakin julkista puistoa tai aukeata?

Eino Räsäsen työpaja on myös Töölössä, pienessä huotihuoneustossa. Hän on syntynyt Kuopiossa, mutta edustaa savolaisuuden parhaita puolia. Tuli Ateneumin taideteollisuuskouluun 1920. Oli sen jälkeen kuvanveistäjä G. Finnen yksityisoppilaana ja jatkoi opintojaan Taideyhdistyksen koulussa. Osoitti jo oppilasaikanaan lahjakkuutta ja sai dukaattikilpailun I ja II palkinnon. Sai Kordelinin stipendin 1930 ja teki 2 kk. matkan Pariisiin. On saanut valtion palkinnon kahteenkin kertaan. Teki tänä vuonna uuden 2 kk. stipendimatkan käyden kaikissa Italian taidekeskuksissa. Venetsian suuri, kansainvälinen taidenäyttely, jonka hän joutui näkemään, oli varmaankin hyvin herätteitä antava.

Räsänen on taiteilijana herkempi, hienosyisempi ja kultiveeratumpi kuin Tynys. Ollen puusepän poika ja omaten siis puunkäsittelyn taidon, veisti hän aikaisemmin töitään puuhun. Merkittävin työ tältä ajalta on pienikokoinen joustavaviivainen puuveistos »Tuuli». Nykyisin hän ei enää veistä puuhun, koska suurikokoiset työt on liimattava monesta kappaleesta ja liimaus tahtoo vuosien mittaan aueta. Merkittävin piirre Räsäsen tuotannossa on liikkeen oivallinen kuvaaminen, sekä veistoksien koristeellinen teko. Eniten hän on muovaillut nuoria, juuri naiseksi puhkeavia neitoja. Kaikilla on solakat vartalot, kauniit linjat ja sirot jäsenet. Hänen veistoksissaan oli oppilasaikana hienostelevan koketeeraava sävy, mutta nyttemmin on hän vakavoitunut ja samalla syventynyt. Hän ei ole koskaan tökerö, eikä epähieno, ja niinpä Räsäsen figuurit ovatkin kauneuden palvojien herkkuruokaa. Asiaymmärtävissä piireissä toivotaan Räsäsestä paljon ja tuntuukin luultavalta, että hänestä vuosien mittaan paisuu kuvanveistotaiteemme huippukykyjä.

Kolmiapilaassa edustaa hämäläisyyttä Tampereella syntynyt *Erkki Toukolehto.* Hänkin sai jo Ateneumiaikanaan dukaattipalkinnon ja lähti 1927 Italiaan, missä työskenteli Rooman Englantilaisessa akatemiassa. Sieltä hän siirtyi Firenseen ja opiskeli täällä Cartonin kuuluisassa akatemiassa. Pääsi tänä vuonna valtion palkinnolle, sai Kordelinin ja taideyhdistyksen apurahan ja teki uuden Italiamatkan yhdessä Räsäsen kanssa.

Toukolehto on päässyt työssään päteviin tuloksiin vasta monien taiteellisten harharetkien kautta. Nyt hän itsekin naurahtelee hyllyillä lojuville aikaisemmille veistoksilleen, joissa nuorukainen on intomielisesti koittanut löytää omaa linjaansa suuntautumalla ekspressionismiin, kubismiin, jopa dadaankin.

Kuten sanottu tuntuu Toukolehto aivan viimeisimmissä töissään löytäneen itsensä. Koska hän on tiilitehtailijan poika, on hän valinnut parhaan työnsä materiaaliksi porsliinin. Mielenkiintoisimmat hänen töistään olivat vasta savi-asteella. Niistä jäi erikoisesti mieleen karakteerinen »Soittomiehen pää». Se seestynyt tunne, hienon surumielisyyden soinnahdus ja pilkahdus huumoriakin, joka ilmenee hänen parhaista töistään, on varmaankin linja, jota kulkien Toukolehto on näinä vuosina luova parhaat työnsä.

— — —

On muitakin kuvanveistäjiä, joista olisi syytä puhua, mutta riittäkööt tällä kertaa nämä kolme. En kosketteleniitä taloudellisia vaikeuksia, joissa kuvanveistäjämme joutuvat työskentelemään. Heidän työmateriaalinsakin tulee maksamaan paljoa enemmän kuin maalarien. Huomautan vain, että kuvanveistäjän polku ei ole ohdakkeinen. Se on rakennettu teräväsärmäisistä sepelikivistä. Ja näillä sanoilla suljen kolmiapilaani suuren yleisön suosioon.

Raul Roine.

„RYHMÄ 1934:N" TAIDENÄYTTELY TAIDEHALLISSA.

Ilahduttava tapaus, 3 ulkomaalaista ja 15 kotimaista taiteilijaa yhdessä samassa näyttelyssä. Mitään jyryä, mitään karsintaa ei ole ollut. Näyttely on siten raikas ja eloisa. Sillä nuo »jyryt» arvostelevat ja karsivat komiteat ikäänkuin typistävät, supistavat ja ahdistavat näyttelyitä. Ja usein jää parhaatkin työt pois jyryn ennakkoluulojen takia. Mikä vielä hyvä, että taiteilija itse saa katsella hyviä ja huonoja töitänsä rinnakkain, nähdä puutteet ja viat ja kasvaa itse töitänsä arvostellen.

Kutsuvieraiksi oli pyydetty ranskalaista Andre Lothea ja englantilaisia Muriel Wilsonia ja Basset Wilsonia.

Heidän työnsä ovat värikkäitä, voimakkaita ja hyvin koossapysyviä komponeeratun uuden, laskelmallisen suunnan mukaan. Eikö tämä ole nyt uutta taiteessa ja samalla niin vanhaa. Onhan m.m. Dührerin ja Velasquezin taideteoksia nyt myöhemmin tutkittu ja jaotettu matemaattisesti, löydetty niistä täysin laskelmalliset johtoviivat ja havaittu ne sommitelmiksi täysin tietoisesti ja järjestelmällisesti.

Toisinto Eskolan »Äidinkuvasta».

Tähän samaan palaa Lhote. Hänellä on Parisissa koulu, jossa oppilaita opetetaan rakentamaan taulunsa. Miten mielenkiintoista tutustua Lothen töihin, hänen erilaisiin taulun jaoitustapoihinsa, viivojen ja muotojen rakenteluunsa, värien käsittelyynsä. Tumman, vaalean keskivärit. Nämät hän tietoisesti yhdistää, siirtyy toisesta toiseen, lämpimästä väristä kylmään pysyen samassa valoarvossa. Maisemissansa, asetelmissansa ja muissa sommitteluissaan korostaa Lothe värejä ja muotoja taulun kokonaisuutta silmällä pitäen. Lothe käyttää luontoa ja taidekeinojaan taulujensa valmistamiseen. Tulos, kiinteä kokonainen, värikäs, koristeellinen. Kuivako, sanoi joku? Lothen töitä jaksaa yhä uudelleen katsella. Ne vain siitä paranevat. Ne jäävät muistiimme.

Seuraavat kaksi englantilaista Muriel ja Basset Wilson ovat Lothen oppilaita. He ovat opiskelleet muutamia vuosia Lothen johdolla, ovat lahjakkaita taiteilijoita kumpikin.

Muriel Wilson'n työt ovat hyvin värikkäitä. Niissä on puhdasta sinistä, punasta, keltaista, taitettuja, hillittyjä harmaita, vaaleita okria sekä tummia värejäkin ja mustaa, aina mustaa. Malleinansa käyttää hän vaatetettuja ihmisiä, pääasiassa. Paras ja voimakkain työ lienee hänen näyttelyssä oleva »Espanjalainen härkätaistelu», joka on mehevä, voimakas ja koristeellinen.

Basset Wilsonin työt ovat hienoja ja harkittuja. Hänen väriasteikkonsa on suppeampi. Tauluista henkii uudenaikainen asiallinen koristeellisuus.

Kuinka sitten meidän kotimaiset voimamme kestävät näiden ylen värikkäiden vierailevien taulujen rinnalla?

Parhaat kotimaiset osastot on ehkä Hurmeella ja Otavalla.

Viljo Hurmeen maalaukset ovat kaikki hyviä. Hänen töistään ikäänkuin uhkuu rauhallinen kirkkaus, tyyni ja tunnelmallinen. Sinertävä hämy uhoaa niistä. Piirustus on varmaa ja tarkkaa. Hurmeen muotokuvat ovat parhaita nykypolven maalaamia. Omistaessaan Hurmeen maalaaman muotokuvan, omistaa samalla aina taideteoksen, jolla on arvonsa vielä myöhemminkin.

Hugo Otavan taulut ovat viritetyt viheriään. Ne ovat suurehkoja, hyvin koristeellisia, ihmisiä ja luontoa. Otavan piirustus, hänen ihmisasettelunsa on varmaa. Toivoisi Otavan saavan koettaa maalata isoja maalauksia. Näiden töiden perusteella hänellä näyttää olevan sellaiseen suuria edellytyksiä.

Viljo Kojo erottautuu ryhmästä sekä henkisen rakenteensa että taiteellisen ilmaisulaatunsa kautta täysin yksinäiseksi. Tästä syystä olisikin hänen taiteensa käsiteltävä aivan erikseen. — Parhaimpana työnä pitäisin »Markkinakuvaa».

Eskola, Miettinen ja Kuutola omaavat myös yhtenäiset kokoelmansa.

Eskola rakentaa työnsä harkiten. Niiden väritys on hillitty ja rauhallinen, päävaikutus sinertävä. Eskolan työt näyttävät viimeaikoina syventyneen.

Hänen asetelmissaan on värin harmonian ja sommittelun kiinteyttä. »Äidinkuvassa» ilmenee maalauksellisten arvojen ohella myös sielullista kirkastuneisuutta, jota tehostavat erikoisesti elämän kamppailujen kangistamat vanhuksen kädet. Sisäänpäin kääntynyt ilme viittaa jo pois tämän elämän aherruksesta, jota kasvojen kellahtava kuulaus alleviivaa. Suomalaisen maiseman tyypillinen alakuloisuus on hyvin esitetty elokuun illan syvän sinisessä tunnelmassa.

Olli Miettisen osasto on tasainen ja omaperäinen. Liiat yksityisseikat on hän karsinut tauluistansa. Oikean nykyaikaisen koristeellisen taiteen tuntu on hänen töissänsä. Jotain apeutta samalla.

K. Lamminheimolla on yksi suuri monumenttaalinen maalaus, simbergimäinen likinnä sanoisin. Pohjanmaan lakeuksien tunnelma on aito hänen tauluissansa.

Kalle Kuutolan väritys on hentoa ja herkistynyttä. Hänen malliensa vartalot ovat kuin utukuvia. Toivoisi joskus näkevänsä hennommin, jotenkin uusasiallisen yksinkertaisesti kehystettyinä näitä töitä?

Atte Lahtila rakentaa hyvin maalauksensa. Hänen värinsä ovat vahvahkoja kylmän ja lämpimän rinnasteluja, jotka todistavat väriaistia.

Matti Warènin töissä ilmenee maalauksellista väririemua ja hupaisaa mielenliikutusta, josta Joonas ja iso kala on tyypillinen esimerkki. On ilahduttavaa nähdä tämän lahjakkaan taiteilijan esiintymistä jälleen taulumaalarinakin. Hänen erinomaisen teatterilavastuskykynsä me tunnemme.

Mainitsen vielä Aino Muukan »Irenen», Yrjö Muukan »Marraskuun illan», Hugo Ehon »Sumuisen syyspäivän».

— Eeva Levenius näyttää omaavan koristeellisia taidevaistoja.

Lopuksi ihmettelemme sitä, että tämä huomattava taidenäyttely sai niin laimean vastaanoton yleisön taholta. Näyt-

Väittelyä.

Taiteilijat sekä monet taiteen asiantuntijat ja harrastajat ovat taasen saaneet nähdä hämmästyttävän näytteen siitä, miten V. Arti taidetta käsittää ja sitä kohtelee. Tälläkertaa on välikappaleeksi joutunut tunnettu taiteilija Eero Järnefeltin taulu, joka esittää nuorta tyttöä lukemassa (»Suvituuli»).

Se omituisen eroottinen asioiden käsitys, jonka V. Arti huomaa kuultavan joka kukasta, on todellakin kuvaavaa nykyään hyvin tunnetulle ajatustavalle, joka vaatii taiteelta tyydytystä eroottisiin mielikuviinsa. Kirjallisuus antaa jo onneksi oireita irtautua tästä sensatiohalusta — kiitos viimeaikaisten terveempien tuulahdusten ja nuorten ihanteellisuuskaipuun.

Jokaisella olkoon luonnollisesti vapaus etsiä ja löytää taiteesta ne kauneusarvot jotka häntä miellyttävät, mutta meidän ihmisten erilaisuudesta kait riippuu että löydämme erilailla — kukin halumme ja ajatustapamme mukaan. Uskallan suuresti epäillä (mallia ja maalaria tuntemattakin), että taulun intelligentin näköinen aivan nuori nainen ei haudo mielessään sellaisia suunnitelmia ja ajatuksia mitä V. Arti taulusta etsii ja löytää. Tämä ruokasalin ikkunan ääreen istahtanut tyttö (onhan olemassa toinenkin taulu, josta hyvin käy selville että huone vaikuttaa perheen arkihuoneelta), jolla kotihommiensa kesken vielä on esiliina päällään, on todellakin kaukana V. Artin »tyttötyypistä». Luonteen tempperamentista huolimatta on asennossa lepoa ja kasvoissa uneksiva puolikirkkaus.

Taulun komponeeraus on luonnollisesti vaatinut taustaksi osan ikkunaverhoa ja oikeaan kulmaan kukkaruukun iloisine kukkineen vastapainoksi muille väreille ja tuolin asennolle.

Miksemme voisi nauttia taulusta sellaisenaan, panematta sitä mielikuvituksen haihattelun uhriksi. Miksi pitää V. Artin aina pirstoa taidetta mielipahaksi niille jotka sitä rakastavat.

M. H.

Vastinetta edelliseen.

»Pohjatuulen» toimitus on hyväntahtoisesti antanut nähtäväkseni ylläolevan sepustuksen. Siihen ei kannattaisi vastata, ellei se yrittäisi asettaa taulussa kuvattua tyttöä huonoon valoon, tehdä hänestä eroottisten mielikuvien suosijaa, vaikka minähän olen huomauttanut, ettei Linnankosken sankarin keveys tyttöä miellytä. Koko tuo tukkilaisrakkauden eri vaiheiden kuvaus vaikuttaa tyttöön varmaan liian naiivilta, jotta se voisi herättää hänessä lukuhalua, ellei hän olisi saanut kuulla kirjan kertovan merkillisiä asioita, joiden tunteminen on kylläkin tarpeen, mutta joihin sivistyneiden perheiden tyttärillä ei ole niin tilaisuutta tutustua toverin suullisen opetuksen tietä kuin muilla. Tyttö on keskiaatelia lähentelevä tyyppi, siis edustaa sitä kehitystasoa kuin puolikasvuiset vapaaherrattaret, ja nämähän ovat tavallisesti jo kaikessa, mikä koskee suhtautumista toisiin ihmisiin, kehittyneempiä kuin puolta vanhemmat naishenkilöt, jotka ovat jääneet vapaiksi aristokraattisesta kulttuuriperinnöstä. Eivät he ota koko lemmenkomentoakaan samalta juhlalliselta kannalta kuin ne, jotka laulavat:

Edistys, valistus, siinä ohjelmamme,
sekä rakkaus pohjana sen.

En luonnollisesti tarkoita, että edellinen ajatustapa ottaisi erotiikan »vapaammalta» kannalta kuin muukaan, yhtä vähän kuin että se vielä edustaa mitään kulttuurin kukkaa, varsinkaan puolisivistyneissä maissa. Kysymys on vain sen tason suhteellisesta kehittyneisyydestä, ja täytyy sanoa, että E. Järnefelt on osannut varsin hyvin kuvata sille ominaisia lapsipiirteitä, tehden sen sekä kauniilla että uskottavalla tavalla ja erikoisesti korostaen näppärää suhtautumistaitoa. Tuon kuvauksensa on Järnefelt voinut suorittaa, kuten nimim. M. H. olettaa, vain taiteellisen vaistonsa nojalla, mutta onhan hänellä synnynnäisiä edellytyksiä tietoisestikin kuvata tuollaisia tyyppejä, ainakin jossakin määrin. Arvid Järnefelt ei siihen kylläkään juuri pystynyt ennenkuin vanhoilla päivillään, jolloin hän julkaisi »Vanhempiensa romaanin». Kirjallisuus- ja taidearvostelijain yritykset analysoida kirjallisuuden ja muun taiteen tuotteiden sisällystä ovat muuten dilettantismia, elleivät he ole hankkineet monipuolista esteettistä, m.m. kirjallista sivistystä. Olen saanut todeta, kuinka henkilöt, joilla on vain kuvaamataiteellista sivistystä, eivät aina käsitä taidetuotteiden alkeellisintakaan asiasisällystä. Mitä eriks een tulee kirjallisuus- ja taidetuotteiden psykologiseen analyysiin, niin pysyy se vielä dilettantismina, vaikka hyvä esteettinen sivistys olisi olemassakin, jos henkilöltä puuttuu käsitys eri yh teiskuntaluokille ominaisista luonnepiirteistä, kuten myös näkyy suuressa määrin olevan M. H:n ja useimpien »taidearvostelijain» laita. (Ks. teokseni »Runoanalyysi ja runotekniikka» II osaa, varsinkin VI lukua, sekä kirjoitustani Valvoja-Ajan n:ossa 10. v. 1933.)

V. Arti.

Kotimaisista elokuvista.

Viime viikkoina on suomalaisella elokuvayleisöllä ollut tilaisuus nähdä kolme eri suomalaisaiheista filmiä: Suomi Filmin »Siltalan pehtoori», Suomen Filmiteollisuuden »Meidän poikamme ilmassa, me maassa», ja ruotsalaisen elokuvan suomalaisesta aiheesta, »Laulu tulipunaisesta kukasta».

On siis ollut tilaisuutta vertailuihin. Niitä onkin ollut aika helppo tehdä, sillä mainitut elokuvat olivat yllämainitussa järjestyksessä toinen toistaan huonompia.

»Siltalan pehtoori» tosin oli paras tähänastisista kotimaisista elokuvistamme. Tuntuu siltä kuin Suomi Filmin uusi ohjaaja, Risto Orko, olisi se mies, joka tekee suomalaisen elokuvan. Tässä filmissä, lukuunottamatta sen salonkikohtauksia, jotka olivat surkean kankeita, oli oikeata suomalaista tempperamenttia. Renki Aaretti ja koko »väen puoli» oli suorastaan erinomaisesti otettu. Niin meheviä kohtia kuin Aaretin serenaadi aitan portailla, saa nähdä hyvin harvoin parhaissa ulkolaisissakin filmeissä. Tämä havainto on ilahduttava juuri siksi, että meillä näyttää nyt olevan mahdollisuuksia, Risto Orkon avulla, saada oikea kansallinen elokuva, jonka mahdollisuudet ulkomaillakin olisivat varmaan taatut. Onhan tunnettua, että venäläiset filmit ovat tällä hetkellä maailman parhaat, ja juuri siksi, että ne ovat puhtaasti kansallisia. Ja meillähän on erinomaisia kansallisia aiheita. Niitä ei tarvitse etsiä Kalevalasta tai Seitsemästä veljeksestä. Pääasia, että liikutaan omalla yksilöllisellä suomalaisella pohjalla.

Suomen Filmiteollisuuden propagandaelokuva lentokoneista ja ilmatorjunnasta olisi ollut hyvä juuri propagandaelokuvana, ellei siihen olisi lisätty niin suurta annosta kevyttä operettirakkautta ja murhenäytelmien tuskaa. Tosin nämäkin piirteet olivat tarkoitetut kai enempi korostamaan elokuvan propaganda-tarkoitusta kuin huvittamaan ja järkyttämään yleisöä. Mutta täytyy sanoa, että se ei ole ollut aivan oikein ajateltua. Elokuva oli sinänsä melko onnistuneesti ohjattu ja kuvat olivat selviä.

Ruotsalaiset ovat ottaneet suomalaisen aiheen ja tehneet siitä elokuvan, joka ei ole suomalainen eikä ruotsalainen. Se ei ole edes hollywoodilainen ei-minkään-maan elokuva. Tukkilaiset olivat epätodellista väkeä, Olavin rakastetut olivat perin mitättömiä, varsinkin Kyllikki. Kertakaikkiaan: Niin huonoja elokuvia kuin uusi »Laulu tulipunaisesta kukasta» saa nähdä enää hyvin harvoin.

O. P.

tää siltä, ettei suomalainen sivistyneistö nykyään lainkaan välitä sellaisesta kulttuuri-ilmiöstä kuin on maalaustaide. Tästä laajasta ja monipuolisesta näyttelystä ei valitettavasti myöskin myyty mitään. *A. H.*

KIRJALLISUUS

Pekka Ervast: **„Suuri seikkailu"** W.S.O.Y.

Tekijänsä jälkeenjättämä.

Pekka Ervast on ulkopuolella lähimmän piirinsä yleensä tunnettu teosoofi-mainesanalla. Tällä sanallahan yleisö tavallisesti tarkoittaa jotain aivan epämääräistä, niinpä tähän äsken poismenneeseen suomalaiseen mystikkoajattelijaankin nähden. Hän ei ollut teosoofi missään tapauksessa sana täsmälleen käsitettynä. Hänellä oli oma hengen suuntansa johdettavanaan, Suomen Ruusu-Risti. Enimmin poikkeaa hän varsinaisista teosoofisista opeista siinä, että hän piti itseään elämänsä loppuun saakka kristittynä ajattelijana. Sensijaan teosofiahan perustuu, mainiten vain peruseron, buddhalaisiin elämänselityksiin, joskin se tuon itämaisen pohjansa on länsimaistanut varsin ratsionaaliseksi. Vieläpä näyttää meistä teosofia monissa dogmeissaan, niin yllättäviä kuin jotkut niistä saattavatkin olla, sisältävän sangen vähän syvempää hengen elämää ja mystiikkaa. Eurooppalainen teosofia omaa varsin vahvasti älyperäisen maailmanselittämisluonteen, tehden vain toisinaan niin paljon ajatusväkivaltaa, että joku voi harhautua nimittämään sitä mystiikaksi. Tosiasiassa lienee sitä pidettävä biologisen ajattelutavan tuotteena, johon on sekoittunut jonkin verran oudoilla käsityksillä operoivaa uskonnollisuutta. Tämän käsityksen ilmaisen näin avoimesti, haluamatta silti loukata ketään teosoofisesti maailmaa näkevää, nimenomaan syvästä kunnioituksesta Pekka Ervastin vakavaa persoonallisuutta kohtaan.

Pekka Ervast ei milloinkaan ole ollut ortodoksi tai puritaaninen dogmaatikko. Hänen elämänkatsomuksensa on aina samastunut hänen oman persoonallisuutensa kasvun kanssa ja vain totuudenetsijäksi hän itseään nimittää. Hänen silmänsä olivat avoimina alati oppimaan, alati peruuttamaan jonkin vanhan opin, jos totuus hänelle valaisi asian aivan toisin, olivat avoinna alati ymmärtämään jalompaa, jos hän jotain jalommaksi löysi tai alati tottelemaan niitä hengen näkyjä, joita hänen sisäiselle katseelleen avautui. Niin kulki hänen elämänsä omaa yksinäistä, persoonallisuutena etenevää latuaan, totuutta janoavan tietä, jota kulkevaa askarrutti vain kysymys parhaasta ihmisen tiestä. Sitä tietä viitoitti Pekka Ervastille hänen syvä näkemyksensä kristinuskosta. Sehän oli hänellä elämän opetusten syvin lähde. Mutta sehän ei myöskään erottunut hänellä muiden suurten uskontojen maahan tallaajaksi, eipä edes ainoaksi oikeaksikaan. Hän näki ne kaikki (Jumalan ilmoittamina), joskin kristinuskon alku-

ILMARI JÄÄMAA

Suomalaista kulttuurielämää ja ennen kaikkea sen nuoria jäseniä on kohdannut raskas menetys. Maisteri Ilmari Jäämaa on yhtäkkiä mennyt pois ja jättänyt tyhjäksi paikan, jota on varmaan hyvin vaikea täyttää. Kuten tiedämme, on melkein koko nuori kirjailija- ja osittain taiteilijapolvemmekin saanut alkusysäyksen Nuoren Voiman Liiton piiristä. Ja tämän Liiton perustaja ja ylijohtaja oli koko ajan juuri Ilmari Jäämaa. Hänellä oli ihmeellisen kokoava vaikutus jotakin korkeampaa tavoitteleviin nuoriin ihmisiin. Ja samalla hän pystyi antamaan näille ympärilleen keräämillensä nuorille tehtäviä ja ohjeita, ja mikä tärkeintä: päämäärän jaloon ja korkeaan. Hän antoi vihjeitä harrastusmuodoille, intoa työlle ja uskoa työn jatkamiselle.

Maisteri Jäämaan vaikutus oli jatkuvastikin merkitsevä suomalaiselle kirjallisuudelle. Ollessaan viimeiset vuotensa Werner Söderström Osakeyhtiön kirjallisena johtajana, saavutti hän tälläkin paikalla kirjailijoitten vilpittömän luottamuksen.

Suomalaiset kirjailijat ja tuhansiin nouseva nuorten ihmisten parvi kaipaa kauan menettämäänsä intomielistä toveria ja johtajaansa.

peräisen sisällön selkeytyneimpänä ja täydellisimpänä. Tämä merkitsee sitä, että pohjimmaltaan tajusi hän kaikkien niiden puhuvan samaa kieltä. Kaikkien niiden sisimmässä syvyydessä asui jumalan rakkaus ja rakkaus jumalaan. Rakkauden tie oli hänelle kristinuskonkin opastus. Niin avautui Pekka Ervastin elämän näkemykselle yhtenä nuo kolme: Tie, totuus ja elämä.

Pekka Ervast näki elämäntehtävänsä eräänä tärkeimmistä sisällöistä valmistaa tietä uudelle uskon puhdistukselle. Siitä puhuu hänen jälkeen jäänyt nyt julkaistu teoksensakin »Suuri Seikkailu». Sen kehyksenä on hänen vasta tekemänsä Ameriikanmatka. Mutta sen sisältö kokoutuu syvällisistä keskusteluista eri henkilöiden kanssa, vieläpä joskus sangen merkillisten ja laadussaan suurten persoonallisuuksien kanssa. Kaiken ytimenä on kuitenkin alati hänen ajatusmaailmansa keskipiste: Jumala on ihmisiä rakastava Jumala, Kristus on viitoittanut ainoan tien Jumalan luo, se tie on kaikesta pahasta rakkauteen kohoamisen tie, ja sen tien oppii tuntemaan ehdottomasti ja puhtaasti Totuutta etsivä silmä. Kenties näin on oikeus meillä ylimalkaisesti luonnehtia tämän jalohenkisen mystikon opetusten ydintä, kunhan vain muistamme, että hänen persoonallisuutensa muodostui kaikista uskonnoista löytämänsä »Jumalan viisauden» opastuksen alla.

Pekka Ervastin »Suuri seikkailu» on vanhuuden tiivistämä elämänkatsomusteos eivätkä sen avarat perspektiivit syvällisyytensä vuoksi ole tyhjennettävissä lyhyeen selontekoon tästä merkillisestä teoksesta. Se edellyttää lukijaltaan enemmän syventymistä ja mietiskelyn rauhaa kuin tavallisesti mikään nykyaikainen uskonnollinen kirja. Sitäpaitsi on kirjassa paljon sellaista mistä ei tämän päivän tietämys vielä osaa sanoa tiedollista sanaansa. Mutta niinhän aina on ollut että suurimmat tieteidenkin totuudet on aina ensin tajunnut joku suuri persoonallisuus, aina ennen kuin ne ovat tulleet tieteessä hyväksytyiksi. Sellaisia asioita on kirjassa erityisesti parapsykologian tutkimuspiiriin kuuluvat seikat. Niiden totuudesta tai ei-totuudesta tämän kirjoittaja ei halua lausua enempää. Missään tapauksessa ei syynä kannanottooni Pekka Ervastin tähän teokseen nähden ole niiden puolelle asettuminen. Näen vain persoonallisuuden, vieläpä harvinaisen jalon ja syvällisen kuvastuvan sen rivien takaa. Sellaisena minä haluan nyt esittää kirjaa arvoisille lukijoille, ja sellaiseksi odotan monen vielä Pekka Ervastin näkevän.

Erkki Rantalainen.

Jarl Hemmer: **Huomenlahja,** suom. Aukusti Simelius, Otava 1934, siv. 332, Smk. 48: —, 60: —.

Viha, luonnollinen tai keinotekoinen, vereenimeytynyt tai tilapäinen on omiaan kuolettamaan ihmissielusta vieläpä kaikenkin hyvän, turmelemaan ihmisessä piilevän jumaluuden viimeisetkin merkit — kuten myrkkykaasu puistoonkin joutuneena kaiken elollisen. Ja juuri senvuoksi on taistelu vihaa vastaan yksi kaikista tärkeimpiä tehtäviä sille, joka vielä hivenenkin näkee oman kansansa elämässä jotakin kauneuden kehitysmahdollisuuksia. Taiteilija, jolla on avoin silmä luontoon, joka näkee luonnossa luonnollisen elämän,tuntee sen arvot sekä omaa hänelle kuuluvalla temperamentillaan rakkauden tunteen näitä arvoja ja niiden omistajia kohtaan, antautuu tehtäväänsä sielunsa koko voimalla, kuten Jarl Hemmer p.o. teoksessaan.

Saaristolaisihmiselle ominainen »pikkukateus» aiheuttaa aivan vähäpätöiseltä tuntuvan laiminlyönnin kautta epäilyksen, joka sopivaan »maastoon» sijoittuneena kaikista vastaväitteistä huolimatta todistuksien puutteessakin muuttuu sammumattomaksi vihaksi, turmelee miehisen miehen hyvän sielun, iskee hänen toimintansa suunnan pahaan vastustamattomasti ilman minkäänlaisia mahdollisuuksia palata takasin tai kääntää suuntaansa toisaanne ja johtaa parin vuosikymmenen jälkeen miehen olemuksen, ruumiin ja sielun kuoleman hetkelläkin auttamattomaan turmioon, vaikuttaapa vielä toiseenkin polveen tavalla, josta Vapahtajamme sanoo: parempi hänen olisi, jos myllynkivi ripustettaisiin hänen kaulaansa ja hän heitettäisiin meren syvyyteen.

Ankarön majakanvartija on nuorena miehenä ollessaan, ensimäisen ja ainoan tyttärensä syntymistä odotellessaan myrskyisenä päivänä, kiikaroidessaan merta ulkokalliolla, jota nimitetään *Huomenlahjaksi,* nähnyt hätälipun, mutta ei tule omissa mietteissään ollen puhuneeksi siitä muille eikä muutenkaan itse toimineeksi. Myrskyn, joka oli kestänyt useamman päivän, tauottua löydettiin Huomenlahjalta kuolleena saaren asukas, reipasotteinen nuori kalastaja, jonka vaimo oli äsken lahjoittanut hänelle vankkarakenteisen pojan. Poliisitutkinnossa kertoi nuori luotsi havaintonsa ja siitä aiheutui koko romaanin traagillinen pohjaväri, viha kalastajavainajan veljen ja majakanvartijaksi kohonneen luotsin välille, viha, jota ei lieventänyt yhteisen merielämän veljeys, ei kasvavan nuorison heräävä rakkaus, ei sovittelevan sielunhoitajan, kirkkoherran palava oikeamielisyys. Korkeampi koulutus, sieluun istutettu sivistys kylläkin pani majakanvartijan useampaan kertaan pyrkimään sovintoon tätä sivistystä vaille jääneen kalastajan kanssa, mutta taistelu oli vaikea. Majakanvartijan ylpeä tytär oli kuvattavista henkilöistä ainoa, joka antoi rakkautensa tukahduttaa hänen suhteensa aivan teennäisen vihan, mutta tiukka taistelu oli hänen rakkautensa kohteella kalastajavainajan pojalla, ennenkuin hän lopullisesti tytön kanssa paetessaan saarelta myrskyisten riuttojen keskellä kuolemanvaaran uhatessa pääsi vapautumaan lopullisesti vihantunteestaan ja antautumaan yksinomaan voimakkaan rakkautensa luomaan oikeamielisyyteen.

Jarl Hemmer on taiteilija — Jumalan armosta. Hänen saaristokuvansa ovat päivänpaisteisina tai myrskyisinä, tyveninä tai aaltoilevina herkän hienoja. — Hän rakastaa karuja kallioita, rakastaa kalliorotkojen vehmautta, rakastaa kallioilla asuvaa kansaa ihmisinä, joiden puolesta hän on valmis antamaan kaikkensa, ja juuri siksi on hänen kuvauksensa niin elävä. Hän näkee näiden karun elämän kanssa kamppailevien olioiden sielullisen hädän ja hän tahtoo sen nostaa valoon. Mitä silloin merkitsevätkään muodot, mitä rakkauden muodoista tai yhteiskunnallisista laeista välittämättömien siteiden ristiriitaiset ilmennykset. Ihmissielu on päätekijä — kun vain viha saadaan murretuksi. Ja se murtuu.

Suomalaiselle lukijalle on Aukusti Simelius suorittanut käännöksenä tämän kirjan kirkkain värein, ja siitä hänelle harras kiitos. *V.*

Yrjö Soini: **„Jaarlinsisar.“** Kustannusosakeyhtiö Otava V. 1934.

Historiallisessa romaanissaan: »Jaarlin sisar» kuvaa Yrjö Soini Hämeenlinnaa ja sen lähintä ympäristöä.

Rauhallisen Hämeenlinnan perspektiivistä seuraa lukija Viipurin pamausta ja venäläisten tihutöitä aina Hämeenlinnan muureille asti, vangiten ihmiset hetkeksi sodan psykoosin valtaan, vaikkakaan eivät itse joudu pahimpaan taisteluun.

»Jaarlin sisar» nähdäksemme ei halua olla muuta, kuin historiallinen kuvaus määrätyistä tapahtumista ja sinä se kyllä täyttää tehtävänsä mainiosti. *Y. L.*

RUNOUTTA

Einari Vuorela: **Kullanhuuhtoja**, Sonetteja. W.S.O.Y.

Einari Vuorela on tänä syksynä tehnyt ylpeän ja kauniin teon: paimenlyyrikko on julkaissut sonettikokoelman. Jo ulkonaisesti asiaa tarkastellen on tällainen omiaan herättämään erikoista huomiota, ehkä muutamissa ennakkoluulojakin. Vuorelahan on tunnettu etupäässä häilähteleväksi laulajaksi, ja toisaalta suomalainen sonetti ei ole kovinkaan hyvässä maineessa: oikeastaan sitä ei ennen Vuorelan sonetteja ole ollut olemassakaan. Vuorelan sonettikirja on sitäpaitsi tekijänsä tuotannossa ensimmäinen kokoelma, joka oikealla ja kiinteällä tavalla paljastaa runoilijan todellisen persoonallisuuden. Vuorelalle ominaiset piirteet: laulu ja akvarelli eivät ole suinkaan tästäkään kokoelmasta jääneet pois, mutta siihen on tullut paljon uutta, syvää ja vakavaa, usein suorastaan liikuttavaa nöyryyttä ja elämän ymmärtämystä.

On ihmeellistä, että Einari Vuorela on näihin sonetteihinsakin kyennyt jättämään tuon oman hämäränvärisen lyyrillisyytensä:

Kun unennäön silmä päivän terään
satuttaa itsensä ja sammuu, herään
ja kerin polun pienen pienen kerään.

tai näin:

Nyt alkaa tuulten huntutanssi soissa,
yön korut välkkyy aamun kiharoissa,
ja kultapaiste siunaa niityt, haat.

Runokuvien runsaus on tässä kokoelmassa huomattavan suuri ja kallisarvoinen. Esimerkiksi, kun runoilija puhuu kuusta, ilmenee tämä taivaan planeetta hänellä mitä moninaisimmissa muodoissa. Milloin se on kuunvenhe, milloin kuulyhty. Eräässä runossa se on muodostanut suorastaan loistavan assosiatioiden sarjan: »Kuulähde tähtiniityl' unelmoi. Hääjuhlalyhty —». Tai eräässä toisessa runossa: »Kuun silkkirukki hyrrää taivahalla.» Mutta Vuorelan runokuvat eivät ole vain pelkkiä kuvia, ne ovat eräänlaisia kuvioita maljakon kaikilta puolilta tai säveleitä, jotka virittävät kuulijansa sille tunnelmalle, joka kertoo jotakin ihmeen kaunista siitä, mitä runoilija on sielussaan kokenut. Kun Vuorela sanoo esim: »On ukkosilmaa turha paimentaa», tai: »Mies rikas ohi ajaa täristää. On pirstaleiksi mennä köyhän talo», tai näin: »On hellät tytönsilmät maisemalla», huomaa selvästi, että samalla kun hän maalaa, sanoo hän siihen jotakin lisää, eikä lukija tule ajatelleeksi niinkään tuota kuvaa kuin sitä mitä runoilija tarkoittaa. Sellainen on todellista runoutta.

Eräs piirre, johon kokoelmassa tulee kiinnittäneeksi huomiota on Vuorelan sydämellinen veikeys ja herttaisuus, hänen rakkausja lapsirunoudessaan. Lainaan tähän hänen erään lapsirunonsa:

Käy kaappikello. — Äiti, nukutko?
— En rakas lapsi, jaloissani vaivan
taas jälleen tunnen, huolet esiin kaivan,
on mielessäni huomispäivä jo.

— Oi äiti, ulkona on kuutamo.
Mä näen ikkunasta pilvilaivan.
Kuin taivaan kukon höyhen on se aivan.
Mull' olis sulle lahja — suutelo.

Mä tuumiskelin äiti, sanonko ma?
Mun tulis saada viikon kesäloma
ja mennä oikein kauas jonnekin.

— Nyt silmät kiinni! — Kohta, äiti. Soma
on sentään mietiskellä, aivan oma
kun pää on. Äiti, nuku sinäkin.

Parhaintaan on Vuorela kuitenkin antanut kokoelmansa loppuosassa, jossa hän syvällisin äänenpainoin tilittää suhdettaan elämään. Lainaan erään näistä runoista:

Maa autio ja tyhjä. Polku nokinen.
Luuranko-metsä huojuu kuutamolla
kuin varjoväki Kalman kartanolla.
Käy itku palokärjen soittimen.

Mä omaa itseäni tutkitsen:
vain tuhotöitä sielun vainiolla.
Kun voisin mätäs, kivi, kanto olla.
Vain linnun istuin, sija sammalen.

Mä olen rupi kasvoissasi, maa.
Öin, päivin äänet kirousta syytää.
Jumala huutaa: Kain. — Se veren hyytää.

Ja Näkymätön kättään kohottaa.
En tahdo keltään armahdusta pyytää.
On oma kasvattini rinnan kyy tää.

Einari Vuorela ei ole huuhtonut kultaansa turhaan. Hän on jättänyt suomalaiselle runoudelle kauniin kirjan, jonka arvo on vuosien aikana kasvava paljon enemmän kuin monen muun enemmän mainostetun runoilijamme kirjat. Vuorela on osoittanut tänä levottomana ja »taistelevana» aikana, että runoilijan ei sittenkään tarvitse olla muuta kuin runoilija, sen sanan väärentämättömässä mielessä, voidakseen huuhtoa puhdasta kultaa.

Oiva Paloheimo.

Yrjö Jylhä: **Runon pursi**, Maailmankirjallisuuden kertovaa runoutta. W.S.O.Y.

Yksi nuoren kirjailijapolven myönteisimpiä lahjakkuuksia on runoilija Yrjö Jylhä. Lukuunottamatta omia kokoelmiaan on hän jo ehtinyt kääntää kielellemme useita arvokkaita runoteoksia, kuten »Hallitse Britannia», »Kadotettu paratiisi» ja nyt viimeksi laajan ja arvokkaan runovalikoiman maailmankirjallisuudesta, »Runon pursi». Yrjö Jylhä on tehnyt kirjallisuudellemme arvokkaan palveluksen. Tällainen lisä vielä hyvin köyhään suomenkieliseen runouteen on erikoisen suuriarvoinen jo senkin vuoksi, että meillä niin vähän tunnetaan ulkomaalaista runoutta samoin kuin proosaakin. Kaikkein tärkeimpänä ansiona Yrjö Jylhällä pitäisin sen, että hän on suomalaisen runokielen mestarillinen rakentaja ja löytäjä. Niin puhdasta ja välitöntä runotulkintaa kuin Yrjö Jylhän, vain harvoin tapaa.

»Runon pursi» on ulkoasultaan ja kooltaan upea runokirja. Se käsittää yli 70 balladia Ruotsin, Tanskan, Norjan, Englannin, Amerikan, Ranskan, Saksan ja Venäjän kirjallisuudesta. Tekisi mieli puhua monesta runosta erikseen, mutta ei se näin pienissä tiloissa ole mahdollista. Yrjö Jylhän suomentajalaatu on harvinaisen joustava ja hänen asteikkonsa erikoisen laaja. Hän eläytyy yhtä välittömästi romanttisen herkkään (Jens Baggesen: Saarenkylän Agnete) kuin voimakkaaseenkin aiheeseen (Rudyard Kipling: »Mari Gloster» tai Aleksander Blok: Kaksitoista). Suomentaja ansaitsee onnittelun ja kustantaja kiitoksen tästä arvokkaasta runokirjasta.

O. P.

Yrjö Teppo: **Multa laulaa.** Runoja, Otava.

Täksi jouluksi on Yrjö Teppo saanut vihdoinkin julkisuuteen oman kokoelmansa. Runoilijahan on jo monien vuosien aikana esiintynyt sangen edustavasti monissa albumeissa ja viime keväänä yhteiskokoelmassa »Nuoret runoilijat 1934».

»Multa laulaa» ei yllätä millään modernisella tai ohjelmallisella erikoisuudellaan. Kokoelman runot liikkuvat tasaisesti etupäässä luonnon piirissä. Mitään Einari Vuorelan voimakkaita runokuvia Yrjö Tepolla ei tapaa, mutta hänen tunnelmissaan ja piirroksissaan on jotakin erikoisen hienostunutta ja herkästi koskettavaa. Yrjö Tepon runoilijalaatua valaisee selvästi seuraavat säkeet runosta »Yön lintu»:

Yöilmaan kosteaan
kohosi tuoksu lehdokeista haan.
Maan multa, korsi joka ainoa
vavahti tuoksuen yön askelesta.
Ylläni riippui lehvä kostea.
Yön lintu lauloi lehtikätköstään.
Mä värisin ja hukuin ikävään.
Soi laulu Yölle puusta kasteisesta.

Tällaisten säkeitten tekijä on runoilija. Yrjö Teppo vastoaa äärettömän herkästi luonnon salaisimpiakin liikkeitä. — Hyvin kaunis on mm. sikermä »Maan haltijat», josta jää erikoisesti mieleen runot »Haltiat» ja »Emäntä». Yrjö Tepolta jää kuitenkin odottamaan jotakin persoonallisesti koetumpaa runoutta. Multa laulaa» on täynnä muodoltaan moitteettomia luonnonrunoja, ne eivät ole elämänvieraita, mutta niistä puuttuu ihmisen ja runoilijan elämän syvyyttä.

O. P.

Rocco Morretta:

Huomispäivän sota.

Suomentanut K. M. Wallenius, K. J. Gummerus Oy. Jyväskylä. 1934, siv. 304. Smk. 55: —, 70: —.

Jo maailman sota oli tuhoisa Euroopan kansoille. Mutta tulevaisuuden sota vieläpä pelkkänä uhkanakin tuntuu kaamealta, sillä silloin häviää kaikki inhimillisyys tekniikan uusimpiin, moraalisiin keksintöihin, joista p.o. teos antaa kuvauksen.

On paljon puhuttu rauhan tahdosta, on lähdetty ivaamaan ammattisoturiemme intoilua muka sodan varustamiseksi kaikilla niillä murha-aseilla, joita tuleva sota tulisi käyttämään. Teos osottaa, kuinka edesvastuutonta tällainen ajattelu on, sillä kansa, joka ei kyllin ajoissa varustaudu vastaanottamaan vihollisen hyökkäystä, tulee muutamassa silmänräpäyksessä poispyyhkäistyksi. Vain myrkkykaasun muodostama pilvi jää hetkeksi osottamaan jälkeä, jossa kerran elettiin, mutta johon nyt oli tuleva uusi, vieras kansa, kunnes se itse samalla tavalla rappeutuu pois.

Inhimillisyys, humaniteetti on herkkien kaunosielujen ihanteiden kauneuslauseita, jotka todellisuus pyyhkäsee pois. Niiden aatteiden toteuttaminen on mahdollinen ainoastaan vastatoimenpiteiden kautta, mutta juuri senvuoksi on erikoisen tärkeää, että humanistimmekin, ne, jotka rauhan kauneutta ihannoivat aina puolustustoimintamme nihilismiin saakka, aikanaan pyyhkäsevät itsestään pois kaikki kuvitelmansa ja liittyvät puolustusjoukkojemme kanssa turvaamaan isänmaalle rauhan *varustautumalla.* Onhan elämä muutenkin paradoksaalinen. Se ei siis estä edelleenkin katsomaan paradoksaalista totuutta silmästä silmään: si vis pacem, para bellum — jos tahdot rauhaa, hanki sotaa.

Rocco Morretta on avoimesti ja kriitillisesti käynyt käsiksi esittämäänsä aiheeseen. Ei hän ole noita haaveilijoita, jotka suin päin syöksyvät yksipuolisuuden kuiluun. Päinvastoin hänen teoksestaan kaikessa kaameudessaankin uhkuu vakaumus, että hirveintäkin kärsimystä voidaan lieventää, julmintakin hyökkäystä vastustaa jopa torjuakin, mutta onnistuminen riippuu kustakin kansasta itsestään, sen valmiudesta, rohkeudesta ja uhrimielestä.

»Sodan todellisuus näyttää mustia sivuja, joita mikään valo ei valaise mikäli sitä ei tee ihmishengen salaperäisen valtapiirin säteily. Historia lukee suuret sotilaalliset tapahtumat ihmisen henkisen kehityksen tekijöihin. Ja sen vuoksi olivat taistelujen tuiskeessa voittoisat kansat aina henkisesti vahvimmat. Leonidas, joka pidätti persialaiset Thermopylaissa, on tämän hellittämättömän voiman perikuva; sillä kun sankari on jo kauan ollut kaatuneena, murskaa hänen henkensä vieläkin persialaisen ylivoiman Salamiin luona» — — —

»Henki on — kuolematon.»

Suomennos on suoritettu hyvin ja kustantajalle olemme kiitollisuuden velassa ei ainoastaan teoksen hyvästä ulkoasusta vaan paljon enemmän siitä, että se suomalaiselle kansallemme on tehty tajuttavaksi. Avoimin silmin on elämä elettävä, otettava vastaan tulevaisuus sellaisena kuin se uhkaakin ja varustaudutta kohtalokkaintakin kohtaamaan kaikilla niillä voimakeinoilla ja henkisellä joustavuudella, mikä tarvitaan uhkan torjumiseen.

V.

H. C. Engelbrecht—F. C. Hanighen: **Civilisationens dödgrävare.** Söderström & C:o 1934.

Teos käsittelee aseteollisuuden kehitystä ja on nimestään huolimatta aivan objektiivinen kuvaus niistä edellytyksistä ja menettelytavoista, jotka ovat tehneet asetehtailijoista valtioiden yläpuolelle kohonneita kansainvälisiä voimatekijöitä. Myöskin asetrustien salainen taistelu aseistuksen vähentämispyrkimyksiä vastaan on selostettu ja kirjan esitys tarjoaa hyvän pohjan niiden paljastuksien omaamiselle, joita Yhdysvalloissa ja Englannissa juuri näinä päivinä on tehty aseteollisuuden ja valtion virkailijoiden välisistä suhteista. Sille, joka tahtoo perehtyä julkisen elämän kuliissien takana vaikuttaviin voimiin, tarjoaa kirja paljon asiallista aineistoa erään reaalisen tekijän, asestautumisen välttämättömyyden, merkityksen valaisemiseksi.

P. K.

Itä-Karjala.

Julkaissut Akateeminen Karjala-Seura.

Komealla Gallén-Kallelan vaakunakarhulla päällystetty teos Itä-Karjala on monien muiden karjalaisaiheisten julkaisujemme rinnalla lähtenyt jo toisena painoksena valaisemaan sitä monisokkeloista viimeaikojen historiaa, jonka kaikki ovat tuntevinaan, vaan jota verrattain harvat sittenkään asiallisesti tuntevat. Akateeminen Karjala-Seura on nähnyt tavattoman paljon vaivaa ennenkuin se on saanut kokoon tämän kirjan, jossa on täytynyt pohtia ongelmia sekä Venäjän että Suomen puolelta ja ennenkaikkea rajantakaisten, kansallistunnon soihtua kantavien heimolaistemme kohtaloa. Teos kantaa riehakkaan, naulankantaan iskevän kultaisen nuorison vapauttarakastavaa leimaa. Ei tarvitse kuin vilkaista esimerkiksi heimolaistemme *sotalippua*, jota he liehuttivat ylivoimaisessa vapaustaistelussaan veritalvena 1921—22 noilla äärettömillä salomailla, missä itse »Ilmarinen» kamppaili Väinämöisen ikikanteleen puolesta. Sisällysluettelosta sopii poimia kiinnostavia kohtia: Maantieteellinen katsaus, joka selostaa sekä geologian että flooran ja faunan, väestö ja kansallisuussuhde, historia alkuajoista saakka, kirkon valta ja orjuuden aika, *vapaustaistelut*, valkoisen armeijan retkikunnat, ympärysvaltojen *Muurmanin retki* — legioonat — Aunuksen retki ja Wienan vapaustaistelu, *Karjalan Työkansan Kommuuni*, nykytilanne kaikkineen aina sähköä ja kemiaa myöten, liikenne, sivistystoimenpiteet, agitaatio, poliittinen elämä, hallinto, sotalaitos y.m.s., koko Karjalan kysymys — lopussa *Tarton rauhansopimuksen heikkoudet.* Kirjaan liittyvät kartat ja paikannimitykset, joita on kiinnostavaa tarkastella, koska niissä ilmenee vuosisatoja vaikuttanut venäläistämiskiihko.

Ottakaamme tästä kirjasta joku kansantajuinen sitaatti:

»Suomeen tulleet pakolaiset kertovat että he eivät vuosikausiin ole saaneet maitoa eivätkä kahvia, samoin liha, voi ja leipä ovat harvinaista tavaraa. V. 1932 tuli Petroskoissa ilmi 17-miehinen joukkue, joka oli pitkät ajat myynyt haudoista kaivamiensa kuolleiden hevosten lihoja. Ainoastaan kommunistivirkailijat ovat lihavia ja hyvinvoivan näköisiä, itse *kansa hoippuu haudan partaalla, alituisen nälänhädän ahdistamana.*»

On toivottavaa että Akateemisen Karjala-Seuran työ pro patria et liberanda Carelia saa tunnustuksen ympäri isänmaata. Teos on myytävänä sekä alhaisella että ylhäisellä hinnalla ja sen saa paitsi kirjakaupasta käsiinsä A.K.S:n toimistosta Helsingissä.

Ilmari Kianto.

Antero Manninen: **Jugoslavian kansallinen kysymys.** Kustantaja Oy. Sara, 1934.

Balkanin maiden sekavista sisäisistä oloista lienee useimmilla suomalaisilla sangen ylimalkaiset käsitykset. Varsin moni ajattelee, että maailmansodan jälkeen tapahtunut Itävalta-Unkarin alueiden jako uusille valtioille ja voittajille on suurin piirtein poistanut kansalliset riitakysymykset päiväjärjestyksestä.

Niin ei kuitenkaan todellisuudessa asianlaita ole. Sekä ulkopoliittisia, että sisäpoliittisia ristiriitoja on edelleenkin Balkanin kolkalla riittämiin asti. Maisteri Mannisen kirja antaa lukijalleen hyvän käsityksen siitä, missä kuohuntatilassa Balkanin voittajakansat itse asiassa ovat. Se mitä hänellä on kerrottavana Jugoslaviasta, sopii useassa suhteessa taustaksi myös toisia pikku ententen valtioita tarkasteltaessa. — Maisteri Mannisen esitys perustuu sangen huolelliseen Jugoslavian olojen ja tapahtumien seuraamiseen. Varovaisissa kannanotoissaan ja päätelmissään on hän mahdollisimman suopea Jugoslaviassa nykyään vallitsevalle järjestelmälle. Maan ulkopolitiikka olisi ehkä lukijakuntaa silmällä pitäen kaivannut myös lyhyen yhtenäisen esityksen, koska juuri sisäisten riitojen ulkopoliittiset seuraukset kiinnittävät maahan koko Euroopan huomion.

Kun Jugoslavian tapahtumat epäilemättä edelleenkin antavat usein pohdinnan aihetta lehdistölle, tarjoaa maist. Mannisen kirja valaisevan ja luotettavan lähtökohdan tapahtumien kehityksen oikealle arvioimiselle.

P. Kontkanen.

D. H. Lawrence.

Meiliä on viime aikoina määrätietoisesti ryhdytty saattamaan suomenkielelle päivän huomatuinta ulkomaalaista kirjallisuutta. Tämä onkin mutkattomin tie kulttuuriyhteyksien solmiamiseksi suuriin sivistysmaihin. Yleinen henkinen orientoitumisemme Englantiin ja englantia puhuviin maihin kuvastuu voimakkaasti käännösvalikoinnissa. Kun palautan mieleeni viime vuosien huomatuinta käännöskirjallisuutta, painuu vaakka voitollisesti Englannin hyväksi. Tätä ei tietenkään ole luettava viaksi. Päinvastoin. Ehkä meidän pohjoinen mentaliteettimme kaipaa jotakin senkaltaista, joka englantilaisessa luonteessa on niin miellyttävän vapauttavaa. Englantilaiset enemmän kuin monet toiset kansat yleisesti osaavat elämisen taidon; heillä on kestävyyttä ja selkärankaa, he suoriutuvat joustavasti suurista konflikteista ja ovat nopeammin kuin toiset taas raiteilla.

Kirjallisuudessa on englantilaisuudelle tyypillisenä pidetty jonkinlaista sunnuntairomaania, jossa vallitsevina ominaisuuksina ovat hyvät tavat, säädyllisyys, meluton, tyyni uskonnollisuus, kunniallisuus ja ritarillisuus. Hyvä, myöntäkäämme, että nämä avut kaikki katsotaan riidattomasti gentleman-ominaisuuksiksi. Ilman niitä emme pääse pitkälle englantilaisessa maailmassa. Englantilaisia olemme tottuneet pitämään myöskin eroottisessa suhteessa viileinä. He edustavat tervettä, puhdasta vanhoillisuutta tällä aralla alueella, josta ei sikäläisessä maailmassa paljon puhuta — siis aivan päinvastoin kuin Ranskassa ja Saksassa. Nyt on kuitenkin hämmästyttävää, että juuri Englannissa on esiintynyt meidän aikamme suurin rakkauden-moraalin uudistaja, nuorena kuollut nerokas kirjailija *D. H. Lawrence*, joka tulee hyvin todennäköisesti painamaan oman jälkensä tulevien sukupolvien Europan henkiseen elämään. Jouluksi ilmestyi Söderströmin kustannuksella tietääkseni ensi kerran suomenkielellä Lawrence'n romaani »Sons and Lovers», »Pojat ja heidän rakkautensa». Katsomatta siihen, mikä arvo tällä kirjalla on Lawrence'n tuotannossa, kantaa se joka tapauksessa eheää Lawrence'n hengen leimaa. Siinä Lawrence käsittelee rakkauden probleemaa tavalla, joka syvällisyydessä hakee vertojaan. Juuri Lawrence'n syvällisyys on huomioitava. Eikö totta: katsellessamme jo hänen kärsimys-ilmeistä kuvaansa tulee mieleen — Dostojevsky. Ja Lawrence on juuri hengen syvällisyydessä läheisimmin sukua Dostojevskylle. Niin eri aloilla kuin nämä molemmat nerot liikkuvatkin — Dostojevskyhän oli puhdas kirjailija, Lawrence'n sanojen mukaan ei kirjallisuus hänelle riittänyt, hän tahtoi olla enemmän — samahenkisyys tulee mieleen heidän teoksiinsa tutustuessa. Lawrence'n yksi päätarkoituksia oli saavuttaa ihminen, oppia hänet tuntemaan. Hänessä oli kansanjohtajan, profeetan ja julistajan sammumatonta uskallusta. Mutta mitään tällaista hänestä ei koskaan tullut: hän oli liian paljon edellä omaa aikaansa. On varmaankin niin, että ihmiskunta vasta joidenkin vuosien kuluttua »saavuttaa» Lawrence'n ja silloin omaksuu hänet ja ymmärtää hänen ajatuksensa ja analyysinsa. Lawrence omasi terävän havaintokyvyn. Siitä antavat todistuksen »Sons and Lovers»-romaanin ensimmäisen osan sivut, joissa kuvataan englantilaista kaivostyömiesten maailmaa realistisine, brutaaleine, rumine jokapäiväisilmiöineen, nokisine työmiehineen, jotka säännöllisesti jokaisena perjantaina, palkanmaksupäivänä, joivat itsensä oluthumalaan ja hajaantuivat rähisten koteihinsa riitelemään vaimojensa kanssa. Jo yksin tämä olisi riittänyt tekemään Lawrence'n kaltaisesta nerosta aikamme ensimmäisiin kuuluvan kirjailijan. Mutta näkijä ja ihmistuntija Lawrence ei pysähtynyt tähän. Joku vähempilahjainen olisi sen tehnyt, mutta se ei riittänyt Lawrence'lle. Vasta tästä varsinaisesti alkaa hänen kuvauksensa. Rakkauselämän ja eri ihmisyksilöiden suhtautumisen siihen kuvaa Lawrence verrattomalla taidolla ja tavalla, joka panee mielen värisemään. Hän johtaa kaivostyömiesperheen pojat ulos maailmalle taistelemaan leivästä ja tulevaisuudesta. He tapaavat kukin naisensa ja suhtautuvat heräävään rakkauden ihmeeseen kukin yksilöllisten taipumustensa ja ominaisuuksiensa mukaisesti. Niinikään he tapaavat naisensa, jotka vastaavat heidän tasoaan, mutta Lawrence ei tyydy tähän: hän kaivautuu yhä syvemmälle, hän on hengen hiilenkaivaja, joka pelottomana tunkeutuu ihmissielun ja -sydämen koskemattomimpiin kammioihin, paljastaen asioita, jotka ovat tämän päivän ihmiselle monessa suhteessa yllättäviä, hämmästyttävän uusia. Mikäli muistelen, olivat jotkut Lawrence'n teokset aikanaan kiellettyjä Englannissa. Kun palautamme mieleemme Englannin, sen tavat ja traditiot, käsitämme, mitä rohkeutta vaadittiin Lawrence'lta tässä suhteessa. Mutta Lawrence ei ole koskaan paljastaja, ei hän aseta nähtäväksemme asetelmia jonkun Maupassant'in tapaan; ei, hän on taiteilija, joka tuntee asiansa vakavuuden. Lawrence'n mukaan on *rakkaus ihmissielun yöpuoli*, salaperäinen ja hukuttava *näkymätön virta*. Lawrence oli ehdottoman vakuutettu ihmiselämää johtavista salaperäisistä voimista, ja tämä vei hänet elämäniäkseen kamppailuun intellektualismia ja idealismia vastaan. Lawrence'n mukaan on sekä kielteinen että myönteinen tahtominen tasaisessa suhteessa toinen toiseensa. Molemmat ovat läheisesti yhteydessä keskenään niinkuin kaksi poolia: ei ole olemassa toista poolia ilman toista. Täytyy voida sanoa sekä ei että kyllä. Eivätkä nämä impulssit ole yksinomaan teoreettisia, Lawrence'n mukaan ne todella ovat spontaanisia tekijöitä ihmiselämässä. Ja lisättäköön vielä, että nämä impulssit ovat primäärisiä. Kaikki vitaalinen elämä tulee Lawrence'n mukaan *»tiedottomuuden alemmasta kerroksesta»*. Tästä johtuukin, että hänen syvimmän rakkauselämän kuvauksensa on todella niin yllättävää ja uutta; rinnattain kulkevat sanat viha ja rakkaus kahden rakastavaisen tajunnassa Lawrence'n kuvauksessa. On suorastaan järkyttävää lukea Lawrence'n rakkausdraaman kehitystä. »Sons and Lovers»-romaanin Paul ja Miriam eivät koskaan saavuta toisiansa, vaikka molemmat antautuvat keskustelussa toisillensa, vaikka he syleilevät ja palvovat rakkauttaan. Mutta välillä on tuo lawrencemainen »toinen pooli», rakkauden-vastainen, joka ei siedä toista. Paul tuntee, että Miriam imee hänen sielunsa, näkee Miriamin rakkauden täyttämän katseen ja uhrivalmiuden, mutta hän ei voi Miriamin rakkauden syleilyssä heittää pois tuskaansa, ei voi saada rauhaa.

Tähänkin olisi joku keskinkertainen kirjoittaja voinut pysähdyttää kirjansa ja jättää lukijan haukkaamaan ilmaa mielessä joku freudilainen psykoanalyyttinen ongelma.

Mutta Lawrence johtaa meidät vielä askelta pitemmälle. Kaiken rakkauskuvailun takana kaikuu kumea pohjavirta, syvällisin kaikista: sokea äidinrakkaus. Tämä määrää Paulin kohtalon ratkaisun mitä suurimmassa määrässä. Äidinrakkautta siinä muodossa kuin Lawrence sen kuvaa, tuskin koskaan ennen on esitetty. Se saa Lawrence'n tulkitsemana melkein eroottiset mittasuhteet, syövyttävällä mustasukkaisuudella on äiti kiintynyt ensin vanhimpaan poikaansa, ja kun tämä, William, sortuu ennenaikaiseen hautaan, tulee rakkaudenkohteeksi automaattisesti seuraava poika, Paul. Äidinrakkaus tavallaan tuhoaa pojan elämän, särkee hänen sielunsa, ja niinpä tapaamme Paulin äidin kuoleman jälkeen juurettomana: hän ei ole voinut kiintyä kokonaisesti kumpaankaan naiseen, Miriamiin eikä Claraan, joiden kanssa hän on ollut eroottisissa suhteissa. Maa pakenee hänen jalkojensa alta. Hän on levoton ja rikkirevitty, vailla tukea, mihin tarttuisi. Entä äidin sielu? Missä syy hänen kiihkeään pojanrakkauteensa? Siihen antaa Lawrence vastauksen jo laajan romaaninsa ensi osassa: onneton avioliitto. Äidin ja tämän miehen suhde oli luonnoton, isä oli raaka, ja äiti etsi turvaa pojistaan. Tosin Lawrence osoittaa, että rva Morel oli saanut muutaman kuukauden lyhyen avio-onnen kuluessa heti häiden jälkeen osakseen kaiken sen syvän, ihmeellisen ja salaperäisen rakkaudenkokemuksen, jota jokainen nainen kaipaa ja tarvitsee. Mutta se ei estänyt äidin hautomasta eroajatuksia raa'asta kaivosmiehestä. Hän päätti pysyä paikallaan vain lastensa, ennen muuta poikiensa, vuoksi. Lopulta ei äiti rakkaudesta poikiinsa olisi millään mahdilla luopunut paikaltaan äitinsä ja perheen kokoajana. On kuvaavaa, että heikoimmin luonnehdittu henkilö Lawrence'n teoksessa on tytär, Annie, joka jää tässä intohimojen ja raastavien ristiriitojen taistelussa ehdottomasti ja pysyväisesti taka-alalle. Kysyttäneen, eikö Lawrence näe mitään muuta kuin pessimismiä rakkaudessa. Poika Arthur päätyy nähtävästi onnelliseen avioliittoon, pysymällä lähellä isäänsä. Mutta tässä osoitetaan samalla Arthurin luonne pintapuoliseksi: hänellä ei ollut taistelun eikä rakastamisen kipeää into-himoa. Äidinkin puolelta sai tämä poika vähiten rakkautta osakseen.

Lawrence'n maailmassa vaikuttavat toiset lait kuin tavallisessa elämässä, siksi hänen tuotantonsa vaikuttaa niin yllättävältä ja oudolta. Hänen koko suuntautumisensa on kohdistunut ihmisen sisäisimpään, siihen, mikä hänessä on syvimmin oleellista. Heidän aatteensa ja innostuksensa jäävät syrjään; Lawrence'n huomio palaa yhä uudelleen siihen yhteen ja ainoaan kysymykseen, joka on hänen maailmankatsomuksensa a ja o, siihen liekkiin, joka palaa ihmisessä. Lawrence on sanonut itsestään: »Minä olen ennen kaikkea kärsivä uskovainen ihminen.» Tämä palava henki on meille toistaiseksi vain pinnallisesti tunnettu. Mutta tämä ajattelija ja runoilija, tämä suuri romaanikirjailija, jona me Lawrence'n tunnemme, tulee olemaan huomispäivän nimi tuleville sukupolvillemme, kuten ruotsalainen Knut Jaensson sanoo Lawrence-tutkielmassaan. Hänen henkilönsä tulevat yhä elävämmiksi, hänen elämänsä yhä merkitsevämmäksi, syvemmäksi ja intensiivisemmäksi, mitä enemmän aikaa kuluu.

Unto Karri.

Unto Seppänen: **Voittoon.** Otava.

Unto Seppänen on »Voittoon»-romaanilla täydentänyt sukuromaanitrilogiansa, jonka aikaisemmat osat ovat »Myrsky ja aurinko» ja »Ilohuoneet». Sarjan ensimmäinen osa koskettelee niitä aikoja, jolloin rautatie tuo uuden elämänrytmin »iloisten ukkojen kylän» tyveneen elämänkulkuun. Rautatien mukana tulee tsaristisen Venäjän meluava virkamiesjoukko perheineen perustamaan kesäasuntoja Kannaksen maalaiskyliin. Trilogian toisessa osassa, »Ilohuoneet», on elämä vilkkaimmillaan entisissä hiljaisissa kylissä. Raha liikkuu, ja kauppahuoneet rikastuvat ja laajenevat. Elämä läikähtelee kuohahtaen joskus ilohuoneissa ennenkuulumattomaan voimaan. Sarjan viimeisessä osassa johdetaan lukija seuraamaan isänmaan kohtaloita vapausodan aikojen ja sen enteiden huumaavina vuosina. Ilohuoneiden ovet naulataan kiinni, kun tulee kutsu lähteä rakentamaan vapaata Suomea. Kaikki nämä tapaukset ovat taustana sen kannakselaissuvun vaiheille, joita Seppäsen romaanitrilogia käsittelee ja jonka sukutarinan hän päättää »Voittoon»-romaanissaan.

Se, joka on Kannaksen oloja ja elämää tarkemmin tuntematta viehättynyt Seppäsen varhaisempien tuotteiden impressionistisen tyylin värittämistä kuvauksista, tuntee itsensä pettyneeksi, kun »Voittoon»-romaani kuljettaa hänet pois iloisten ukkojen kylästä keskelle sitä elämää, josta hänellä on henkilökohtaisia kokemuksia. Holtittoman rehevän tyylinsä avulla Seppänen loi kuvia Kannaksestaan, kuvia, joissa oli sadun hohdetta. Sanotaan, että »Voittoon» on tyylillisesti kiinteämpi ja tiiviimpi kuin mikään Seppäsen aikaisempi teos. Kenties niin on. Mutta ainakin allekirjoittaneelle »Voittoon»-romaanista selvisi miten hauras ja kestämätön on pelkkä romaanin tyylillinen silaus, jos siltä puuttuu psykologisen näkemyksen kyky. Nykyaikaan ei ole hyvä kirjailijan tulla kovin tylsin asein, sillä me vaadimme, että hän kykenee näkemään syvemmälle kuin me itse.

Seppäsen uudessa romaanissa näemme Vanhantalon suvun viimeisen vesan, Matin kehityksen nuorukaiseksi niinä vuosina, jolloin Suomi kamppaili vapaudestaan. Matin varhaisempien kehitysvuosien kuvauksessa on jotakin aitoa ja todellista, mutta myöhemmät vaiheet päättyvät katastroofiin — perustelemattomaan uskonnolliseen herätykseen ja Verevän Kristuksen tuntemiseen. Näin Seppänen luo illusioonin suvun tulevista vaiheista.

Kuvauksena Kannaksen oloista vapaussodan aikoina on »Voittoon»-romaanilla todellinen arvonsa.

E. K.

Charles Morgan: **Lähde,** romaani suom. J. Hollo, Werner Söderström Oy. Porvoo 1934, siv. 459 Smk. 50: —, 65: —.

Kontemplatiivinen mietiskely, ajattelijain luoma kirjallisuus ja näiden yhteistuloksena sielunvoima huippuunsa kehittyneenä kuvastuu siinä saksalaisessa upseerissa, joka sodan runtelemana vielä tahtoo ennen kuolemaansa nähdä rakkaan englantilaisen vaimonsa, kuletuttaa itsensä Hollannin puolueettomalle maaperälle ja filosoofin tyyneydellä vastaanottaa tietoisuuden siitä, että hänen vaimonsa on vuosikausia kestäneen sodan aikana ei ainoastaan antautunut »aseistariisutulle» ja vartioinnin alaisena vankina pidetylle samalla tavalla filosofoivalle englantilaiselle upseerille, vaan vieläpä kiinnittänyt itsensä häneen syvälläkin rakkauden tunteella.

Oikeastaan kuvaa kirja kontemplatiivisena mietiskelijänä ainoastaan englantilaista upseeria ja hänen kehittyvää rakkauttaan saksalaiseen upseerin rouvaan, joka on hänen entisiä oppilaitaan rauhanaikaisen Englannin ajoilta. Ja loppujen lopuksi näyttää siltä kuin kertojamestarin päähenkilön kehitys kontemplatiivisena filosoofina perustuisikin kokonaan hänen rakkaudenteeseensa tähän oppilaaseensa, joka oli hänen valonsa, rohkeutensa, todellinen henkensä, hänen rakkautensa alku ja voima, lähde, joka häntä ylläpiti ja johdatti.

Upseeri oli joutunut sotaan. Taistelujen melskeessä oli hän joukkoineen joutunut Hollannin alueelle, riisuttu aseista ja viety »keskitysleiriin» ollakseen siellä sodan loppuun saakka toimettomuuteen pakotettuna. Jonkun ajan kuluttua pääsee hän keskitysleiristä vapaampaan oloon asettuen hollantilaiseen huvilarakennukseen erään kreivin linnan alueella, ja joutuu siten kosketukseen linnan asukkaiden kanssa. Täällä viettää sota-aikaansa myös aikasemmin mainittu saksalaisen upseerin englantilaissyntyinen rouva, jonka hän vanhastaan tunsi. Heidän välillään lienee jo englantilaisajoilta vallinnut salainen side, joka nyt alkoi kehittyä omaa latuaan. Kun upseeri kirjallisuutta harrastavana erikoistuntijana saa avaimet kreivin kirjastoon ja alkaa siellä suorittaa eräitä arkistotutkimuksia, joutuu hän tilanteisiin, joilla ei voi olla muita kuin yksi ratkaisu. Tunteet leimahtavat ilmiliekkiin ja kaikesta järkeilystä, kirjaviisaudesta, sovinnaisuudesta tai yhteiskuntalaeista huolimatta valtaa hän rouvan rakkauden itselleen. Mielenkiintoista ja filosoofille ominaista on syntyneen ristiriitaisuuden kehitys »rauhallisella linjalla». Joskin juorukielet ovat tietävinään yhtä ja toista, joskin heitä »syrjäytetyt» naiset vakoilevat, ei mitään todisteita saada, ennenkuin rouva itse asiasta kertoo miehelleen ja linnan herralle.

Kun saksalainen upseeri sodasta invaliidina vapautuneena oli saapunut linnaan, tutustunut englantilaiseen ja luovuttanut tulevan leskensä viholliselleen hänelle kuuluvana »perintönä» kuolee hän. Suuresti ihaillen vainajan sieluntyyneyttä katsoo englantilainen velvollisuudekseen lähteä linnasta. Aselevon solmittua järjestää hän asiansa siirtyäkseen kotimaahansa. Leski tekee samoin ja romaani päättyy siihen, kun rakastavaiset nousevat samaan laivaan matkustaakseen uuteen kotiinsa ja uuteen elämään.

Romaani on mestarillinen teos joskin alussa hieman pitkäveteinen, mutta eihän kontemplatiivisessa hengessä kirjotettu teos voi muuta ollakaan. Luonto vaatii osansa. Tunne on luonnon ja henkisen kasvatuksen tulos ja senpätähden se kulkeekin rauhallista — kenties juuri englantilaisille ominaista — linjaa. Suomennos on hyvä.

V.

POHJATUULI

1935

tarjoaa toisen vuosikertansa tilattavaksi

*»Sulosäveltä tuulten suvisten
jo kyllin kansamme kuuli.
Puhu meille jo tuttu pohjoinen,
tule jälleen Jäämeren tuuli,
niin että kun vaaran päivä saa
ja kun kohtalon hetki koittaa,
sinun torves kutsuva kajahtaa
ja rivimme yhtehen soittaa.»*

V. A. Koskenniemi

Lehtemme ilmestyy kansallisella pohjalla. Se tuo osansa työhön, jota suomalainen kulttuuriväestö tekee maansa hyväksi. *Pohjatuuli* tahtoo täyttää yleistajuisen suomalaisen sivistyslehden paikan. Sellaisena on sen ainoana päämääränä elämänarvojamme säilyttämään tähtäävä työ eikä pelkkä taistelu. Se lähtee katsomuksessaan seuraavan ajatuksen pohjalta: Arvokasta on vain se, mikä kohottaa inhimillistä puhtaammaksi, mikä lujittaa hänen siveellistä voimaansa. Sillä eikö kulttuuri lopultakin ole vain siveellisesti raakalaistasoa ylevämpi yhteiskunnallinen ja yksilöllinen elämä? Tai eikö jokainen elämämme probleemi, yhteiskunnallinen ja jokapäiväinen toimintammekin aina ole pohjaltaan moraalinen kysymys —? Nämä ajatukset lähinnä ovat lehtemme ilmestymisen perustana.

Kautta maailman käy valtava henkien taistelu. Kaikkialla pyritään epäselvyydestä selvyyteen, kaaoksesta kosmokseen. Tässä taistelussa tahtoo *Pohjatuuli* olla mukana, ajan tulkkina, elimenä, jonka avulla jokainen ajatteleva suomalainen voi tuoda esiin näkemyksensä nykyhetken ja tulevaisuuden vaatimuksista. Samalla se pyrkii hahmottelemaan sitä aatteellista taustaa, jota vastaan nähtyinä päiväntapahtumat joutuvat oikeaan valaistukseen.

Pohjatuulen toimitus: *Eino Mikkola* vastaava toimittaja, *Erkki Rantalainen* toimitussihteeri, sekä *I. M. Varoma* taloudenhoitaja. Lehden toimiston osoite on *Helsinki, Aleksanterinkatu 19*, puhelin 32 510.

Pohjatuuli tulee v. 1935 ilmestymään säännöllisesti kaksi kertaa kuukaudessa. Vuosikerta maksaa Smk. 48: —, 1/2 v. Smk. 30: —, 1/4 v. Smk. 20: —. Ulkomaille maksaa Pohjatuuli Smk. 75: —.

HELSINKI 1934 . K. F. PUROMIEHEN KIRJAPAINO O.-Y.